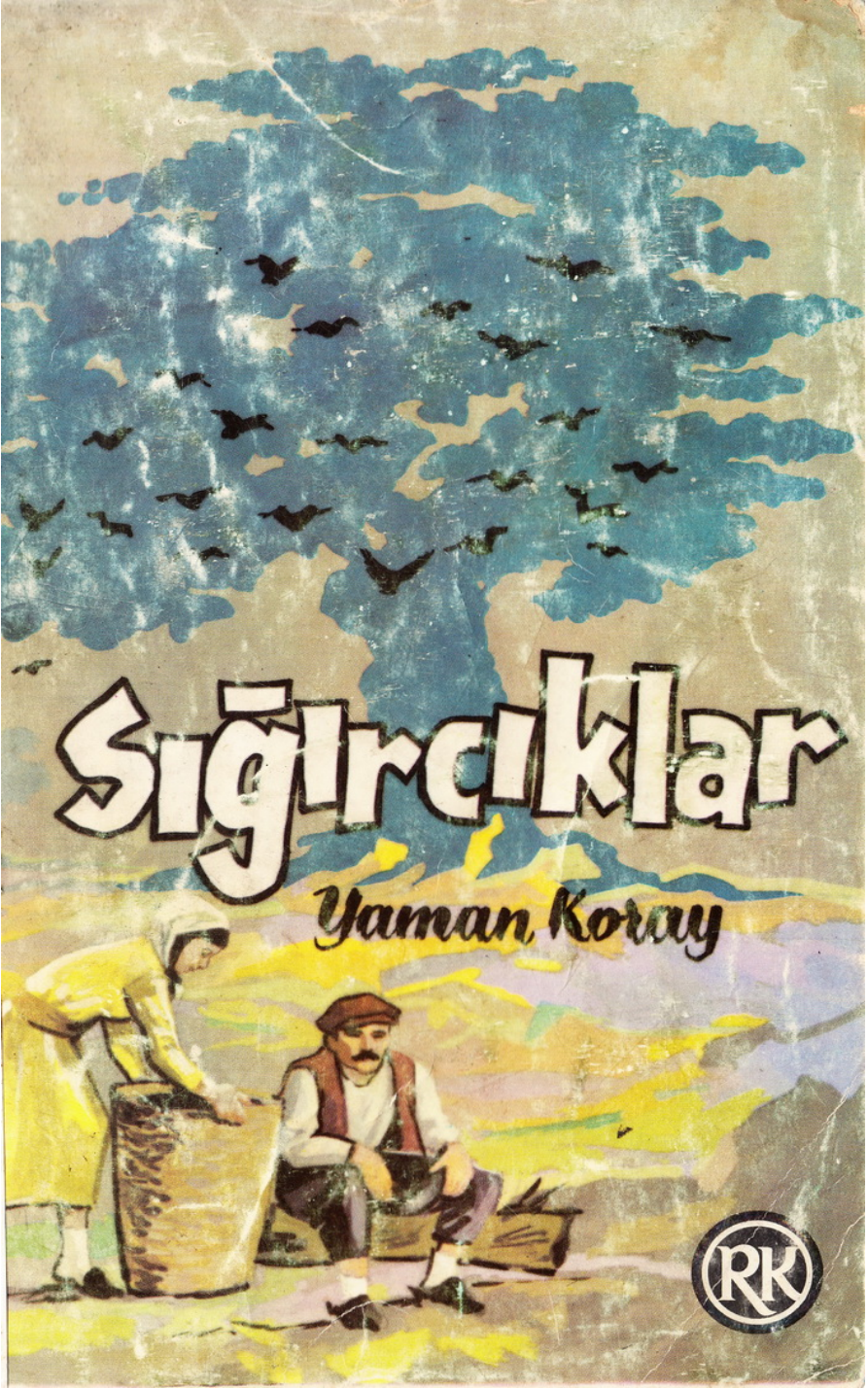

Sığırcıklar
Yaman Koray
RK

Etrafınıza bakınız,
ve utanabildiğiniz kadar
ve adamlığınız kadar
utanınız...

BİRİNCİ KISIM

Zeytinin Tadı...

— 1 —

Önce güz rüzgârları üfürdü sıcak sıcak, güneyden.. Keşişleme, Kıble derken, lodos ta gelip dayanıverdi bir gün. Hem de sert sert, uzun uzun, aralıksız esti bir süre... Koca koca dalgalar yaptı, tâa karşı kıyılardan, Tahirova, Musakça sahillerinden, Karabiga taraflarından alıp kattı önüne denizi, şişire şişire getirdi vurdu gümbür gümbür, alt üst etti Erdeğin kumsallarını.

Yazın kalabalığından; koşan, tepinen binlerce, on binlerce yalın ama keyifli «turist» ayağıyle ezilmenin yorgunluğundan yeni yeni sıyrılıp düzeliyordu bütün o pırıl pırıl plâjlar...

Var gücüyle şişinip dövündü Kasım lodosları.

Turistlerden kalan son izleri, artıkları, pislikleri de aldı götürdü.

Bomboş, ama tertemiz kıyılar kaldı geride yosun kokusuyla örtülü.

Erdeğin içi de boşalmıştı. Yazın gerektirdiği yapmacık süsünden, boyasından sıyrılmış; makyajı bozulmuş gerçek suratına aynada dilini çıkararak bakan yorgun bir sokak kadını gibi kalakalmıştı epeydir...

Lodoslar geldi önce.

Ve yeni, yepyeni bir kımıldanma başladı Erdek'te.

Uzun uzun esti sıcak kasım rüzgârları.

Yapraklar sarı, sonra kırmızı oldular.

Bir kısmı uçuşup savruldular bile havaya. Yerlerde çıtır çıtır döne döne, bağımsızlıklarını ve ölümlerini kutlayarak koşuştular.

Hışır hışır keyifle sallanıyordu zeytin ağaçları; dallarının yüküyle gururlu göğüslerini, gümüşü kafalarını rüzgâra vermiş, hazla salınıyorlardı.

Hep birden, dalga dalga, açıklı koyulu yeşil bir koca deniz, uçsuz bucaksız bir buğday tarlası gibi, sağnak ürperiyordu bütün zeytinlikler.

Taneler irileşmiş, derilerini patlatacak kadar gerilmiş, yeşilden kırmızıya, hattâ lodosla güneşle iyice ısınan tepe dallarda, kızıldan siyaha dönüyordu.

Yeni bir heyecanla kımıldamaya başlıyordu tüm Erdeğin yüreği.

Yepyeni bir çehreyle, ama senelerden beri alışageldiği o babadan, dededen kalma gerçek suratiyle, Erdekli Erdekli bakıyor, bilgiç bilgiç dudak büküyor, «Hımm, iyi mahsul, bereketi var bu sene gene, maşallah be...» diye mırıldanıyordu.

Bir süre sonra ağlıyarak çekip gitti lodoslar.

İyi bir rahmet yağdı... Çamur, sel. Kavrulmuş, yarılmış toprakcıklar iliklerine dek doydu, doldu.

Gümüş gibi parıldadı zeytin yaprakları.

Tanelerin renkleri ışıdı.

Sonra sığırcıklar geldi.

Bir iki taneydiler ilkin. Çıplak bir incirin üst dalında sıska sıska, kara kara, pis pis düşünüyorlardı.

Bir çocuk gördü onları.

— Â!... Sığırcıklar gelmiş... dedi. Koşa koşa gitti Erdeğe.

— Sığırcıklar gelmiş...

— Sığırcıklar...

Üç gün geçince arttı kuşlar.

Beş on gün, ilk ufak küme, harıldıyarak atladı gitti Erdeğin üzerinden, daha ilerilere.

Sonra yüzlük, binlik, on binlik sürüler, duman duman, bulut bulut, kararttılar gökyüzünü. Bir sıklaşıp bir açılarak, bir dikilip bir yayılarak, her an şeklini değiştiren, kule gibi upuzun havaya yükselen, acayip bir siklon misâli hortum hortum kendi içinde dönen, dev bir yılanmışçasına kıvrılan, ya da simsiyah bir örtü gibi serilip çırpınan dalgalar halinde yetiştiler, kapladılar güneşin önünü.

Gölgelendi toprak, ışık akmaz oldu sanki yere.

O kara duman, o gıvıl gıvıl oynayan koca bulut bir kenarından ansızın sökülmeye, tiftiklenmeye başlayarak, önce ilk üç, beş, on kılavuz kuş, sonra hepsi, sonra açlıktan gözleri dönmüş, mideleri yapışmış on binlerce sığırcığın tamamı birbiri ardına pike yaparak, oluk gibi, sel gibi akıp korkunç bir cayırtıyla nereye... hangi zeytinliğe inecek diye heyecanla bekledi adamlar aşağıda.

— Gayri zeytine merdiven vurmanın zamanı! diye söyleniyordu yaşlılar. «Bak geldi bile kuşlar... Hemi de erkenciler bu sene. Nasıl da aldılar mahsulün kokusunu! Babam derdi ki, kuş kısmıyla, ırak köylerdeki ırgat kısmısı nasıl duyar habarını da mahsulun, koşup gelir, hiç akılcığını üzme, anlayamazsın...

— Ee, kasımın yirmisi yarın be Rıza Dayı... Karardı kararacağı kadar mahsul, dahası ne... Elbette vurmalı gayri merdivenleri, kurda kuşa yedirmektense... Benim babam da

derdi... Kasım on beş. Sen zeytine tebelleş. Aldırma hiç kim derse şeş - beş!

Tüm Erdekli bilirdi, tanırdı sığırcıkları.

Bir kere gelmiye görsünler, her gün iş başı yapar gibi güneşle beraber ilk sürüler geçmeye başlardı. Manyas'tan, Belkıs bataklığından, geceleri tüneyip uyudukları kamışlıklardan bu yana, Erdeğe, hatta daha ileri Narlıköye, Marmara Adasına varıncaya sürerdi bu göç.

Öğleden sonra, güneş ikindiye devrilirken de dönüş başlardı aksi yönde: Geceye, bataklığa dönüş. Yorgun, bitkin, ama kursaklarında, aceleden bir kısmını çekirdeğiyle yuttukları zeytinler, cılız gövdelerini yağlandırma umudu gönüllerinde, tüner kalırdı sığırcıklar kamışlarda.

Önce lodos geldi. Sıcak kasım lodosları.

Yağmurdan sonra, gerine gerine şişindi zeytinler. İyiden iyiye de olgunlaştılar. Koyu kızıl karalık, tâ yüreklerine dek vardı oturdu.

— He... dedi zeytincinin biri. «Bak... Na dereyi, kabuğu kaldırdım. Bak, beyazı kalmamış gayri. Çekirdeğe varana kara. Tamam bu iş. Tek tük yeşili, kırmızısı kalmış imiş danelerin. Kalsın varsın. Onlar da yağlık yapar. Yağ da lüzum. Yağ da para.»

Sonra sığırcıklar geldiler.

İlkin bir - iki kuştular. Derken, kara bulut oldular. Cayırtı, kargaşalık, aç ve cılız, geldiler hep birden.

Ellerini alınlarına koyup, göğe, sığırcıklara, ağaçlara zeytinlere baktı Erdekliler.

— Zeytin zamanı gayrı... dediler.

— Tamam... dediler.

— Kasım yirmi... dediler.

Ve bir sabah, zeytinlere merdivenleri vuruverdiler.

— Bizim Bey başkadır, dedi Ayşe hanım. «Benzemez ötekilere... Değil mi ha kız Firdevs, söylesene...»

— Öyledir ya. Öyledir, benzemez ötekilere...

Hızlı hızlı zeytin topluyordu Firdevs.

Taze, buğulu buğulu, mavi - karaydı zeytinler yerde.

Firdevs'in parmakları, elleri görünmüyordu sanki.

Küçük hareketlerle, hızlı hızlı topluyordu. Avuçları, kırış kırış buruşup çatlamış elleri dolunca, atıveriyordu taneleri, az ileride, önlerinde bekliyen kapancalardan (1) birine.

İri, düzgün taneler, yâni yemeklik, tuzlanacak zeytin; «seçme» kapancasına. Küçük, tam kararmamış, yeşil, ya da hasta, çürüklü, vuruklu, ezik, bereli taneler ise, «yağlık» kapancasına doğru avuç avuç fırlıyor, hoş bir harıltıyla yerlerine varıp oturuyorlardı.

Üç kadındılar, yeni sıyrılmış (2) ağacın altında:

Ayşe hanım, on yedilik kızı Nesrin, bir de arabacı Yaşar'ın karısı Firdevs.

Bol şalvarlarını şişire şişire, bacaklarını açа açа çömelmişler öne doğru bir sağ, bir sol, acayip, küçük adımlarla ağır ağır ilerliyor, makineleşmiş hareketlerle zeytin topluyorlardı.

— Kız Nesrin, al şu kapancayı bu yana... Nereye atalım be kız... Yağlığı da sür beri...

Kızını bekiemeden savurdu zeytinleri Ayşe hanım.

Tutturamadı.

Uzaktı kapancalar. Sepetin kenarına vurup, hepsi dışarı gitti.

Belini tutarak doğruldu Ayşe hanım.

---

(1) Küfe örgüsü, küçük sepet.

(2) Erkekler tarafından, zeytini sıyrılıp yere düşürülmüş.

— Yaşlanıyorsun kız Ana... diye takıldı Nesrin.

Gök mavisi gözleri tutuştu Ayşe'nin.

— Hadi oradan encek... Senin gibisini çok eksitirim daha ben! Kız Firdevs, daha iş yok mu bende be?

Firdevs, gülerek, başını kaldırmadan cevapladı:

— Elbette var. Dul kalmaklan ne olurmuş... Kırkbeşine varmamışsın daha...

Ayşe keyifle çömelirken, kıkırdadı Nesrin. Biliyordu, annesinin elliyi bile atladığını.

— Kırk de, Firdevs abla... Kırk de!

— Ha şunu bileydin!...

— Yaşşa Çakır Ayşe! diye ünledi, bir öndeki ağacın hızlı hızlı sarsılan dallarının arasından bir ses. «Yaşşa Çakır ablamız!»

— Ne o, beğenemedin mi ya? Hem gevezeleneceğinize, kendi işinize bakın siz.. Na tamam ediyoz bu ağacı. Geliyoruz altınıza. Eriştik mi, hiç bakmam, sallarım merdivenlerini Yaşar efendi. Ya atarım aşağı, ya alırsınız helvaları!

— Bugün daha sayılmaz, dedi, ağacın içinden başka bir ses. «Bugün, siftah bismillâh...»

Şeref'ti bu da. Askerden yeni dönmüş, pırıl pırıl bir genç. En uzun merdivenin, en üst basamağına varmış, tepe dalları sopalıyordu şrap, şrap...

Kalın bir yağmur gibi, dolu gibi, pıtır pıtır akıyordu zeytinler yere. Bâzıları, toprağa varınca sıçrıyor, sağa sola koşuşuyor, tokuşuyordu birbirleriyle.

Üç merdiven dayalıydı ağaca:

Firdevs'in kocası, arabacı Yaşar.

Delikanlı Şeref.

Gevrek kahkahanın sahibi, bembeyaz saçlı, pembe suratlı, altmışın çok üzerinde ama genç, dinç Kerim Dayı.

— Hay Allah akıl fikir versin be!.. Susun da işimize bakalım. Yetişti avratlar. Ulan daha iki ağaç sıyırmadık.. Ne

derim gelirse bey şimdi ben? Dur ulan kız Nesrin.. Sallama beni be. Akranına gitsene...

Kadınlar, ilk ağacı bitirmişler, kapancaları az ötede, arabanın yanında dizili bekleyen küfelere boşaltmışlar, erişmişlerdi erkeklerin altına...

— Olmaz böyle şey... diye bağırdı Yaşar. «İstediğiniz kadar sallayın merdivenleri. Yerde, dünden kalmış zeytin yok. Siftalı başlamışız. Ne sıyırdık ki, toplayıp erişesiniz. Yarın kabul, sallayın merdivenleri, alalım helvaları. Ama açarsak darayı beş ağaçtan fazla, helvalar sizden.

— Yaa! Akıllısın sen be Yaşar abi. Ya bugünkü hakkımız? Ben onu bunu bilmem, sallarım yakalamışken...

Kıkır kıkır gülerek, yapıştı Nesrin, Şerefin onüç ayaklık minare gibi merdivenine. Asıl hedefine kavuşmuşçasına, var gücüyle sallıyordu.

Şeref, tâa en tepe dallara sarıldı:

— Kız dur... Kız düşürecen beni... Kız zaten gevrecik dallar...

Hiç duymamış gibi sallıyordu merdiveni Nesrin.

Al al dı yanakları.

Zeytinlerin arasından sarkarak, sabahın buğusunu aydınlatan güneşin beyaz kolları, sık sık soluyan aralık bir ağızdan fırlayan nefes topraklarını da ışıtıyordu.

Başortüsünün altından uzanan iki kalın saç örgüsü, şalvarın bel lâstiğinden kurtulmuş atlamıştı dışarı, hop hop sıçrıyordu.

Tuhaf bir çılgınlıkla kanı ateşlenmişçesine alev alev, kalbi güm güm, kolları kaskatı, var gücüyle sallıyordu Şeref'in merdivenini Nesrin.

— Kız dur... Kız peki, alacam helvayı, dur. Kabul...

— Yeter, düşürecen oğlanı. Hay deli! diye vurdu Ayşe, kızının koluna.

İrkildi.

Uyandı.

Durdu Nesrin. Soluk soluğaydı.

Bir utanma teri soğudu sırtında.

O gün görmüştü daha Şeref'i.

«Amaaan, boş ver!.»

— Yaa Kerim Dayı, senin uğruna gitti bu helva! diye sırıtıyordu yukarda Şeref. «Sen getirdin beni buraya. Sana uydum da geldim. Neymiş? Bu bey, başka beymiş. Bak daha beyin yüzünü görmedik. Masrafa geldik. Hep senin yüzünden..»

— Allah akıl fikir versin, ne diyeyim. Hadin benim bu dal tamam. Dur bir de şu yana vurayım merdiveni.

İndi Kerim Dayı.

Yerdeki zeytinlere basmamaya çalışarak, omuzladı merdiveni. Az öteye, gene ayni ağacın sıyrılmadan kalmış yanma vardı, yerdeki taneleri ayağının tersiyle, sağa sola «süpürttü», merdivenin toprağa batan alt uçları ezmesin diye...

Sonra dalı hizalayıp merdiveni dikti, ilk basamakla şöyle bir sıçrayıp sağlamlaştırdı, doğruldu yukarı.

Kadınlar çömelevermişlerdi bile bir yandan...

Yavaş yavaş ilerliyorlardı.

Pıtır pıtır dökülüyordu zeytinler yukardan.

Bazan başlarına, sırtlarına çarpıyordu kadınların.

Har har ediyordu taneler, kapancalara girerken...

Hızlı hızlı sıyırıyordu Şeref, yukarıda, yükselen güneşin içinde. Silkeliyordu dalları. İki eliyle sıvazlayıveriyordu parmaklarının arasından sert sert kayıp giden yaprakları: pıtır pıtır yağıyordu zeytinler.

Eremediklerine, — merdivenin basamakları arasına sokulu sopayı çekip — filizleri kırmamaya çalışarak, vuruyordu şrap, şrap...

Yaşar, sonra Kerim Dayı inip, bir sonraki ağaca geçtiler.

— Aman, dedi Kerim dayı Şeref'e. «Aman çok sopa vurma. Ne derim sonra beye ben?»

— İyi! Dedi, güldü Şeref. «Hani bu bey başkaydı ya? Hani bu iyisiydi? Bey değil mi... Hepisi bir. Hepisi aynı. Boş versene sen. Görürüz az sonra. Görürüz, ne bahşiş verir ilk günü için. Koysun kızlar kapancayı önüne. Biz de çatalım yere merdivenleri, üst üste. Görürüz ne verir. Ya beş lira. Ya on! Boş versene sen. Hem belki de gelmez bile bugün. Daha tayfa, hepisi tamam değil falan der. Boş versene sen. Neymiş? Ben askerdeyken gelip yerleşmişmiş buraya. Ben tanımıyormuşum. Başkaymış! Boş versene, ismi üstünde. Bey değil mi, hepisi bir...»

Son kalın dalı da, hızlı hızlı sıyırdı Şeref.

Taneler, hep Nesrin'in sırtında sıçradı.

Ürperdi, bir tuhaf oldu kız: «Mahsustan mı kim?»

İçini çekti Ayşe.

Paldır küldür inip, koca merdiveni sırtlamaya çalışan Şeref'e baktı.

— Kimbilir, belki de haklısın Şeref oğlan... Belkim de o da öbürleri gibidir. Hep eyi, bu başka diyorlar ama... Ne bileyim ben de siftah bu sene çalışıyorum yanında. Hep Kerim dayı, dürüp toplayıp getirdi bizi, bu bey başka diye... Yoksam biz kaç senedir Mer'aya, büyük beylere gideriz... Ama onlar da... Ne bileyim, Allah verdikçe, daha bir tuhaf oluyorlar. Kız Nesrin, anlatsana geçen seneyi. Hulki beyin yaptığını. Yirmi bin ağaç sahibisi. Yarım milyona yakın satış yapmış geçen sene bir mevsimde diyorlar. Anlat kız, yaptığını Hulki beyin. Sen götürmedin miydi kapancayı?

Başını kaldırdı Nesrin. Zeytin yeşili bakıyordu, iri iri.

Omuzunda yüklenip kaldırdığı merdiven göğü nişanlamış, dikili kaldı Şeref.

— Hiç! dedi Nesrin, birden sıkılmış gibi. «Ne anlatacağım... Yetmiş seksen kişiden fazlayız yalnız kadınlar, alt toplayanlar. Vardım götürdüm kapancayı önüne. Çıkardı, siftah, bismillâh, bereket, bahşiş... ata ata, bir beş lira attı! Kaç ku-

ruş eder adam başına? Bıraktığım gibi kapancayı önüne, döndüm geldim. Harçlık yapsın kendine. Ne alacam...»

Kalktı ayağa.

Savurdu saçlarının örgülerini geri..

Gene eğildi, bir kolunun altına dolu seçme kapancasını, öbürünün altına yarım olmuş yağlığı sıkıştırdı.

Seker gibi bir tuhaf yürüyerek, sürüleli on beş günü geçmemiş toprağın topraklarından atlar gibi yaparak, gitti kiifelerden yana, zeytin boşaltmağa.

Onu görmüyormuşçasına dalgın, uzak bakıyordu Şeref.

— Beş lira ha! diye mırıldandı. «Yetmiş kişiye bahşiş, beş lira ha! Sonra bütün gün çalış, yüz kilodan fazla zeytin at yere, erkek yevmiyesi on lira! Sen Ayşe bacı, yüz kilodan fazla zeytin seç, zeytin topla... Hem de karda kışta ayazda çamurda. Seni de yevmiyen...»

— Beş lira! dedi Ayşe. «Hem de bir yanlışın var. Geçen sene Hulki bey, sekiz liradan topladı yabancıl erkekleri. Sen ne diyorsun Şeref oğlan... Senin benim, evimiz, yurdumuz var. Bize ne olur ki? Biz yerlisiyiz buranın. Ya o gariban yabancılı Gurbetçisi? Bir teneke yağ için sürüneni?..»

— Tuuh! dedi Şeref. «Tuuh be! Tuuh! Beş lira ha!

Döndü, omuzundaki merdiveni göğe doğru, dev bir parmak gibi sallaya sallaya gitti, vurdu öbür ağaca.

Başında takılı saman torbasının içinden, bir tuhaf kişnedi at. Arabanın yanında, komşularından boşta, bir ağaca bağlı bekliyordu. Boğuk boğuk fışkırdı sesi, sağa sola salladığı yem torbasının dibinden.

Az ötede, bir güneş topağına devrilip yatmış küçük beyaz pali köpeği de fırladı telâşla ayağa, sahibinin mallarını, arabayı, beygiri korumak istiyormuş gibi avaz avaz atıldı ileri.

— Oo, bey geldi... dedi Kerim dayı.

Sıyrıldı indi merdivenden. Yürüdü ileri.

— Hoş geldin Bey!

İş durmuştu bir an.

— Şimdi anlarız... dedi Şeref.

— Hoş bulduk. Kolay gelsin.. diye, gülerek ilerledi,, uzun boylu, genç bir adam. «Ne haber Kerim dayı, ,nasıl vaziyet? Hadi elinize sağlık. Hadi Allah bereketini versin. Hadi göreyim sizi.»

Durdu.

Küfelere doğru döndü.

İlk seçme küfesi, hemen hemen dolmuştu. Daldırdı elini. Bir süre yumdu avucunu zeytinlerin üzerinde. Kaldırdı havaya, baktı. Gene serpti küfeye.

Dipte iki karış yükselmiş yağlık küfesine de bir göz attı:

— İyi, dedi, iyi. Maşallah. Hem taneler iri. Hem de yağlık az.

Elini Kerim dayının omuzuna koydu:

— Kaç kişiyiz Kerim dayı?

— Üç erkek üç kadın, beyim. Azız bugün ama, yarına tamamlarız tayfayı. Biliyorsun beyim, yerli kısmısı nazlı oluyor, gelmiyor, bulunmuyor kolay ilen...

— Olsun olsun. Hem maşallah, sabah sabah, bu kadar az kişiyle, iyi de iş çıkıyor. Aferin.

Sıyrılan ağaca baktı:

— Kolay gelsin beyler, hanımlar. Elinize sağlık .

Küçük koro cevap verdi:

— Hoş geldin. Allah bereketini versin Bey.

Kadınlar durmuşlardı.

Sonra Nesrin kalktı.

Başı yerde, önüne bakarak, yarım dolu seçme kapancasını getirdi, yavaşça koydu beyin ayaklarının önüne. Mırıldandı.

— Allah bereketini versin!

Güldü Bey.

Elini cebine soktu.

Kadınlar durmuş, çömeldikleri yerde tavşan gibi dikilmiş, gözlüyorlardı.

Yaşar'la Şeref'in sade bacakları görünüyordu az önce. Kafaları, gövdeleri, dalların arasında kayıptı.

Ama tepede de hareket kesildi birden. Dallar, yapraklar aralandı.

Az geride, gülüyordu Kerim dayı.

Bey çıkarttı elini cebinden.

Kapancanın içine, zeytinlerin üzerine, üç tane onluk koydu çabucak.

Bir mırıltıyla itilmiş gibi, kadınlar gene başladılar çalışmaya. Tepe dallar kapandı.

— Sağ olun. Allah bereket versin, dedi Nesrin.

Çabucak döndü kadınların arasına.

— Evet, dedi Bey, gene hep gülerek. «Hanımların ismini biliyoruz. Firdevs hanım, Ayşe hanım, Nesrin hanım kızımız. Elinize sağlık, çok güzel seçiyorsunuz. Aman böyle devam edin. Unutmayın ki siz iyi seçerseniz ancak ben de iyi kazanabilirim. Borsa, ölü fiyatına. Biliyorsunuz kooperatiflere veriyoruz. Kooperatif de iyi mal istiyor. Varsın, biraz fazla yağlığa gitsin. Seçmeyi bozmıyalım. Göreyim sizi. Kooperatife de mahcup olmıyalım. Kırmızılar, ufaklar yağlığa, yeşillerin yanına. Tamam mı? Hep bildiğiniz gibi... Ha bir de, duyduk duymadık demeyin, yevmiyeleriniz yedi liradır.»

— Sağol, diye, zorlukla mırıldanabildi kadınlar.

— Evet Kerim Dayı... diye güldü Bey. «Ya bu merdivenlerin, hiç eksiği yok mu? Keser, çivi falan istemiyor mu? Tamam mı?

— Tamamdır Bey...

Yukarıdan, kadınlara ne verildiğini gören adamlar tutturmuşlardı; bir de kendileri için bahşiş istemeğe, «kırıktır, çivi, keser lâzım» diye merdivenleri Beyin önüne getirip yatırmaya kalkışamıyorlardı bir türlü.

— Peki... dedi Bey. — Gencecikti, gülüyordu. — «Bâri, tanışmağa gelin aşağı. Ben çivileri, Kerim dayı, ,senin merdivene koyuyorum.»

Dallar aralandı.

İnmeğe davranan Yaşar'la Şeref, Kerim da- .ın merdiveninin alt basamağına üst üste konan, üç on liralık daha saydılar.

İnince, onların ellerini sıktı Bey.

— Yaşar efendi, seni tanıyorum zaten. Demek sen de Şeref efendisin. Çok iyi. Elinize sağlık. Benim de adım Erol, biliyorsunuz. Şimdi size, hepinize, bir şey söylemek istiyorum. Burada siz iyi çalışırsanız, ben de iyi kazanırım. Ben iyi kazanırsam, size de daha iyi şeyler vermeğe çalışırım. Unutmayın, siz bana. Ben de size. Topu topu beşyüz ağacım var benim. Ama güzel, iyi ağaçlardır. Na hepsi burada, bir bu parça bir de derenin öbür tarafında. İyi çalışırsanız, sizi de, beni de memnun eder. Tamam mı? Ha, şunu da söyliyeyim, yevmiyeleriniz on iki buçuk liradır.

Adamlar da, zorlukla bir şeyler geveledi̇ler.

— Sağol, Allah bereketini versin.. diye.

— Eh hadi ben gidiyorum, ,dedi Bey. «Öğleden sonra, gene bir gelirim. Şey, Kerim dayı...»

Tam o sıra, karardı gök. Kanat kanat haşırtı oldu.

— Sığırcıklar.. Aman sığırcıklar...

Yan taraftaki zeytinliklerden, ,iki el silâh atıldı. Bir üstteki parçadan, teneke çalmaya başladılar.

Kuşlar, iner gibi dolandılar, sonra müthiş bir gürültüyle yükselip gittiler.

Bir süre baktı Erol bey, arkalarından.

— Yalnız, galiba tayfayı biraz arttıracağız. Ne dersin Kerim dayı?

— Öyle bey, öyle. Hiç değilse, beş merdiven, beş karı olmalı. Yabancıl mabancıl, bulmalıyız. Bakacağız, çare yok. Yabancıl mabancıl...

— Olsun canım. Ne var ki? dedi Erol bey. «Yabancıl, insan değil mi? Allahın kulu değil mi ki? Olmazsa, ben hallederim yarın sabah erken o işi.. Kolay gelsin, hadi eyvallah.

Yürüdü gitti.

Bir süre baktı ardından Şeref.

— Hayret! Dedi sonunda. «Hayret! İnanamıyorum. Bey olsun, insan olsun! Olacak şey değil.. Mutlaka vardır bir iş bunda.

— Senin yüreğin çürümüş be oğlum... Diye bağırdı aşağıdan Ayşe. «Daha ne işi arıyorsun bu işin içinde? Herif adam işte, o kadar.»

— Hem de genç be Ayşe abla...

Nesrin, içinden: «Hem de yakışıklı!» Diye geçirdi.

— İnanamıyorum, dedi Şeref. «İnanamıyorum. Mutlaka bir şey çıkar sonunda..»

Yan bahçelerden, yeni yetişkin, gevrek bir ses, ağaçların üstünden doğru kıvrıla kıvrıla gelen bir gazele başladı.

Az sonra, gene teneke çalmaya koyuldular uzaktan. Gene etraf tepelerde fırdolayı yavrulayan silâh sesleri...

— Allah akıl fikir versin, dedi Kerim dayı. «Kesin gayrı gevezeliği. İş yapalım. Öğlen oluyor neredeyse. Tepemizde dolanıyor sığırcıklar. Hadi bir gayretlenin hele...»

Adamlar ağaçların içinde, kadınlar altında, ufaldılar.

Yükselen güneşin tez sarısı, yüreklerinde insanlar kıpırdayan toparlak kafalı binlerce zeytin ağacının yekpâre yeşil örtüsünün üzerinde titriyordu, havada asılı.

Ara yerde ise sığırcıklar uçuşuyordu, sayısız kara benek, bir o yana, bir bu yana...

— 2 —

Hay Allah kahretsin! Diye bağırdı, Rüzgâr Recep. «Ulan bu ne be? Ulan önümüzü göremiyoruz. Afat mısınız be...»

Sıkı bir fren yaptı.

Her yanı zıngır zıngır oynayan köhne otobüs ağırladı.

— Ulan tâa Biga'dan buraya geldik bunca yol, bu kadarcık zamanda, ha şu güzelim asfaltta mı duraklayacak idik?.. Tuuh ulan, vay anasını bu ne kuş be! Ulan vurup vurup, ön camı dağıtacaklar be, zaten çatlak.

Diz dize, kucak kucağa yığılı, kadınlı erkekli kalabalıkta, şoförün tam arkasına düşen kasketli, sarı bıyıklı, bilgiç, mırıldandı:

— Bunlar, buralarda böyledir kardaş. Sığırcık kısmısı, zeytin için zıvanadan çıkar. Bizim geçen seneki beyin kâhyası der idi ki... Nâlet kere nâlet olsun bu kuşlara. Bir kere bir sürüsü bir zeytinliğe indi mi, mümkünü yok, bir dakika, bir saniye bile kalsalar, en aşağısından, efendime söyleyim, şöyle bir üç beş yüz kilo zeytinine eyvallah de! Öyle ya, her bir kuş, bir konuşta, dört dene zeytin alıyor. Birini hemencecik yutuyo. O kursaktaki bi kez. Biri gagada. Birer dene de ayaklarda. Sen bir düşün gayrı. Var git koca kavakların dibine bak. Kavağın dalları kararır da sarkar salkım söğütmüş gibisine... Sonra efendim, kavakların dipleri, halı serili zeytin çekirdeğiylen...

Şoförün aldırdığı yoktu ardında söylenenlere.

Kapkara kesilmişti yol, iki yanı, asfaltın üstü. Gök delinmiş gibi, habire de kuş geliyordu.

Arabaya çarpıyor, devrilip, ezilip kalıyorlardı.

— Açlıktan gözleri dönmüş bunların... dedi, başka bir ses.

— Vay anasını, vay vay ulan afat mısınız be... Ulan yol veremiyorum be!

Üzerinde, içeri sığmayan bohçalar, denkler, renk renk yamalı yorganlar, çuvallardan taşan yataklarla, âdeta küçük bir dağ yükselen tozlara bulanmış otobüs, zorlukla ilerliyordu.

Şalvarlı, başörtülü her yaştan kızla kadınla, genç - ihtiyar poturlu, kasketli, yama yama ceketli, lâstik pabuçlu adamla tıka basa doluydu araba.

Nefes alacak yer yoktu.

Pis pis, sıcak, ter, ayak, sarmısak ve kusmuk kokuyordu içerisi. Öyle bir kokuyordu ki, yanık tütünden bile baskın çıkıyordu.

— Ulan ezdikçe yenisi geliyor be! Ulan deli mi bu hayvanlar be!..

— Açlık başlarına vurmuş, dedi gene birisi.

Sarı bıyıklı bilgiç, atıldı bir kere daha. Bir hikmet savurdu:

— Bu böyledir sağdıç. Sığırcık kuşu bu.

— Sığır gibi ha... Sığır hayvanı gibi, beyinsiz! Vur, ez başını, geç get.

— Âfat bu be! Ulan camı dağıtacak deyyus oğlu deyyuslar. Bunca zaman idare ettik.

— Bizim geçen seneki beyin kâhyası der idi ki...

Arkadan bir el değdi sırtına. Döndü.

— Kuzum kardeş, nerelisin sen?

— Ben mi? Biga'nın Sarıköyünden. Nazif adım. Ne istedin?

— Şey.. Sen bu işleri bilire benziyon. Bizim siftah gelişimiz. Musa, benim adım. Tâa karşıdan, Gaziköyden geliyoz. Na ben... bizim çocuklar. — Ağzı yüzü sarılı bir kadını, bir

de yetişkin kızı gösterdi.— Acamısıyız da bu işin... N'idece-ğiz? Dediler: Zeytin var. Para var. Herkes gibi bıraktık köyü çıktık. Alırız belki bir teneke yağ... Fakat acamılık var. N'ide-ceğiz? Kime, nereye gideceğiz? Bilmiyoruz. Bir malûmat edi-versen...

Kasıldı, sarı bıyıklı:

— Valla ağam... Araba durunca Erdeğin içinde, büyük beylerin kâhyaları gelir, adamdı, karı idi, gelir bakarlar. Mi-sâl için meselâ, benim yerim hazır derim. O sıra eğer sen de açıkgöz davranırsan, kapanın elinde kalırsın. Yoksam ki, işi, sorulan sualleri bilmemezlikten gelirsen, kalırsın açıkta. Ney-se, ben bir kolayına bakarım, varınca dek... Sen beni kolla..

— Sağol, Nazif kardaş.

Bir sarsıldı, zangırdadı otobüs.

— Oh tamam, ,kurtulduk be! Neydi be...

Gazladı Rüzgâr Recep.

Az sonra Murat bayırına vardı, tırmandı otobüs.

Bir dönemeç sonra, açıldı Erdek aşağıda.

Yolun iki yanında, tâ Belkıstan bu tarafa sıralanan zey-tinliklerdeki adamlar, büsbütün kalabalıklaşmış gibiydi.

Yüklü eşekler, atlar, arabalar, ,bahçelerde kadınlar, mer-divenler, adamlar, daha bir çoğalmıştı sanki.

— İş çok! Dedi, Musa'nın gözleri ışıldadı.

Vakit ikindi, Erdeğe girdi otobüs.

İskele Meydanında, benzincinin karşısında durdu.

Hemen devirdi yükünü.

Bir anda, ana - baba günü oldu ortalık.

Etraftan koşup gelenlerle, arabadan dışarı taşan, çoğu şaşkın kalabalık, kucaklaşır gibi birbirlerine girdi, karıştı.

Şoför, otobüsün damına fırlamış, kaptığı dengi, bohçayı, çuvalı, yatağı, yallah sallıyordu aşağı.

Bir toz, koku, renk karışıklığı yayıldı yere.

Kalabalık dalgalandı.

«Ahmet... Mustafa.. Neredesin lan Hikmet..»

Bağrışmalar azaldı, sonra, o gürültü, dalgalanma, kargaşalık duruldu. Rüzgâr Recep de, geri geri yapıp, kayıverdi bir yana.

Koca meydanda, denk denk, dağılmış atılmış, şaşkın, ağzı açık bir kalabalık kaldı.

«Eşyalarımı kollayım» derken, ne Nazif, ne hiç bir şey görememişti Musa. Kim gelmiş, kimi almış, kimi kapmış götürmüş, hiç anlıyamamıştı

Kimse de gelip ona bir şey sormamıştı ki, cevap versin!

İşte oracıkta, kalakalmıştı ayakta. Öylecene dikilen, daha bir çok şaşkın gibi.

Birbirlerine bakıyorlardı.

Kalabalığın yarısına yakını, kızını kızanını almış, ne de çabuk savuşup gitmişti oradan, o ilk kargaşalıkta!

Karısı Havva, kızı Zarife bile, yanında değildi Musa'nın. Karşı köşedeki duvarın dibine çömelmiş kadın topluluğunun arasına, en öne varıp çökmüşlerdi.

— Düşünme kardeş! Dedi biri Musa'ya. «Deminki arkadaşa mı bakıyorsun? Türk milleti bu, ,bilmez misin? Gemisini kurtarana kaptan demişler ağam! O sebepte, battıkça batıyoruz ya! Kim kime yardım eder, bu melmekette? Kim kime bir el uzatır? Zengini de bu, fakiri de! Sen benden bir parmak iyiysen, vur bana tekmeyi, geç get. Ne diyorsun sen! Hadi gel, kimseden yardım bekleme gayri. Bakalım hep bir dolaşalım. Siftah, bir yer bulalım başımızı sokacak.. Benim adım Ali. Bir kere gelmiştim yaz zamanı, hayvan getirdim. Az çok bilirim burasını...

— Benim, Musa.

— Ben Hayri.

— Ben Aziz.

— Benim Zülfü.

— Benimki de Âdem.

— Hadin bırakalım avratları eşyaların başına... Kalsınlar

burada, hep bir toplaşmış... Hadin dolanalım biz. Beklemeğlen olmaz.

Yürüdü adamlar.

Ardlarından, korkuyla, kuşkuyla, bakarak kalakaldı kadınlar, çömeldikleri yerde.

***

— Yahu kardeşim... diye nefes tüketiyordu Ali. «Yahu insaf, gâvur torustu mu sandın bizi? Adam başına iki buçuk kayme verirsek, ne yeriz, ne içeriz, neye çalışırız? Daha bugün geldik. İş miş bulamadık. Nasıl davranırız cebe? Yahu, en bir lökös otel mi bu seninkisi? Hep birden de kompile dolu mu?

— Dolu! Dedi adam. «Dolu olmasa bile, en geç yarım dolar. İki buçuk, yatması. İşinize gelirse. O da, yatak yorgan sizden diye.»

Kapadı kapıyı yüzlerine.

— Hey Allahım, hey Allahım!...

Bir genç geçiyordu oradan.

— Bir takka kardaş, sen buralı mısın?

— Evet...

— Akşam oluyor.. Yatacak bir yer.. Acep bir bildiğin?

Tepeden tırnağa, süzdü onları genç:

— Sola dönün, tâ karşıki köşeye gidin sorun.

— Sağol. Neresi ora?

— Hamam.

— Ne?

Yürümüş gitmişti bile oğlan.

— Ne yapacâz? Dedi Âdem.

— Varıp gidelim karşı köşeye...

Vardılar. Çaldıları kapıyı.

— Hemşehrim, geceyi geçirmek için bir yer? Burası hamammış....

— Kadınlı almıyoruz. Adam başına bir buçuk lira. Hem de doluyuz.

O kapı da kapandı.

— Çarşının üst yanına varalım, dedi Ali. «Hanlar vardı galiba orada...»

— Hemşerim, hanmış burası... Şey biz... Yandaki han dolu dedi. Hem de iki lira...

— Burası da iki lira, dedi, hancı Hasip. «Hem de peşin. Kuzum, siz bedeva yer mi arıyorsunuz? Ne gitmediniz, meralara? Beylerin yanma? Yer veriyorlar onlar.. Yevmiyeyi de sekizden hesap ediyorlar sonra... Bize gelince, çok buluyonuz, iki kaymeyi... Na gidin öyleyse karşıya.. Nalbant İbrahımın oraya... O ne gelirse, alıyor. Adam, karı, çocuk, hayvan, bakmıyo. Hepisi bir liraya!

⁂

Lodos güneşi, kıpkızıl kayıp düşüyordu. Yalım yalım yanıyordu bulutlar, altlarından harlamış...

Kan kırmızı göğün üzerinde her şey, kara kara dikiliyordu: Ağaçlar, evler, insanlar, kediler, köpekler, gecikmiş martılar bile.

Birbirleriyle konuşmadan, başları eğik, vardı adamlar, kadınlardan yana. Bekleşenlerin sayıları azalmış gibiydi. Kimbilir kimler, nelere ve nerelere razı olmuş, gelip almış götürmüşlerdi ailelerini.

— Havva, dedi Musa. Kız Nazife. — Sertleştirdi birden sesini: — «Hadi davranın. Buldum bir yer...»

— Nire? diye sordu Havva. «Ne de çok belkilettiniz bizi... Nireye gidiyoz?»

— Davranın hadi.. Yok başka bir yer. Hemi de ataş pahası hepisi. Ne yapacağız? Sokakta mı yatacaaz? Elbetkim gideceğiz. Madem ki yok bir başka yer... Olsa bile, gücümüz yok vermeye... Davranın hadi...

— Nire Musa?

— Nereye baba?

— Yürüyün dedik ya, hadi ben sırtlanıyom çuvalı, siz de alın çulları.. Görürsünüz nire, varıncadek...

Birbirleriyle konuşmuyorlardı ama, Zülfügil de Âdemgil de, Hayrigil de, hepsi, ayni hazırlığı yapıyorlardı.

Keskin bir idrar ve gübre kokusu, beygir harıltıları karşıladı onları. Bir de bağıra çağıra konuşan kadınlı-erkekli, yerlere serilmiş, uzanmış kalabalığın gürültüsü.

— Ahır ha! dedi Havva.

— Ahır mı burası baba? Dedi Zarife.

— Ahır ya, dedi Musa, az ilerde, insanların içinde dinelen beygire bakarak. «Hem de bir gecesi, bir kayme! Ne dinelip duruyonuz? Dâvetiye mi ilâzım? Ha bismillâh...»

Önce kendi girdi. Dipte peylediği köşeciğe. Attı sırtındaki yükü. Çöktü kendi de.

Karısı kızı, yanma gelmişlerdi. Çulları yayıyorlardı bile. Gözleri bir tuhaf parlıyordu Musanın. Bir cıgara sardı. Az geride, o en kalabalık yerin hemen önünde, şakır şakır işiyordu at.

***

Az sonra, yerde yatanların, uzanmış oturanların üzerinden atlaya atlaya, Ali çıkageldi.

Sabahtan kalan ekmekle soğanı yiyordular, Musa-karısı-kızı.

Musa davrandı, yer açtı Aliye.

— Buyur ağam...

— Sağol, tokum.. Ben tekim, yalnızım nassa, girdim aşçıya, yedim şimdicik yemin billâh. Geldim, seni bulayım.. Bilesin ki, son umut şimdi. Kave kave dolanacağız. İş arıyacağız. Na bir gör, mahşer dışarısı, nasıl diyeyim, öyle bir kalabalık. Tüm köylerden akıp gelmiş millet, zeytinin uğruna. Ne diyeyim yollar, kaveler adam almıyor. Sanırsın tıpkı tıpkısına sığırcık kuşları! Öyle birikmiş, öyle şaşkın. Öyle de aç, millet. Az kıpırdan.. Bu akşam iş bulamazsak yarın sabaha kulah asma.. Boştayız demektir!

— Hadi öyleyse, ekmeğe boş ver, dedi Musa.

Fırladı ayağa. Etraftaki kadınlara, sonra kendininkilere baktı:

— Hadi oturun siz, ben gidiyom. Varsa uykunuz, yatın uyuyun. Gayri Mevlâm bilir, ne zaman döner gelirim...

Ali önde, o arkada çıktılar dışarı.

Kasketli, bıyıklı, şaşkın gözlü, açık ağızlı bir insan seli itişiyordu sokakta.

— Na kaveler bunlar, dedi Ali. «İki sıra, hepsi kave...

Işık, duman, kalabalık, gürültü, pencerelerden taşıyordu.

— Bunlar da aşçı dükkânı... İster misin bir çorba sağdıcım?

Daha az yaygaracı, elleri kolları hızlı hızlı kalkıp inen bir kalabalık da orada yığılıydı. Kapanamayan kapıdan sokağa, cazır cazır bir plâk haykırıyor, çorba ve köfte dumanını üfürüyordu sanki.

Yutkundu:

— Boş ver şimdi çorbaya, dedi Musa. «Sağol Ali Ağam. İşe bakalım biz şimdi...»

Yürüdüler.

Tam karşıda, kırık dökük, salaş bir binanın girişinden dışarı, önlerinde zeytin dolu küfelerle bekleşen, birbiri üstüne yığılı, kalın, upuzun bir kuyruk taşıyor, caddeyi, sokağı dolduruyordu.

— Borsa, dedi Ali. «Erdeğin zeytin borsası. Demin bir dolaştım. Kan ağlıyor millet. Büyük tüccar yok imiş bu sene. Olanı da en çingenesinden imiş... Hep anlaşıyorlarmış **kaş-göz, o mal senin,** bu da benim, elleşme diye... Arttıran olmuyormuş malları... Milletin malını, iki-üç açıkgöz, yok pahasına kapatıyormuş. En ekestra bir zeytin, yüz elli kuruştan iki liraya, en fazlası gidiyormuş...»

Dalgın, mırıldandı Musa:

— Eey, peki hökümet karışmıyor mu bu işe? Bir narh marh, bir şey koysunlar...

— Hökömetin işi mi yok! Boş versene. Var bir Goperativ işte. O olmasa, millet temelli ölür acından. Ama ona ortaklık mortaklık yaptırmak lüzum. Ha deyince, herkes giremiyor. Neyse biz kendi ekmek dâvamıza bakalım. Ne dersin, şu karşıki kaveden başlayalım mı?

— Ha bismillâh...

Girdiler kahveden içeri.

İlk kahvede mecburî bir çay içtiler. İkincide de.

Sağa sola:

«Hemşerim, afedersin, zeytin için adam üluzum mu?» diye utana sıkıla soruyorlardı.

Kimi:

«Yahu, ben de yabancılım. Ben de iş arıyorum.» diyordu.

Kimi dudak büküyordu.

Kimi de:

«Erkek sekiz lira, kadın dört. O da işine bakarım. Akşam yol veririm beğenmezsem..» diyordu.

Yınılıp:

«Peki, ya yatacak yer?» diye sorunca, kahkahalarla gülüyordu, karşılarında «iş veren» sıfatiyle oturanlar.

— Yahu Borsada zeytin,, yüz otuz kuruştan kapatılıyor be. İstersen bir de sana ev döşeyeyim... Yermiş! Ha ha ha! Dâvut ağa, işe bak. Yer de istiyorlar be....

Üçüncü kahvede, artık çay içmez oldular. Oturabildikleri kadar oturuyor, kahveci gelirken:

«Birini bekliyorduk kardaş, kusura kalma...» diye kalkınıp kaçıyorlardı.

Dördüncü, beşinci, altıncı kahvede de böyle oldu. Yedinciye girerken, daha kapıdan bağırdı kahveci: «Beleşe oturmak yok!» diye.

Sekizincide, gene çar nâçar, birer çay ısmarladılar.

Tam o sıra geldi, göbekli adam.

Musaya, sonra Aliye baktı.

— Bir adam arıyorum, dedi kısaca. «Bir tek adam.»

— Kadın? diye sordu Ali, Musaya bakarak.

— Kadın falan istemem. Ben yağhane için adam arıyorum. Koluna, sırtına güvenen gelsin. Yevmiye... — durdu. — Yirmi lira! Ama iş isterim. Sabahın dördünden beşinden, gecenin tam yarısına kadar iş başı. Dur-otur yok. Hep ayakta. Yemek bile. Sonra dikkatli olacan. Acamılıkla, dalgınlıkla bir yerine bir şey oldu mu, taşa filân kaptırdın mıydı bir yerini, bende medet yok. Ben seni tanımam. Sonra deftere de kaydetmem. Defterime göre, adamım tamam. Anlatabildim mi? Güveniyonuz mu kendinize? Hanginiz?

— Yirmi lira mı? dedi Ali.

— Evet.

Musa alışkanlıkla sordu:

— Peki yatmak için bir yer..

— Yatması ne? Beş saat ya uyur, ya uyumaz. Kıvrılır bir köşeye yağhanede, tamam.

— Zaten ben öyle sordum. Benim çocuklar var.

Hemen ayağa kalktı göbekli adam. Aliye döndü:

— İyi. Demek sen öyleyse.. Hadi gel.

Musa da, Ali de, ayni anda atıldılar hayretle:

— Ne? şimdi mi? Heman mı?

— Şimdi ya, ne sandın? Yıl başında mı olsun...

— Şey... sağdıcıma da iş bakıyorduk da...

Göbekli, duraladı:

— Sizde iş yok galiba... Başka adam bakayım bâri. Hoşça kal sağdıcınla!

— Yok! diye fırladı ayağa Musa. «Yok, ben kendim bulurum iş.»

— Alinin sarı-sıcak gözlerine baktı. O da kalkmıştı ayağa — «Benim için kalma işinden Ali ağam. Var git.» — Tuttu kolundan dayandı: — «Git Ali ağam, durma...»

Göbekli, kapıya varmıştı bile.

— Tez zamanda, has ağamdan daha yakın oldun bana Ali ağam, dedi Musa.

Sesi sallandı.

Var gücüyle sıktığı kolu, itti birden: «Hadi Ali ağam, davran. Allah yardımcın olsun.»

Bir an direnmek ister gibi duraladı, sonra bir şaplak vurdu Musanın omuzuna Ali. «Senin de Allah yardımcın olsun!» diyerek.

Fırladı gitti, göbeklinin ardından.

Peşlerinden, Musa da çıktı.

Bir kaç kahve daha dolandı, boş boşuna.

Yatsı okundu... geçti.

Akşamdan beri gezdiği, artık sayısını bile şaşırdığı kahvelerin kimbilir kaçıncısının eşiğinde, bir yılgınlık geldi içine.

İyiden iyiye eksilmişti kalabalık da.

Kahveler değilse bile, — çünkü orada da geceleyenler pek çoktu — sokaklar boşalıyordu.

Musanın umudu da boşalmış, akıp gitmişti sanki.

Bir yılgınlık, bir bitkinlik çöktü üstüne.

— Allah! Dedi. Sen bilirsin büyük Mevlâm...

Ahıra yöneldi.

Uzatılmış bacaklardan çok, horultulara basa basa, buldu köşeyi.

Uyumuyordu Havva. Zarifenin derin soluklarını saya saya, erini beklemişti.

— N'abar? Dedi, adam gelince.

— Hiç! Dedi Musa. «Hiç be kız. Hiç... Hiç de hiç!»

Uzandı boylu boyunca. Ayakları, yandakilere değince, az toparlandı.

Karanlıkta bakınıyordu hâlâ Havva, üzerine eğilmiş.

— Hiç dedik kız, uyusana gayri be.

İnleyerek, sağdan sola döndü Zarife.

En dipteki koyulukların içinden, bir şırıltı geldi.

«Bu hayvan değil..» diye düşündü Musa. «Bu insan. Hem, erkek de değil. Sese bak. Bir kadın bu.. çömelmiş, kalın kalın işiyo...»

Bir tuhaf oldu bu düşünceyle... ve bu hale kendi de şaştı.

— Allah! Dedi «Ne biçim dünya be... Kız Havva, neredesin ki?»

Karısının koluna sıkı sıkı sarıldı, acıtacak kadar sıktı.

— Ay! Dedi Havva usulca. «N'oluyon deli!..»

Cevap vermedi Musa.

Kafası yavaşça düştü.

İki dakika geçmeden, olanca yorgunluğuyla, küskünlüğüyle horluyordu Havvanın göğsünde.

— 3 —

Karşısındaki çökük avurtlu, traşı uzamış, yaşlı adamın derine kaçmış ufak, gri gözlerine daha fazla bakamadı, Belediye çavuşu Fahrettin efendi.

—Valla Câvit Beyâbi... Ne diyeyim bilmem ki.. Şu hali görmüyor musun? Adam yığılı üst üste. Hepisi işsiz. Hepisi boşta. Hem de genç, dinç, sırım gibi herifler. Kaç gündür sürünüyorlar. Ne diyeyim... Elbet elimden geleni yapacağım. Yapacağım ama...

— Burada tanıdığım, güvendiğim tek insansın Fahrettin çavuş. Bilirsin beni. Hep şu çocuk için... Şu çocuk olmasa..

(Bir an durdu, yaşlı adam. Etrafta kaynaşan insan kalabalığına şaşkın şaşkın bakan, oniki onüç yaşlarındaki oğlana döndü. Yanıbaşındaydı:)

«Emin... Emin diyorum.»

Uzun, ince boyunlu, koca kafalı, iri kara gözlü, zayıfcacık oğlan irkildi. Elleri, üşüyormuş gibi ceplerindeydi hâlâ.

— Evet, baba....

— Oğlum, bir simit alayım mı sana, ister misin, aç mısın?

— Sen de yiyecek misin baba?

— Hayır, ben istemiyorum.

— Ben de istemem baba. Tokum ben de.

Tam karşıdaydı simitçi.

Kalabalığın ortasında, dalgalara kafa tutan demirli bir kayık gibi, bir görünüyor, bir kayboluyor, ama iki yanından akan kasketli, bıyıklı, asık suratlı, yama ceketli, yama pan-

tollu, lâstik pabuçlu, yanık benizli, şaşkın, beceriksiz, ürkek, itişen adam seline kapılmıyordu.

— Biliyorum, dedi Fahrettin çavuş. Her bir şeyi biliyorum. Biliyorum, seni de çok eskiden tanırım be Câvit Beyâbi.. Ama n'edersin? Kime söz geçirirsin? Kime «Ne al bu adamı» dersin de dinler? Bir de çocuk yanında... Şu hale, şu milletin haline, şu rezilliğe bak. Kim görmüş böyle bir adam pazarı? Sonra... sonra..

— Evet?

— Kusura bakma Câvit Beyâbi... Seni ne çok severim, bilirsin ama... ama hiç bir işçi kılığı yok sende.. Çok bir efendisin... Yâni.. Hâlâ. şey.....

— Anlıyorum.

— Yok, gücenme. Yâni demek istedim ki.. Meselâ sırtında şu koca palto... Şu kıyafetin. Oğlanın da öyle. Kimse demez ki, bunlar işçi. İş arıyor. Muhtaçtır... Nasıl tırmanırsın bu paltoyla merdivene?

— Çıkarır asarım bir dala... Hem...

Bir gürültü koptu ilerde. Sabahın bu erken saatinde, pazara çıkmış tek tek dikilen, ya da ikili üçlü konuşarak, bir aşağı bir yukarı yürüyerek, ellerindeki - varsa - simidi geveleyerek, veya - içebilmişlerse az önce yuttukları bir tas çorbayı geğirerek, «mümkünü» nisbetinde şişip, iri, uzun, güçlü kuvvetli görünmeye gayret ederek ve sâfi göz olmuş, etrafı kollayarak alıcı bekleyen adamlar kalabalığı, bir dalgalandı.

Önce bir açıldı, sonra kendi üstüne kapandı. Sıklaştı, koyuldu. Herkes o yana seğirtti.

— N'olmuş?

— Ne var?

Her kafadan bir ses çıkıyordu, ama gene de o en koyu kalabalığın ortasında avaz avaz bağıran adamın ne dediği, rahatça işitiliyordu:

— İnsaf be! Allahsızlar... Hiç mi bir yürek yok sizde? Sabahtan beri bu üçüncü. Aynı lâfı ediyor. Bakarmış, tecrübe

edermiş, yüz kırk kilo zeytin atamazsam bir günde, akşama sepetlermiş! Makina mıyız be?

Kalabalık yankılıyordu:

— Doğru be... İnsanız be... Bu işin kantarı olur mu?

— Sahipsiz buldunuz bizi dee...

— Yüz kırk kilo zeytin atacan, on lira verecee..

— O da, ya verir, ya vermez...

Tekrar gür, ama öfkeden çatlak çatlak duyuluyordu, yalnız bağıranın sesi:

— Tam üç gün, üç sabah, üç akşamdır ki çıkıyom bu pazara, satılık hayvan gibi. Hiç mi bi utanma yok sizde? Senden önceki de, kâhya imiş, senin gibi malsahabı, patron değil. O da alırız seni işe ama, yevmiye on kâğıdın iki kaymesi benim dedi... De utanmazlar...

— De insafsızlar...

— Vardık bıraktık köyü de geldik...

— Bir teneke yağ için...

— Sahapsız buldular bizi dee...

— Ne güzel dedin kardaş, ağzına sağlık. Sürü gibi buldu bizi de nazlana nazlana seçiy.... En semizini arıy... Yokluy yokluy da...

Bir an ses kesildi. Sonra gene kükredi:

— Ne ne? Mal senin mi... Canın isterse mi? Patronsan patronluğunu bil. Yahu tuu be. Patron olacaksın be... İnsandan sıkılma, kuldan utanmazsınız, Allahtan korkun be! Gâvur muyuz burada?

— Aman bana müsaade, dedi Fahrettin çavuş.

Erdek Belediyesinin, belki de en çalışkan, her yere koşan, her şeye yetişen parçasıydı. «Ben senin meseleye bakarım. Bir iş çıkmadan erişeyim şuraya...»

Dirsek vura vura, «Açılın n'oluyor, açılın, durun» diye bağıra bağıra, yoğunluğu ve homurtusu her an biraz daha artan kalabalığa daldı.

Sinirli, ama kararsız, hattâ bön bön itişen milleti yardı. Bir yol açtı. Girdi.

Az sonra, aynı yol tekrar aralandı ve önde: «Yahu, borsa yüz otuz kuruş, benim de on bin ağacım yok ki, hepsi hepsi üçyüz! Tabiî kilo söylerim. Hem madem ki gelmişsin, katlanacaksın. Büyük beylere baksana, Sekiz lira veriyor bâzıları. Bana mı kaldı dünyayı düzeltmek?» Diye heyecanla, galiba biraz da korkuyla kızarmış soluyan, ufak tefek, çıplak kafalı, toparlak bir adam, arkada Fahrettin çavuş, göründüler geldiler.

— Dağılın. Ne var, ne istiyorsunuz? Mal da onun, para da... Zorla olur mu? Diye, geriye bir daha çıkıştı Fahrettin çavuş.

Ufak tefek adama da:

— Sen de vazgeç bu kilo kantar işini peşin peşin söylemekten Yusuf efendi. Hadi güle güle... Dedi.

Az sonra yatıştı ortalık.

Yan tarafta, sucuk kızartıp satıyordu bir adam. Dumanlar, mavi-yağlı, cızır cızır oynuyordu havada.

Oğlunu, elinden tutup oradan çekti Câvit efendi.

— Bir simit alayım sana...

— İstemem baba... istemem.

— İstersin... Ben seni bilirim... İstersin, gel.

Karşıya geçtiler.

Kalabalık hafifler gibiydi. İşbaşı saatiydi zeytinliklerde. Sabahın alaca karanlığından beri meydanda bekleşenler, sıçraya sıçraya yükselen günle beraber, iş bulma umutlarının da gene battığını hissediyor; kırgın, küskün, yüzgeri doluşuyorlardı kahvelere.

— İki tane mi? dedi simitçi, Câvit efendinin kalın, siyah paltosuna bakarak.

— Bir, dedi yaşlı adam, yirmibeşliği uzatırken. «Çocuğa...»

Oğlan simidi aldı, sonra ikiye bölüp, bir parçayı babasına uzattı.

— İstemem, tokum dedim ya... Hadi gel, çekil bakalım şöyle, kalabalık ediyoruz bak...

— Üç dene de bana, simitçi kardaşım...

Uzunca boylu, zayıf, yeşil gözlü bir köylüydü bu.

Keskin, ince bir burnu, kısık bir ağzın üzerinde kırmızıya yakın koyu-sarı bıyıkları vardı. İki üç günlük bir sakal, kızıl kızıl parıldıyordu suratında.

Dayanamamış, elini sokmuştu bile simitçinin camekânına.

— Ahbap, bir simit de bana versene...

Kırmızı bıyıklı - sakallı, yeşil gözlü köylü, ardından gelen sesle irkildi, döndü birden.

Ürkek, az önce tuttuğu simitleri bıraktı, yeni gelene bakarak, geri çekildi.

— Buyur Bey, dedi.

— Buyurun Erol bey, dedi simitçi de gülerek. «Sabah sabah nere böyle, zeytinliğe mi?»

— Zeytinliğe ya... Yalnız adam noksan, şöyle bir bakınıyorum. Yok, bana değil, önce arkadaşa ver. O benden önceydi...

— Buyur, ,buyur Bey, diye üsteledi gene köylü. «Ben alırım.»

Durdu, dikkatle köylüye baktı Erol bey. Güldü.

— Sıra sende be dostum. Sağol ama.. sen evvelsin.

Bulduğu lâfa memnun, sırıtması bütün suratına yayıldı simitçinin:

— İyi ama, sen de Bey'sin.

Kararıverdi birden yüzü, Erol beyin. Hızlı ve sert:

— Hayır, ,dedi. «Hayır, ben Bey değilim. Kimse Bey değildir, anlıyor musun? Hiç kimse. «— Az sâkinleşti, güldü— «Bak, dedi. Şu çizmelere, şu balıkçı gocuğuna sırtımda. Bende Bey hali var mı?

Şaşkın, ama anlamamış onayladı simitçi:

— Var tabiî! Sen Beysin.

Çaresiz, köylüye döndü bu kere genç adam.

Bir şey diyemiyor, sadece bakıyordu köylü.

Onun iri çağla gözlerini; bu kırmızı kırmızı çakan dikenlerle çevrili, tıraşı uzamış, keskin hatlı iyi ve açık suratı bir an seyretti Erol bey.

— Adın ne senin hemşerim?

— Musa... Musa benim adım.

— Nerelisin sen?

— Karşılardan... tâa Gaziköyünden.

— Zeytine mi geldiydin?

— He ya..

— Peki daha önce hiç geldin mi, sıyırdın mı zeytin?

Musa duraladı. Ama öğrenmişti artık. Hızlı hızlı:

— Sıyırdım... Daha önce de geldim. Bilirim, eyi bilirim, dedi.

Güldü Erol bey. Anladığı besbelliydi.

— Pekiy, dedi. Kabul. Ama bana kadın da lâzım. Toplayıcı.

Sevinçle atıldı Musa:

— Var Beyim..Kadın da var. Bizim çocuklar. — Önüne baktı — «Benim avratlan, kız. Kız, yetişkindir. İş görür. On yedisinde. Fazla bilem gösterir...»

Az önce konuşulanları unutmuşçasına sordu, Erol bey:

— Onlar da mı siftah geliyor? Doğru söyle.

Musa mırıldandı:

— Siftah Bey... Kusura bakma, hepimiz siftah.

Sustu kaldı. Başı önünde.

— Simitler n'olacak? Dedi simitçi.

— Ver bakalım... Na al buradan. Bu benim, bunlar da senindi Musa efendi, al bakalım.

— Olmaz Bey... Ben.. sen... bunlar...

— Olur, olur. Hadi git çabuk, çağır kadınları..
— Ne? Dedi Musa. Ne, çağırayım mı?

Başka bir şey diyemedi.

Gözlerinden taşıyordu sevinç, simitler titriyordu ellerinde.
— Ne o, çok uzakta mı yoksa kadınlar?
— Şuracıkta Bey, na şuracıkta, orada.. nalbantın orada...
— Orada mı, orada mısınız?
— Üç gündür Bey... N'edek...
— Karınla, kızınla...
— He ya... Yok ki başka yer.
——Eşyaların, yatağın yorganın da orada mı?
— Helbet.
— Koş öyleyse, hadi koş, ne var ne yok, al topla gel. Ben burada beklerim sizi. Çabuk gelin ki, gidelim zeytinliğe. Akşama da bulurum ben yatacak yer size. Yazın turistlere kiraya verdiğim odalar var, açarım bir tane, biter gider.

Titreyerek sordu Musa:
— Ne vereceek Bey, yatmak başına?
— Ne mi verecen? Saçmalama. Hiç bi şey. Hadi koş git, çabuk gel... Ha, sana oniki buçuk iyi çalışırsan, kadınlara da yedi. Tamam mı?
— Bey! Dedi Musa. «Bey.. Bey..»
Döndü, koştu.
— Hah, ben de seni arıyorum Bey. Merhaba, hoş gelmişsin. Senden böyüük bir ricam var.
— Buyur, yarola, merhaba Fahrettin çavuş, anlat.
— Bey, bir adam var, onu alacaksın.
— Anlamadım.
— Zeytine Bey. Sıyırıcı bir adam var. Çok bir müşkül vaziyette. Uzun hikâye. Hâli vakti çok bi iyiydi bu adamın. Bakkalcılık yapardı vaktiylen Gönende. Oradan tanırım. Her bir şeyleri var idi. Evi, karısı, çocukları. Sonra bir gece... Biliyorsun Bey, bir sallandı yerler. Biliyorsun Gönenin nasıl battığını zelzeleylen. Karı, iki kız. Tamam mı? Bu adam, kuca-

ğında oğlu, bir parmak maksum, öylecene ortada. Ondan sonra, senelerle uğraştı oğlanı büyütecek. En son, tavukçuluk yapmaya kalkmış, bir hastalık, hepsi mort. Bi seneden fazla olmuş, yollarda amelelikten tut da, ne bir iş bulursa yapıyor. O halde işte. Bey, alacan bu adamı hatırım için. Bey, sevabı çok. Kuzum. Rica ediyorum. Senden başka kimseye diyemem bunu...

— Dur be Fahrettin çavuş, olur be canım. Ne varmış, hele bir görelim, nerede?

— Bey, bir şey daha var.. Oğlu da var. Oğlunu hiç bi dakke yanından ayıramaz...

— Oğlu da mı var?

— Öyle ya... Oniki yaşında falan. Hiç para vermesen de olur ona. Çeşmeden su taşır, dolu kepancaları küfelere götürür döker, alt bilem toplar karılarla, ne varmış.. İş ki ayırma babasından. Peki mi? Oldu mu?

— Peki be Fahrettin çavuş. Hadi çağır bakalım.

— Na buradalar. — El etti karşı köşeye — «Gelin, gelin Câvit Beyâbi. Gelin çabuk.»

Harekete geçenleri görünce, şaşırdı Erol bey. Aceleyle sordu:

— Fahrettin çavuş, bu gelenler mi? Yahu, adam... İşçi kılığı yok... Şey palto.. bu adam sıyırıcı...

Parmağını ağzına koydu Fahrettin çavuş:

— Sıss Bey! Ses etme... Bakma kılığına. Çıkarır paltosunu. Her bir işi yapar. N'edecek yapmayıp da. Gelin bakalım Câvit Beyâbi. İşte sana söylediğim Erol bey.

— Memnun oldum efendim. Nasılsınız efendim? Oğlum, öp beyefendinin elini bakiiym...

Kekeledi Erol bey, elini oğlanın ağzından kaçırıp, başını okşayarak:

— Dur, çok yaşa oğlum. Ben de memnun oldum Câvit bey...

Fahrettin çavuş:

— Eh hadi, bana müsaade. Hoşça kalın. Sağol Bey, dedi. Çekiliverdi aradan.

Sessizlik uzar gibi olunca, Câvit efendi konuştu:

— Beyefendi, çok uzak mı zeytinlikler?

— Hayır, pek değil.

— Geç kalmayalım da efendim....

— Birini daha bekliyorum. Bir adam, iki kadın. Onlar da gelsin, gideriz... Şey....

— Buyurun efendim?

— Kusura bakmayın Câvit bey. Kaç yaşındasınız diye sorsam ayıp olur mu?

— Neden olsun efendim? Elli sekiz yaşındayım bendeniz.

— Estağfurullah.. Şey.. Bakın, açık konuşayım Câvit bey. Sıyırıcılık, pek kolay bir iş değil. Kocaman merdivenler. Sonra ağaçlar yüksek...

— Yaparım efendim.. Göreceksiniz. Yapacağım.

Kuvvetle, inanarak konuşuyordu Câvit efendi. Her lâfın sonunda ise, başını sallayarak onaylıyordu babasını Emin.

Dayanamadı, elini Câvit efendinin omuzuna koydu Erol bey.

Gülerek:

— Peki... Câvit bey.. Ya bu palto ne olacak? Hem bununla merdivene çıkılmaz... Hem de yazık buna.

— Çıkarırım efendim. Zorluğu mu var? İş hususunda, sizi mahçup etmeyeceğim öbür tayfanıza karşı «bula bula bunu mu bulmuş bey» diye, göreceksiniz.

— Rica ederim.... rica ederim.

— Oğlumu da kabul buyurmanıza, ayrıca teşekkür ederim. O da bir işe yaramaya çalışacaktır, göreceksiniz.

İri kara gözlü oğlanın, koca kafası «elbette» diye, kuvvetle sallanıyordu.

— Pek âlâ, dedi Erol bey. — Emin'in yanağını okşadı —

«Mâdem bu koca adam da yardım edecek bize, mesele yok. Hadi bakalım. Hah, na Musa efendiler de göründü..»

— Beyefendi, bir husus daha var. Acaba fazla olur mu sorsam, şey...

— Evet, nedir?

— Yer meselesi efendim. Beş gecedir,, kahvede, masa başında uyukluyoruz...

Bir an düşündü Erol bey:

— Peki, bir oda da size açarız...

— Anlayamadım efendim..

— Hiç.. Akşama hallederim o meseleyi, olur. Yâni ben yer bulurum size. Hadi bakalım geldiniz mi Musa efendi, bu da işte Câvit bey. Bizde çalışacak oğluyla... Hanımın, kızın öyle mi? Hadi bakalım... Hepiniz hoş geldiniz.

Erkekli-kadınlı cevapladılar. Kadınlar sıkılgan: «Hoş bulduk...»

Yürüdüler.

Çarşının içinden geçtiler.

Bütün yollar, caddeler, işe gidenlerle doluydu hâlâ.

Karısı-kızı-kaynanası ve eşeğiyle giden, yüz, yüzelli ağaçlık küçük bahçe sahipleri... Art tekerlekler arasında ufak bir köpeğin koştuğu arabasına, gene bütün ailesini, bir veya iki de yevmiyeci yüklemiş dolu dizgin, paldır küldür yol alan, az daha vakitlice olanlar....

Irgatları önüne katmış götüren, orta boy beylerin, koca bıyıklı kâhyaları...

Ve büyük Beylerin tayfasının şehirde yatıp kalkan elli altmış kişilik kısmını çoktan götürüp bırakmış dönen kamyonları; yirmi-otuz-elli tane henüz boş küfe taşıyan rümorklu cipleri...

Bütün Erdek, en küçüğünden en büyüğüne, yeni aklı erenden, buruş buruş kocaninelere kadar; bakkal, manavı, kayığını çekivermiş balıkçısı, izin koparabilen ufak memurla-

rı, gazetecisi, kitapçısı, tütüncüsü, şarapçısı, mal sahibi veya yevmiyeci herkes, kendini zeytinin sihrine kaptırmış, akın akın, büyük bir göç varmışçasına, kırlara, bahçelere, hep dışarı ve uzağa doğru, her yönde taşıyor, şehir gitgide daha boş, âdeta ıssız kalıyordu.

Ana caddeden bir sokağa, sonra da Kanava'mn ilk zeytinliklerine saptılar, her adımda sağa sola «Merhaba!» diyen Erol bey ve peşindekiler...

Hemen bütün bahçelerde, çalışılmaya çoktan başlanmıştı.

Yerde, bâzan yolun üstünde yuvarlanan, canlıymış gibi henüz oynak, taze sıyrılmış, yeni düşmüş zeytinlere basmamaya dikkat ederek, sesleniyordu Erol bey:

— Bereketli olsun, kolay gelsin!

— Sağol, hoş geldin.. diye cevap veriyordular, sağlı sollu zeytinliklerdekiler; Erol beyin arkasında yürüyen denkli, yorganlı, çuvallı ve paltolu tayfaya, biraz da merakla, hayretle bakarak...

Gülen kadınlar, birbirlerini dirsekleriyip kıkırdaşan kızlar, hattâ merdivenlerinin tepesinden lâf atan Erdekli, tanış, yerli sıyırıcılar da vardı.

— Oo, uğurlar olsun Bey. Maşallah, nasıl da buldun bu tayfayı!

— Çok bir iyi tayfa düzmüşsün Bey..

— Aşkolsun Bey, Allah nazardan saklasın!...

Erol bey gülüyor, eliyle selâmlıyor, «Öyle!» diye baş sallıyor, geçiyordu.

Nihayet geldiler.

Zeytinliğe girmeden durdu bir an genç adam. Eliyle gösterdi:

— İşte, dedi. «İşte zeytinliğimiz...»

Ağaçların arasından yol yol güneş taraklanıyordu, daha ıslak ıslak.

Az ötede, diziliydi küfeler. Araba. At. Köpek.

Sabahın, gecenin suyuyla yumuşacıktı toprak.

Üç beş sıra ilerdeydi, yerli tayfa. Sesleri geliyordu, kadın - erkek karışık, bölük pörçük.

— İşte zeytinliğimiz, dedi Erol bey. «Buyrun.»

Yürüdüler.

Çalışanların yanına vardılar.

— İşte tayfamız. Kolay gelsin.

— Hoş geldin Bey.

— Hoş bulduk.

— İşte yeni arkadaşlarınız. Musa... Câvit efendi.. oğlu. Bunlar da Kerim dayı... Yaşar... Şeref. Hadi bakalım. Kadınlar da, kendileri tanışır. Hadi ayrı-gayrı yok. Bilen bilmiyene, usta acemiye gösterecek. Hepimiz biriz. Hepimiz elimizden geleni yapalım yetişir. Hadi herkese kolay gelsin.

— Eyvallah. Sağol, dedi koro.

Erol bey, küfelerin başına gitti.

— Kız Firdevs, bu çemişleri de nereden bulmuş getirmiş Bey!.. diye fısıldadı Çakır Ayşe, Havvayla Zarife çömelirken.

— Sen onu boşver anne, diye seslendi Nesrin, yeni gelen kadınlara şöyle bir «hoş geldiniz» dedikten sonra. «anne, kız anne, paltoluya ne dersin ha? Paşa gibi maşallah!»

— Paşa mı? dedi Firdevs. — Az ama, öz konuşurdu. — «Ne Paşası? Damat gibi be! Damat gibi maşallah!»

— Damat ha... Damat ha.. Hah.. hah.. hah.. hay! Bak bu hoşuma gitti. Kız Firdevs, ne dersin bu işe?

— Ne diyeyim? Kırkından sonra azanı.. demişler ama, galiba bu iş böyle bir hayırla bitecek. Dördüncü koca ha, Çakır Ayşe? Ne kısmet kız...

— Üç de Firdevs abla! Bundan önceki imam nikâhı. Sayılmaz o...

— Sus sen kız... Hınzır.

— Ne var? Ben razıyım anne. Hem iki göz oda evimiz de var. Oh yaşadı damat bey!

Havva ile Zarife bile, dayanamayıp gülüyorlardı.
Gelirken başörtüleriyle sarılı ağızlarını da araladılar.
Hele Zarife, bütün bütün açtı yüzünü.

Tam o sıra geldi Emin. Yanaştı. Hiç bir şey demeden, dolu kapancayı aldı. Uzaklaştı.

Câvit efendi, paltosunu çıkardı, astı bir ağaca. Palto kaydı, düştü. Eğildi, aldı yerden, tozunu silkeledi.
— Damat bey! Diye dirsekleşip, kıkırdadı kadınlar.

Emin geldi, boş kapancayı bıraktı, yağlığı aldı, gene uzaklaştı.

Câvit efendi astı paltoyu.
Yerde uzatılı yatan merdivenlerden birini kaldırdı.
Düşüyordu.
Musa davrandı, tuttu.
Beraberce vurdular merdivenlerini ağaca.
İlkin üç... sonra beş basamak çıktı Câvit efendi.
Musa, en tepeye fırlamıştı bile.
Önce çok acemi, sonra gitgide alışan, hızlanan istekli hareketlerle işe giriştiler.

Bey, küfelerin başındaydı hâlâ. Yeni kadınlarla Eminin bir karışıklık yapmaması için bakacaktı biraz daha.

Güneş yükseliyordu.
— Geliyoruz! Diye bağırdı Nesrin. Geliyoruz merdivenleri sallamağa...

Yeni kadınlara da:
— Davranın kardeşler, dedi. «Bir elle toplayıp, öteki avuca biriktirmek olmaz. İkisiylen de ayrı ayrı toplayacanız. Ha bir gayret, sallıyalım adamları, Helva yiyeceğiz. — Bir daha hakırdı: — Geliyoruz sıyırıcı beyler.. Geliyorum Şeref âbi!»

Şeref cevap vermedi. Duymadı belki de. Aşağı baktığı halde görmedi, anlamadı. Dalgın, sopalıyordu uç dalları.

Kerim dayıysa, Beyin gelişini gördü göreli hep aynı şeyi söylüyordu, durmadan. Kısık kısık, türkü çağırır gibi:

— Allah akıl fikir versin... Ne denir!

⁂

— Bak Havva, kız şu şavka bak. Basıyorsun yanıyo... Basıyosun sönüyo! Hemi de bak karanlıkta göresin diye, yeşil yeşil parlıyo düğmesi... Kız ne yer ha! Masası, iskemlesi....

Abajuru bir yakıp, bir söndürüyordu Musa.

Gözleri ışıl ışıldı.

— Ya yataklar! Dedi Havva. «Bak nasıl yaylanıyo gıcır gıcır!»

— Göz kırptı — «Anlarsın ya...»

— Kız, nerede Zarife? Uzak mı kim?

— Nerede... Şuracıkta. Kuyunun başında, su çekip geliyor. Eleeşme ha... Tek dur. Şimdi erişir kız...

— Kız Havva... Bu torust denilenler burada kalıyo ha? Hemi de para veriyo...

— Helbet, ne sandındı!.. Ha, geldin mi Zarife... Koy şuraya.

— Demek ki paran oldu mu torost'sun!

— Gaz ocağı bile verdi, aşkolsun doğrusu... dedi Zarife, tencereyi üstüne yerleştirirken. «Baba ne diyorsun sen, paran olunca torist olmak demek değil, gezersen, yer görürsen torist'sin, anladın mı?»

— İyi ki seni de yollamışık şu ilkokula... Her bir lâfın üstesinden gelirsin. Parayla değil de gezmeyse adamı torust yapan, bizden iyi torist mi olur? Biz de torustuz şu halde, tamam mı?

— Helbet, dedi Havva. Ne diyon sen Musa. Bizdeki keyif, kimde var şimdicik? İyi karıştır Zarife çorbayı...

Az sonra ısındı tencere. Tatlı sıcak yükselen kokuyu içine çekerek, duvara yaslandı Musa:

— Hey şu Allah'ın hikmeti! Diye mırıldandı. «Dün ahırda hayvan idik. Bugün burda insan, insanı bırak, ,torust bilem olduk!»

⁂

— Baba, ne iyi yer değil mi?
— Öyle yavrum.
— Baba, ne iyi adam değil mi?
— Öyle oğlum.
— Baba, ben o adamı çok sevdim, sen de mi?
— Ben de oğlum.
— Baba, sen de iyice doydun değil mi, ben çok doydum.
— Ben de yavrum, Allah bereket versin.
— Baba, şimdi ne yapacağız?
— Ne yapılır ki... Yatmışız, uyuyacağız artık.
— Ama benim uykum yok baba.
— Kapa gözlerini, uyursun yavrum.
— Baba...
— Efendim...
— Baba...
— Söyle oğlum, ne var?
— Baba şey... bugün hani o yandaki bahçeden biri türkü çağırıyordu...
— Evet... n'olmuş?
— Baba... ben hiç türkü bilmiyorum. Biliyor musun baba, hiç bir türkü öğrenmedim ben...
— İyi ama oğlum, yâni...
— Ama ben şimdi, türkü çığırmak istiyorum baba. N'olur bana bir türkü öğretsene baba. Çok bir istiyorum türkü çığırmak. Hadi n'olur baba...

— 4 —

Pastırma yazına, zeytin, ya da sığırcık yazı demeli Erdekte.

Öyle ya, kimin pastırmaya, ya da başka şeye bakacak gözü var, zeytinden gayri?

Havaların güzel gitmesi, en çok sığırcıklara yarar. Artık ilk geldikleri günlerin cılız, kara kuru kuşları değildirler.

Kursaklarına giren bir - iki zeytinle hemen yağlanıvermiş, semizlenmiş, keyiflenmişlerdir.

İlk bakışta sade kirli siyah sanılan tüyleri bile daha bir güzel parıldar, mavi, mor, eflâtun, yeşil, renk renk yanar. Beyaz beyaz serpiştirili benekleri besbellidir. Gagaları sivri sarı, gözler fıldır fıldır ışıldar.

Dünyayı tutar cayırtıları. Yerde, yüzlercesi bir arada, alt alta, üst üste danseder gibi sıçrar, hoplar, gaga gagaya, çığlık çığlığa itişir kakışırlar.

Bir kısmı da, kuru dallara tünemiş, kabara kabara temizlenir, bitlenir, upuzun yayvan, ya da benek benek lodos bulutlarının ağır ağır aktığı masmavi göğü, toz ışık parçalanıp dağılmış, her yana taşıp bulaşmış, şekli belirsiz güneşi seyrederek keyif ederler.

Kursaklarına giren bir iki lokma oynatır kanlarını, bayram sevinci bürür gözlerini, bir de coşarlar ki...

⁂

— Öf! Dedi Çakır Ayşe. «Amma sıcak. Sanırsın yaz geri

geldi. Hadin kızlar, az davranın. Açmasın arayı erkekler. Na bir ağaç sonra altlarındayız.»

Firdevs, mânalı mânalı göz kırptı:

— Ayrılmıyorsun bakıyorum seninkinden!

— A, ayrılmıyorum ayol! Zorla mı? Sevdalandım bir kere. Bakın hele ne güzel sıyırıyor, şu hâle bakın!

Gülüştü kadınlar.

— Ben de ayrılamıyorum dedi Nesrin. — Kıkırdadı: — «Hadin kızlar... Hadin varayım gideyim Şerefimin altına...»

— Oh canına değsin, dedi Firdevs. «Desenize, çifte düğün. Heey... efendiler duyuyor musunuz? Duyuyor musunuz neler konuşuluyor burada?»

— Ha?.. Hı..? Gibi sesler geldi, iki sonraki ağaçtan.

Yaşar bağırdı:

— Ey ne var? Yoksa gene bizim Câvit efendiyi mi evlendiriyoruz? Tamam mı? Oldu mu artık, katî mi?

«Hadi hadi damat bey!» diye gülüşmeler duyuldu ağaçtan.

Nesrin, kadınların arasında, az yanda, hiç konuşmadan zeytin toplayan Emin'e döndü:

— Ey oğlum, biz de kardeş oluyoruz seninle ha! Nasıl hoşuna gidiyor mu bu iş? Bak benden iyi abla bulamazsın ha..

Çın çın ötüyordu sesi.

Emin, anlamı belirsiz, baş salladı.

Sonra, Havvayla Zarife'nin önündeki dolu seçme kapancasına uzandı. Alıp kalktı, uzaklaştı.

Câvit efendi, az ötede, merdivenin ortalarında, sol eliyle bir dala tutunarak, sağ eliyle sıyırıyordu.

Adamlar takıldılar:

— Eey Câvit efendi, tamam bu iş! Damatsın artık. Çakır Ayşeden iyisini mi bulacân. Eski toprak, tam üç koca eskitti şimdiye dek...

— Na, bizim damat beyi de zor eskitir ama, dedi Şeref. «Bu defa yandın Çakır Ayşe. Senden baskını çıktı. Aslan damat beyimiz...»

— Sen kendi yanmışlığını düşün oğlum... diye seslendi Ayşe.

Kerim dayı, Musa, Yaşar, hep bir ağızdan bu kere Şerefe yüklendiler.

— N'o Şeref? Sen de ha? Helvalardan besbelliydi. Hadi hayırlısı. Seni de kaybediyoruz ha...

Aşağıdan, sanki mahsus bağırıyormuş gibi yankılıyordu Nesrin:

— Anne, ayıp derler bir şey var. Böyle de söylenmez ki..

Utanmış, ya da öfkelenmiş gibi çıkan, ama gene de gevrek, neşeli sesini, kadınların kahkahaları örtemiyordu.

— Çifte düğün! Diye bağırdı Firdevs. «Çifte düğün, ha maşallah, bereketi Allahtan...»

— Çifte düğün! Diye bağırdı adamlar.

— Şeref, kısmetlisin be! Dedi arabacı Yaşar. «Hani Nesrin yengemiz de kısrak gibi kız hani! Turnayı gözünden vurdun çabucak. Allah görüyo ya, kız fena abayı yaktı sana.. E sen de tek durmadın, hep bir lâflar ettin, aldın kızın aklını başından...»

Güldü Şeref:

— Ne yaparsın be Yaşar âbi...

— Geliyorum... diye bağırdı Nesrin aşağıdan. «Sıyırıcılar, geliyoruz. Geliyorum Şeref âbi. Hazırla helvaları...»

— Hazır hazır, gel de vereyim...

— Sen de hazır ol damat bey, diye haykırdı Firdevs. «Seninki de geliyor...»

— Yook! Dedi Çakır Ayşe. Ben zorlamam benimkini. Ne de olsa yaşlı adam... Düşer müşer. Sonra ne yaparım ben? Baksana merdivenin ortasında zor duruyor. Tam, yalnızlıktan kurtuluyoruz derken, — bağırdı — : di mi damatcığım? Hiç zorlatır mıyım ben seni...»

Yerden ağaca, kadınlardan erkeklere, bir kahkaha uzandı.

— İşittin mi Câvit efendi? Dedi Yaşar. «Matrak geçiyor karılar seninle...»

Başını salladı Câvit, tutunduğu dalı bıraktı. Bir... sonra iki... üç ayak çıktı merdivende, bütün dikkatiyle.

Kadınlardan başladı alkış, hakkaha, «yaşa varol!» sesleri. Gene yükseldi ağaca, erkeklere bulaştı.

— Yaşşa damat bey!

— Benimkine bakın çocuklar, benimkine! Hay yaradana kurban olayım.

— Ne kısmetlisin kız Çakır! Valla damadımız bitirim!

Câvit efendi bile, hafiften gülüyordu.

Emin gene kapancaya sarıldı, tam dolu olmadan daha rahat taşıyordu belki de...

O sıra, güneşe tırmanıyormuş gibi, sıcak sıcak, kıvrana kıvrana duyuldu öğle ezanı.

Zeytinlerin gümüşü tepelerinin oynamaları, sarsılmaları kesildi. Öyle dinlediler.

— Paydos! Dedi Kerim dayı. «Öğlen paydosu, hadin aşağı.»

Kadınlar doğruldular, ellerini birbirine vurarak, ya da şalvarlarını silip temizliyerek...

Firdevs'le Havva, dere boyuna gidip çalıların, dikenlerin ardına çömelip kayboldular.

Önündeki dalı tamamlayıp son zeytini de düşürünce, Şeref de inmeğe davrandı.

Aşağıda Nesrin, heyecanlı heyecanlı bir şey anlatıyordu annesine.

Zarife de dikilmiş kalmıştı, dalgın. Bir eliyle başörtüsünü çekip çıkarmış, silkeliyordu. Kalın kalın, tam beş sıra örülü

saç. şalvarının içine dalıp kaybolmadan önce, koyu kızıl yalazlanıyordu güneşte.

«Cırraak!» Dedi bir ses ve bir patırtı.

Yerdeydi Şeref.

İnmiş inmiş, tam ayağını toprağa değdirirken, en alt basamak kırılıvermişti.

Nesrinle annesi, gülmekten bayılıyorlardı.

Zarife de gülüyordu.

Kıvrılarak açılmış dudaklar, beyaz, bembeyaz bir sıra diş... ve gitgide çukurlaşan, derinleşen, büyüyen, oynak, bin canlı gamzeler...

Sessiz, ama içten gülüyordu Zarife.

Şeref, oturakaldığı yerden kalkmayı akıl edemeden, bakıyordu. Kıvır kıvır siyah saçları, çekik kahverengi gözleri vardı Şerefin.

Çerkes bir anayla, Tatar bir babanın çocuğuydu. Orta birden ayrılmış, askerliğini bahriyede yapmıştı.

Nesrin'le annesi, gülmekten hâlâ kıvranıyorlardı.

Zarife, dişleri ve gamzeleriyle gülümsüyor, ama ağzı yavaş yavaş kapanıyor, az önce kıstığı kalın kirpikli elâ gözleri açılıyordu.

Şerefin ise, çekik bakışları yeni kırpışıyor, kesik kesik, sonra daha hızlı, sonra kahkahayla gülmek üzere ağzı açılıyordu.

Derken, her şey yerinden oynadı, harekete geçti birden.

Nesrin iki adımda koşup geldi:

— Kaldırayım seni Şeref âbi... diyerek, kalkmayı hâlâ kendi akıl edemeden oturan koca adama yardıma yeltendi.

— Vah benim aslan oğluma, nazar değdi... diyen Çakır Ayşe de yanaştı.

Zarifeyse, yürüdü gitti.

Az sonra, herkes yerli yerinde, ekmeğinin başındaydı.

Yaşar, karısı, Çakır Ayşe, Nesrin, beraberce oturmuşlar,

tuzlu balık, turşu, helva katıklarını karmış, güle söyleşe atıştırıyorlardı.

Câvitle oğlu, az ötede, koca zeytinin altında yiyorlardı ekmeklerini.

Tam karşıda, Musa, Havva, Zarife oturmuşlardı. Yumruk yumruk soğan eziyordu Musa.

Onların aşağısında da Kerim dayıyla Şeref, kesik kiraz ağacının gövdesine tünemişlerdi.

Ağzından ekmekleri sıçrata sıçrata anlatıyordu Kerim dayı:

— Baktım iki kulak oynuyor. Elde silâh, onca saat beklemişim. Alaca karanlık ama, besbelli uzun uzun tavşan kulağı nasıl dayanıp atmazsın değil mi? Ver yansın ettim. Koşar kakarım... Ülen! Bir tavşan, bir daha! Ülen iki tavşan! Hâlâ da birbirlerine yapışık... Ülen ne bilirim ben bunun böyle olacağını? Ben gördüm bir tavşan, ne bilirsin eşi de yapışık aşağıda! Ne bilirsin sevda zamanı.. Ama öyle fena oldum... öyle fena. Çaldım silâhı yere, tevbe de bi daha gitmedim ava... İyi mi? Şeref...

— Ha... efendim?

— Şeref oğlum... Ne ekmek yemiyosun be? Hasta mısın? Demin de düştün... Essah sevdalısın sen be! De yezidin kızı Nesrin... Ama kız da kız hani! Esasını ararsan, gene benim kediler daha iyidir, en bir iyi karıdan. Gel gör ki gençlik, delikanlılık, kime lâf anlatacakın! Bana sorarsan... Ne zazaman aldı beni karı benim evi kendi üzerine, ben de yaptım bir serserilik, bastım parmağı verdim ona, hemen vurdu bana tekmeyi, attı dışarı beni. Ne yaparsın? Nâçar, çattım bizim teneke berakayı kafama... Şimdi rahatım iyi, yerinde. Kış mı, soğuk mu? Alıveriyorum iki kedi koynuma. Birisi ısıtıyor, biri de tırmıklıyor. Ne farkı var karıdan? Dırdırı da daha az. Mırnav mırnav dese de, onu da sen anlamıyon, ne diyor... N'oldu, nere be Şeref? Ne kalkınıyon?

— Susadım... Su içeceğim.

— Na testi, te orada. Karşı ağacın dibine koyduydu Emin...

Testinin başına, Zarifeyle hemen hemen aynı anda geldi Şeref.

Döndü Zarife:

— A sen mi alacaktın Şeref âbi? Buyur...

— Yok... Sen... Siz buyurun...

Duraladılar. Ne biri, ne öteki uzanıyordu testiye.

Kısa bir an, öyle konuşmadan kaldılar.

Ne biri iğdi bakışlarını, ne öbürü.

Sonunda, sebebini bilmeden güldü Şeref.

Zarife de gülümsedi.

Gene o bembeyaz dişler... ve o gamzeler... Kıpır kıpır, bin canlı.

Sonra, birden aklı başına gelmiş gibi toparlandı, acayip bir el - kol işaretiyle testiyi göstererek:

— Buyur... Buyurun siz Şeref âbi.

Önüne baktı.

— Yok, dedi Şeref. «Ben zaten şehire kadar gidiyorum, sigara alacağım. Orada taze taze içerim... Siz buyurun.»

Cevap beklemeden hızla döndü, yuvarlanır gibi acele acele yürüdü gitti, hiç ardına bakmadan.

— De gidi deli oğlan. Allah akıl fikir versin, ne denir.. diye kendi kendine hem söyleniyor, hem tıkıştırıyordu Kerim dayı.

Çakır Ayşe, Câvit efendiyi işaret ederek, etrafındakilere bir şeyler anlatıyor, katıla katıla gülüyordu.

Nesrin, Şeref'in gittiği yana bakakalmıştı. Anasını pek dinlemiyordu.

Musa ise, Zarife'nin getirdiği testiyi başına dikip, kana kana içmiş, elinin tersiyle bıyıklarını siliyor, bir cigara sarmaya niyetleniyordu.

Yan bahçelerden birinde, gene yanık yanık bir türkü kıvrılıyordu.

Sonra bir eşek anırmaya başladı uzun uzun, soluksuz kalıp tıkanana dek.

Şeref, hızlı hızlı yürüyerek Erdeğin içine vardı. öyle bir dolandı, bir bakkala uğradı, döndü.

Gürültülü bir neş'eyle girdi zeytinliğe.

Öğle paydosu bitiyor, kalan ekmeğini dürüp kalkan «Yarabbi şükür» ağzını siliyor, elini testiden ya da dereden ıslatıyor, pembe alacalı kocaman bir mendile, ya da şalvarına kurulayarak, erkekse merdivene, kadınsa kapancaya uzanıyordu bile.

Bağıra çağıra daldı Şeref zeytinliğe. Koşar adım geldi:

— Heey buraya bakın, buraya gelin!

Herkes hayretle duralayıp baktı.

— Hep Erol bey mi, bize erkeklere sigara, kadınlara sakız getirecek, iyi çalışıyoruz diye? Bugün de bendensiniz... — sırıttı — Mâlûm ya, güvey oluyoruz ya...

Koca adımlarla hepsinin bir bir önüne gelerek, hızlı hızlı, herkesin eline vururcasına dağıtmaya başladı:

— Na al, bu paket senin Yaşar... Bu, sana Câvit bey abi. Bu senin Kerim dayı. Şey... Na bu paket de senin Musa efendi sağdıcım. Al bakalım sakızını Firdevs abla. Sen de Çakır abla. Buyurun Nesrin hanımefendi peşin peşin, artık bugün benim verdiveni sallamazsın umarım. Bu da sizin Havva yenge, kusura bakmayın. Şey... bu da, bu sakız da sizin... Zarife... hanım.

— Te... Teşekkür ederim.

Herkes sağol, eyvallah, zahmet etmişsin demiş; biraz şaşkın da olsalar, gülerek, söyleşerek teşekkür etmişler, «Yaşa!» diye omuzuna bile vurmuşlardı Şerefin.

Ama o, bir tek teşekkür duymuştu.

Çekingen, kesik, fakat sıcak, pırıl pırıl, gamze gamze bir teşekkür.

Merdivene bismillâh derken:

— Temelli sapıttı oğlan! Dedi Kerim dayı, yanında tırmanan Yaşara. «Hem de Bafra almış, üçüncü nemize yetmedi! Kadınlara da ikişer sakız. Bir günlük yevmiyeyi yatırdı, sevda delisi... Allah akıl fikir versin, ne denir?»

Babasından ayrılıp kapancaların yanına giderken, düşünüyordu Emin:

— Erol beyabi olsaydı, bana da şeker getirirdi, unutmazdı. Şeref âbiye bak... Erkeklere sigara, kadınlara sakız... Ne erkekten sayıyo beni, ne kadından besbelli. Hiç aklının köşesine bile gelmemişim.

— 5 —

«Çok muhterem ve çok kıymetli efendim, Zarife hanım kardeşim ve gönlümün sultanı ve biricik kıymetli gülü efendim.

«Ne olur beni dinleyiniz. Sizden bunu çok rica edersem bana darılmazsınız diye tekrar rica ediyorum.

«Zarife hanım sizi gördüğüm bir andan ve günden itibaren mafolmuş bir durum ve vaziyetteyim.

«Gülüşünüz kalbime işlemiştir biliniz. Samimi olarak yalvarıyorum bana inanınız gamzeleriniz ve gülüşünüz yüreğime oturdu hiç aklımdan, gönlümden çıkaramıyorum. Gece ve gündüz her yerde ve her zaman ve de uykuda bile hep gözlerimin önündesiniz.

«Hiç bir rahat ve istirahatım kalmamıştır. Bana acıyınız.

«Gülüşünüz ve sesiniz ve gamzeleriniz hatırama ve içerime işlemiştir. Sizden çok rica ediyor ve yalvarmaktayım.

«Bana darılmayınız. Bir deli divane ve aklını kaybetmiş ve mafolmuş haldayım.

«Hiç bir zaman ve vakit bu duruma düşmemiş ve samimi ve çok ciddî niyetle size yazıyorum ne olur beni dinleyiniz.

«Seni seviyorum Zarife.

«Sensiz yapamıyacağım.

«Kara sevda bu ise olsun varsın.

«Sensiz her şey boşmuş Zarife.

«Cevabınızı bekler saygılarımı sunarım.

Sizi deli gibi seven
Zavallı Şeref.»

Mühim Nottur — Gençliğimin hayrını görmeyim ki yemin ediyorum hiç bir kimseye verilmiş bir sözüm ve de bir alakam hiç bir kimseylen yoktur. Ve de olmamıştır. Sizin de kimseye verilmiş bir sözünüz bulunmaması için Cenabı Mevlâmdan her zaman duacıyım. İnan bana Zarife tek gülümsün. Yüreğimde öten biricik bülbülümsün. Sensiz her yer karanlık zindan. Bir gülüşünle açılır her bir türlü konca fidan.

Cevabınızı acele bekliyorum.

Sade sizi düşünen Şeref.

Önündeki, boşalmış çay bardağını itti Kerim dayı. Kahveye doluşmuş kalabalığın üst üste yuvarlanan gürültüsünde zorlukla duyuluyordu gevrek sesi:

— Yahu, her bir şey aklıma gelirdi be Şeref. Ama bu değil. Yâni sen şimdi Çakır Ayşe'nin kızını sevmiyor muydun?

— Yok dedim ya... Yok benim bir alâkam onunlan...

— Ha... İyi ama herkes seni onunla beraber... Anlarsın ya... Öyle biliyor. Hattâ geçen gün, onların mahallasında da görmüşler, evlerinin önünden geçerken... Herkes öyle söylüyor, öyle biliyor.

— İyi ya, bırak öyle bilsinler. Öyle bilsin millet... Daha iyi ya...

— Öyleyse ne diye istemiyorsun kızı şimdi? Nesrin delı dolu ama iyi kız. Hem de seviyo seni. Ne için...

— Kerim dayı, bir saattir anlatıyorum sana burda. Yalvarıyorum. Anlamıyor musun? Ben Nesrini, ben Çakır ablanın kızını sevmedim, sevmiyorum, sevmiyeceğim. İstemiyorum. Ben başkasını seviyorum. Anlatamadım mı?

— Dur be deli oğlan... Yâni sen şimdi şu köylünün kızını seviyorsun. Neydi o? Zarife... Zarifeyi.

— Eveeet! Seviyorum. Deli oluyorum. Hem de köylü kızı diye küçük görme onu. Şehirliden, bizim gibilerden ne eksiği var? Babası dediydi. İlk mektebi bilem bitirmiş. Okuması yazması, her bir şeyi var imiş...

— İyi... iyi. Gönül kimi severse sultan o imiş... Mühür kimdeyse Süleyman o... Yok beceremedim. Şey... Gönül kuyuya düşmüş, kurbağaya âşık...

— Kerim dayı... Kerim dayı, bırak lâfı gayrı. Seni bildim. Seni dedim. Halden anlar. Seni diye geldim. Derdimi döktüm. Bırak lâfı, de kısaca bana yardım edecen mi, etmicen mi? Ben de bileyim, başımın çaresini başka yerde arayım...

— Dur be Şeref... Hemen delilenme gene be oğlum. Her bir işin kolayına bakılır. Dur hele, az sabret...

— Daha sabrı ne be Kerim dayı? De bana kısaca, yapacan mı bana şu bir büyük iyiliği, yapmayacan mı? Senden kimse şüphelenmez ve de sen yaşlısın. Bu işi aramızda tutarsın ve de güvenebilirim diye sana geldim. Söyle, verecek misin şu mektubu kıza, vermiyecek misin?

Ceketinin iç cebinden yarım çıkarmış gösteriyordu mektubu Şeref.

Zarf elinde titriyordu.

Aslan gibi delikanlının, iki günde ne hale girdiğine baktı Kerim dayı:

— Şeref, sen bu kızı seviyor musun?

— Çok bir seviyorum. Tarifi mümkünsüz.

— Essahtan mı Şeref? Doğru musun?

— Doğruyum Kerim dayı. Na gençliğimin hayrını görmeyim. Ben de şaşıyorum, ama bir ateş yanıyor buramda, her geçen saat daha harlıyor. Çare bulmazsam çıldıracam sanıyorum.

Bir an düşündü Kerim dayı.

— Essah ha?.. Ne denir... Ee pekey be... Ver şu mektubu bana. Hadi geç git rahat uyu bârim bu gece.

— 6 —

«Muhterem Şeref Bey abi, göndermiş olduğunuz bir adet mektubu aldım. Yazdıklarınıza teşekkür ederim. Yazdıklarınıza inanmayı çok bir ister idim. Ama, matesüf hal ve vaziyet sizin başka birine ve yani Nesrin'e alâkalı olduğunuzu gösteriyor.

Benim gibi bir kız ile ne için oynuyorsunuz. Benim de bir gönlüm ve hisli duygularım olduğunu düşünmüyorsanız yazık olmaz mı.

Siz başka birisine yani Nesrin'e ayıtsınız. Hal ve vaziyet bunu gösteriyor ve sizin konuşmalarınız ve herkes bunu böyle biliyor.

Boz meşeye taze yunmuş asılmaz,
Tek başaklan bir tarla tohum atılmaz,
Seni diye bağıran dile kulak asılmaz
Bir gönülde çifte sevda maya tutmaz.

Çok rica ediyorum benim gibi bir kızlan cahaldır diyerek gönlüyle oynamayınız. Benim de bir yüreğim olduğunu unutmayınız.

Mektubumu herkes uyuduktan sonra acele yazıyorum. Kusura bakmayınız. Kerim dayı yarın size verir. Ah ona da bu vaziyeti neden açtınız.

Bana artık başka mektup yazmayınız rica ediyorum. Hem sonra bizimkiler duyarsa da çok fena olur.

De yüreğim ağlama,
Kara yaslar bağlama
Yarin sahabı başka
Bir de benlen oynama

Zarife.»

«Çok kıymetli ve yegâne gülüm Zarife hanım.

Valla ve billâ namusum, şerefim ve gençliğim üzerine yemin ediyorum benim kimseylen ve de bilâkis Nesrin ılen hiç bir alakam yoktur ve olmamıştır.

Yüreğim ve gönlüm tamamiylen boştur ve sizinle dolu olup safi size ayıttır.

Beni anlayıp hoş görünüz ve bana inanınız.

Ben Nesrin'len sade eğlenmek için ve bir de size nasıl kara sevda ile bağlandığım herkes tarafından hemencecik anlaşılıp ayan olmasın diyerek ve size bir lâf gelmesin düşünce ve kanaatıylan gülüşüp söyleşiyorum.

Gönlüm yalnız sizindir. Her sözüm ve niyetim çok mühim ve ciddîdir. Bana inanınız.

Sizi gördüğüm dakkadan bu yana mafolmuşum. Halimi Kerim dayıya sorabilirsiniz ve de ona güvenebilirsiniz. Çok bi iyi bir ihtiyardır.

Ne olur ellerimi boş çevirmeyiniz senin için her türlü fedakarlığı yapmaya ve de uğrunda ataşa bile girmeye hazırım Zarife.

Bana kendi hisli duygularınızı ve bilakis sizi deli gibi seven bu Şeref efendi için her **ne ki düşünüyorsanız** açık açık yazınız.

Gönlünüzde bana karşı bir marhamat ya da sevda var mı. Olabilir mi. Sizden cevap bekliyorum. Beni oyalayarak boş yere umuda salmayınız.

Gözleriniz ve gülüşünüz ve gamzalarınız bir sanıya hatırımdan çıkmıyor. Bir deli bir divane olmuş vaziyatta beni daha çok bekletmeyiniz. Yüreğimdeki ateş sebebiyle kendimi intihar edersem, gençliğimin günahını ve suçunu çekersiniz.

Gözlerine yanmışım
Gamzana vurulmuşum,
Bana inan sevgilim
Ben sana tutulmuşum.

Sizin için deli olan
Şeref

⁂

Çok kıymatlı Şeref efendi. Göndermiş olduğunuz bir adet mektubu aldım. Daha fazla dayanamıyor ve size yüreğimi açıyorum:

Bilseniz ki ben de sizi çok bir çok seviyorum ve sizi ilk gördüğüm anda içerime benim de bir ateş düşmüştür ve her gün zeytinde bana bakışlarınıza dayanamaz haldayım.

Size inanmamak istesem bile dayanamıyorum ve inanıyorum. Benim de gönlüm tamamen boştur kimseye ayıt değildir ve de yalnız size açıktır.

Fakat sizden rica ediyorum benimlen cahal bir kız niyetiylen boş yere oynamayınız. Vebalini çekersiniz. Düşünce ve niyetiniz ciddî ise bilinizkim ben de safi sizi düşünüyorum. Ve akşamları beni de uyku tutmuyor bizimkiler uyurken ben safi sizi düşünüyorum. Halimiz ne olacak böyle hemen Allah acısın.

Zeytin zeytinden acı
Zeytin zehirden acı,

Sen verdin bu sevdayı
Sen verirsin ilâcı

Sizi seven Zarifeniz.»

⁂

«Gülümün gülü ömrümün tek yegâne nazlı bülbülü gönlümün tek sahıbısı çok kıymetli Zarife.

Mektubunu alınca sevinçten deli ve divane oldum. Beni ziyadesiyle memnun ettin Allah seni de etsin. Sevgili bir tanecik Zarife çok iyi bilesinkim niyetim tamamiylen ciddı ve mühimdir.

Senden başkasında gözüm varsa Allah bin belamı versin ve de gençliğimin hayrını görmiyeyim sevdama doymıyayım.

Zarifeciğim bir bilsen seni ne kadar çok ve hesapsız seviyorum. Akşam olup zeytin bitecek diyerek daha sabahtan yas tutuyorum. Bu hasretliğe nasıl dayanacağız. Elbet bir kolayını ve de çarasını bulmak lâzım.

Ama seni düşünmekten aklım başımdan uçmuş. Hiç bir çara gelmiyor. Sen bana düşündüklerini ve de hissî duygularını gene yaz. Ah ayrılık.

Yüreğe bıçak vurulur mu,
Yardan ayrı durulur mu,
Şu kara sevdamın çarası
Bilmem acep bulunur mu.

Safi sizi düşünen
Şeref

⁂

Ufukta ince bir ay kızıl - kara sönüyordu. Gökte sıra sıra yıldızlar çakıyordu.

Çakallar çığrışıyordu civar tepelerden aşağı.

Çok uzaklarda, yeri belirsiz bir balıkçı takası, zamanı adımlıyordu, dı-gı, dı-gı'larıyla...

Kıyıda, deniz hafiften şarlıyordu.

Peşpeşe gelip birbirini kovalaya kovalaya aşağılara doğru koşuşan ufak ölü dalgalarla ayni yönde ilerleyerek, sahil yolunda yürüyordu Şeref.

Erkenci gecenin sisini, buğusunu, dumanını lâmba lâmba aydınlatıp bir ılık beyazlık gibi üstüne çekip örtünmüş, geride yatıyordu Erdek.

Şeref, yolun denizden yana olan yakasında, plâjın kumlarına hafif hafif, dikkatli dikkatli basarak yürüyordu.

Düşünceleri, mırıltı halinde şekillenip adımlarına tempo tutuyordu:

«Ah güzel gamzelim, güldükçe güller açan güzelim, na geliyor. İşte sevdalın. Acaba şu sıra aklımda mı, hiç bir hayal ediyor musun? Acaba duyurabilecek miyim sana?

Görüşebilecek miyiz? Bir dakika olsun tutabilecek miyim elini? Hiç hatırından geçiyor mu şu sıra ki deli sevdalın sana geliyor bu gece?»

Bir köpek havladı, sonra bir başkası, daha yakın cevapladı.

Şeref'in aklına, Kerim dayının dedikleri geldi.

«Ben bu akşam n'olsun olsun bir gideceğim...» demişti ona paydosta.

Alışmıştı herhal, pek şaşmamıştı Kerim dayı.

— Sen bilirsin, ne denir, git... diye cevap vermişti. «Ama Şeref, çok dikkat et yavrum. Kimseye görünme. Hele Bey görürse gecenin bu saatında ne arıyosun, çok bir ayıp olur. Aman dikkat et. Sonra yüzüne bakamayız Beyin. Bir de köpekler... Aman yoldaki köpekler...»

— N'olur köpekten be Kerim dayı...

— Ne mi olur? Tüm yol boyu bekçi köpeği. Hepsini boş

koyuyorlar akşam ezanıylan. Biliyor musun ne yapacan, üstüne salarsa itler?

— Kovalayacam, taş atacam gitsinler...

— Ya gitmezlerse? Ya **ürür ürür hep birden** salarlarsa? Ne yapacan, biliyon mu? Bir kere hep deniz kenarından yürüyecen, bir de baktın saldılar, çıkarı kurtuluşu yok, toplaştılar, gitmiyorlar, ne yapacan?

— En fazlası, denize girecem be dayı...

— Olmaz, hem de üşürsün... Hem de itler de dalar ardından! Bak sana diyorum. Son çare, sıkıştın mı, soyunacan, hemen soyunacan...

— Ne?

— Ana doğması soyunacan, urbalarını bir bohça yapıp alacan, öylece yürüyecen. Seni üryan gördü mü, mümkünü yok sokulmaz köpekler. En bir korktukları şeydir, bembeyaz ağarmış bir insan gövdesi. Öldür Allah, varmazlar yanına... Zahır cılbak insandan daha bir kötüsü, korkuncu yok dünyada...»

Güldü Şeref:

«— Şimdi Kerim dayının dediği gibi ana doğması soyunmak ne matrak olur! Boş versene sen, gelirse köpekler, sallarım bir tekme geçer giderim...»

Kumların üstünde, ayakları gömüle gömüle yürüyordu. Pabuçları tüm kum oldu, çıkardı, eline aldı.

«Şu bey de amma uzak yerde ev yapmış... Ya Bey görürse? Boş ver, görmez... Ama ya bir görürse? Kaçarım tanımaz. Tanımamalı, çok bir ayıp olur. Ya başkası görürse? Boş ver, kim görecek? Ya Beyin köpeği salarsa? İsmini öğrendik sağolsun Kerim dayıdan... Ama ya boştaysa, salarsa ve de ben Kurt, Kurt diye adını söylersem duraklamazsa?.. Boş ver be, elbet bulunur bir çaresi...»

Yıldızlar gökte hışırdıyordu.

Deniz şarıldıyor, kıyıyı yakamoz yakamoz yalıyordu.

«Ah, ya bir de duyuramazsam Zarifeme? Ama duyuru-

rum be değil mi?»

— «Duyurursun be Şeref...

— «Seviyor beni değil mi?

— «Seviyor seni tabiî be Şeref...

— «Çok seviyor herhal...

— «Çok da ne lâf! O da deli oluyor sana...

— «Acaba beni görünce n'apar? Koşar sarılır mı boynuma?

— «.....

— «Korkup bağırırsa n'ederim? Koşup sarılırım, kapatırım ağzını. Sonra kulağına, kız korkma, ben'im derim ha?...

— «Kız deme, Zarife sevgilim, korkma ben'im de.

— «Pekiy, öyle derim. Zarife, bir tanecik gülüm, sevgilim, korkma ben'im...»

Sonra elimi çeker, hemencecik... öpüveririm.

— «Olmaz!... Darılır... Kızar...

— «Pekiy, hemen öpmem. Beklerim biraz. Ama dayanamıyorum artık bu hasretliğe...

— «Oğlum Şeref, bu işler aceleylen olmaz, sonra ürkütürsün kızı...

— «İyi ama kardeşim Şeref, beklemekten de mafoldum, dayanamıyorum artık diyorum sana...

— «Olsun, tutacaksın kendini... Sabır edeceksin eğerkim kız incinmesin istiyorsan...

— «Pekiy... senin dediğin gibi yaparım... Ama acaba görebilecek miyim Zarifeyi? Duyurabilecek miyim?... Vay anasını, geliyor be köpekler...

Yan taraftan fırlayan iki köpek, havlaya havlaya irileşti, sinirden birbirlerine çarpıp itişerek gelip saldırdı.

Elindeki pabuçları atar gibi yaptı Şeref, ürkmediler.

İki adım geride, kumları tozutarak duraklamış, pırıl pırıl dişlerini ve boğazlarının bütün gücünü ortaya koyarak, Şerefin kımıldamasını bekliyorlardı atılmak için...

Az sonra, havlamaları duyup gelenlerle, üç derken dört oldular.

«Hay namussuz itler, amma da patırtı yapıyorlar. Ulan ne güzel gidiyorduk be.»

İğilip bir taş atmak istedi. Hayvanlar bırakmadı.

Onların ıslak nefesini, sıcak sıcak elinde, yüzünde hissetti Şeref. Hızla doğruldu ve pabuçları birbiri peşine patlattı köpeklerin suratına.

Korkunç bir harıltıyla lâstiklere saldırıp dişledi hayvanlar. Birbirlerine girdiler.

«Hay namussuz itler! Ulan Kerim dayı, bunlar adamı soyunmaya bilem bırakmaz... Hadi sıkıysa gel de soyun.. Ulan bunlar beni mıhlattıracaklar burada... Adım attırmayacaklar, ne ileri ne geri! Pabuçları da teslim ettik... Ulan durur muyum burada be... Dayan be oğlum Şeref...»

Köpeklerin üzerine yürüyormuş gibi bir hareket yaptı Şeref, kollarını yukarı kaldırarak ve «Uy namussuzlar... Haaa.. Haaa!» diye bağırarak.

Bir an şaşırdı, duraladı hayvanlar.

Şeref, anî bir sıçrayışla yana atladı, dizlerine kadar suya daldı. Bacaklarının etrafı, ,bastığı yerler, ,yaptığı dalgacıklar, hepsi, her şey aydınlandı, ışıl ışıl, ,halka halka yeşil - beyaz yakamoz olup parıldadı. Alev alev yandı.

Köpekler, tam kenarına kadar geldiler denizin. Durakladılar. İlerleyemediler, önlerinde ışıldayan beyazlığa giremediler.

«Amma da soğukmuş!» Dedi Şeref. «Buz be! Ah Zarifem, bir şu hâlimi görsen... Ah namussuz itler... Ah Zarifem!»

Dizlerine yükselen suya dayandı bir, başladı şaldır şuldur yürümeye. Tüm ışıktan bir yol, yakamoz ateşi bir kuyruk sürüklüyordu peşinde.

Su bâzan, bacaklarının yukarılarına kadar yükseliyor, ürpererek irkiliyordu Şeref.

Hayvanlar, epey zaman, kıyıdan izlediler genç adamı. Bir kısmı geride kaldı. Nöbeti, yeni gelenlere bıraktı. Ama uzun bir süre, Şerefi hep kolladılar, beraberce gittiler.

Nihayet, birer birer hepsi bıktı, hele en son gelen koca

kara köpeğin oyunbazlığı da tutunca, kendi aralarında dalaşmaya girişip, tâkibi unuttular.

Az ilerde, karaya ayak bastı Şeref. Pantolonunu çıkardı. Paçalarını sıktı, gene giydi.

«Ulan soğuk be! Vay namussuz itler... Ulan geç de kaldık. Yatsı okundu be... Ah Zarifem, bir de haberin olsa geldiğimden. Ya bir de bulamazsam kaldığı odayı... Hep bir sıra odalarmış, dediklerine göre... Ya bir de Bey görürse evden... Başkası neyse ne, ama Bey görmesin. Çok bir insan adam, çok ayıp olur... Hay Allah, geliyoruz da be. Nah işte, göründü duvar. Allah, geldik işte bahçe be... Ya Beyin köpeği? Neydi? Kurt... Of Allah bismillâh giriyoruz be... Of Zarifem be...»

Beyin köpeği evin önünde, balkonda bağlıydı. Bağırdı bağırdı koca sesiyle, yoruldu, sustu.

Odalarda yabancılar kalıyor diye, salmıyorlardı demek geceleri.

Bir ferahladı Şerefin yüreği.

Hep gizlene gizlene, ağaçların gövdesine bir bir sarılıp saklanarak, ağır ağır ilerledi... Yanaştı.

Upuzun sıralı yatıyordu odalar, gecenin yıldız serpili karanlığında hafifçe ağırmış, ama gene de kapkara.

Yalnız iki göz vardı ışıklı.

Şeref yanaştı az daha. Odalardan birinin ışığı söndü. Biri kaldı.

Sâfi göz - kulak kesilmişti Şeref.

Bir gecekuşu, çözülüp gitmiş yazdan tek nefes, hep ayni buruk, kısa düdük sesi halinde, karanlığı deliyordu.

Işıklı odanın kapısı, ansızın aralandı, ardından dayanan aydınlığa daha fazla karşı koyamamış gibi yarıldı, açıldı... ve biri çıktı dışarı.

«Zarifem... Zarifem... Zarifem...» dedi içinden Şeref. «Ah benim ince belli, nazlı yürüyüşlü Zarifem... Şu gidişe bakın bir hele...»

Pantolon paçalarının buz gibi yapıştığını hissederek koştu Şeref. Zarife, en dipteki odanın yanından köşeyi dönmüş, kaybolmuştu.

Az ötede, bahçeye girerken gördüğü kuyuyu hatırladı, büsbütün hızlandı Şeref.

«Zarifem, ah n'apacan şimdi görünce beni? Ah Zarifem, kuyu başında işte! Nah... Ah devirecen mi kovaları bakraçları, sarılınca ben sana...»

Yavaşladı.
Sine sine yaklaştı.
Tadını çıkarmak istiyordu o ânın.
Saklanarak, ufala ufala, sokuldu.
Kuyunun bir-iki metre gerisine kadar geldi, vardı.
Durdu bir saniye... Ve fısıldadı:
— Zarife...

Gökte yıldızlar hışırdıyor, gecekuşu, zamanı düğüm düğüm boğumlayarak ötüyordu.
— Zarife... Kız Zarife! Ben'im... Ben geldim...

Büyük bir gürültüyle devrildi kova.
Şarıldayan sular, bir sel dolusuydu sanki. Öyle uzun, öyle çok, öyle hızlı...

Ayağa fırlamış, korkuyla bakıyordu Şeref.
— Kimsiiin, sen kimsiin? Diye bağıran kadın, Havvaydı. Zarifenin anası, tam karşısında!
— Uuh! Diyebildi ve kımıldayabileceğini anladığı ân, tabana kuvvet kaçtı Şeref... Olanca hızıyle.

Köpekleri bile duymadan vardı Erdeğe.

— 7 —

Köşedeki bakkal dükkânına, hışım gibi daldı Yaşar:

— Çabuk, dedi. «Meraba Kabasakal, çabuk tart, hepsi iki yüz elli gramdan on bir parça helva... Eyisinden ha... On-bir tane de bütün ekmek. Beş paket birinci cigara... İki kere beş on tane sakız, karılara... Ha biraz da şeker, şu kâğıda sarılılardan. Hadi kıpırdan, çok oyalanmayalım.

— Gene mi ziyafet? Dedi bakkal, elindeki gazeteyi bırakıp doğrularak. «Bu kaçıncı ben?...»

Sırıttı Yaşar:

— Dördüncü...

— Bitti mi zeytin?

— Yoo... Birinci parça bitiyor bugün. Büyük olanı. Daha öbürüsü var. Üç-beş gün oyalar o da... Onun sonunda, tam hitam, etli pilâv yapacak imiş bizim Bey, anla ki sen... Davran, geç kalmayım, iş saatı...

— Yahu, ne adam bu be... Sahi dedikleri gibi var mı, bu sizin Bey be Yaşar?...

—Demedikleri gibi de var... Adam ki adam...

— Yahu, en bir büyük Beyler bile, hepsi hepsi bir kere helva - ekmek yapıyor tayfaya... O da zeytin sonu. Sizin şimdiden dördüncü ha?

— Dördüncü ya!

— Daha da var?

— Daha da var.

— En sonda da etli pilâv?

— He ya, ne sandındı!.. Tamam mı helvalar, iyi saydın mı?

— Tamam, na al onbir bununla. Onbir tane de ekmek... cıgara... sakız. Şeker ne kadar?

— Ne bileyim, bir liralık falan... N'etti hepisi?

— Hepisi... Hepisi onüç buçuk helva yapar. Sekiz yüz yirmi beş ekmekler... Beş yüz kırk cıgara, iki yüz elli sakızlar, bir de şeker, otuz lira altmış beş. Otuz lira, ,bir de elli kuruş ver tamam. Hadi Allah bereket versin.

Kapının önünde bekleyen arabaya kondu hepsi. Atladı Yaşar da:

—Deeeh! Diye bağırdı. «Deeeh, hey bre namussuz hayvan! Kımılda da hakket yediklerini...»

Şakladı kamçı, tangırdadı araba. Gelişi gibi, bir fırtına uzaklaştı.

Bakakaldı ardından, Kabasakal.

— Yahu ne Bey... Dördüncüymüş... Daha da varmış! Ama tayfaya da bak... Yıldırım gibi çalışıyorlar be. Dakika kaybetmiyorlar! Demezsin ki, bu bizim sümüklü Yaşar!...

* * *

Gülerek, sıyırıcılardan yana gitti Erol bey.

— Yahu bu bizim Câvit efendi, pek bir güzel sıyırıyor artık... Diyerek.

Bir elle tutunduğu dalı bıraktı, daha bir hızlı girişti zeytinlere Câvit efendi, iki eliyle birden.

Küflü dişlerini gösteren bir gülüş yayılıyordu yüzüne:

— Sağolun Beyefendi... Elimizden geldiği kadar yapmaya çalışıyoruz efendim.

—Sen de sağol Câvit efendi. Yok vallaha umduğumdan çok iyi yapıyorsun. Sen de, çocuk da. Eminden de çok memnunum, bil ki ona da toplayıcılarla beraber yevmiye vereceğim. Bir dakka durmuyor oğlan! O da hakketti yevmiyeyi...

— Allah razı olsun Beyim... Ne diyeyim yâni... Bizi...

Erol bey lâfı kesti:

— Senden de... Senden de... Diyerek güldü. Sonra: «Yalnız, Câvit efendi seni de kaybediyoruz ha?» dedi.

Erkekler, hep bir ağızdan gülüştüler.

Câvit efendi, anlamamış gibi kekeledi:

— Ne gibi Beyefendi?

— Öyle ya, baksana neler duyuyorum... Hadi hayırlısı, nikâh, düğün falan... Senin de başını yakacaklar ha?

— Yaşşaa Bey! Yaşşaa Câvit efendi... Diye, hep birden bağrıştı sıyırıcılar.

Bir ağaç geriden gelen kadınlar da, rahatça duyuyorlardı konuşulanları. Onlar da gülüşüp, ses ses çınladılar.

— Çakır Ayşe'yi everiyoruz ya!

— Düğün dernek, davul tokmak...

— Senin zeytinin bereketi bu Bey. Ersizler er, evsizler ev sahabı oluyor!

— Ne diyorsun Câvit efendi? Diye üsteledi Bey. «Hiç sesin çıkmıyor...»

Onsekizinde tüysüz bir genç gibi, kızarıp bozarıyordu Câvit. Tutuk tutuk konuştu:

— Valla Beyefendi... Ne diyeyim? Bunlar bana takılıyorlar böyle...

Kadınlı erkekli bir bağrışma koptu:

— Ne takılması?

— Essah diyoruz biz...

— Bey, senden utanıyor... Çoktan oldu, tamam bu iş!

— Damat bey... Damat bey, ne saklıyorsun, değmez nazarımız!

— Susun be kızlar, utandırman benim adamı... Bi de cayarsa n'aparım ben...

Çakır Ayşe'nin sesi, hepsini bastırıyordu.

— Ayşe hanım, dedi Bey. «Yâni sen istiyorsun, tamam değil mi?»

— Helbette Bey... Ayıp mı? Aşikâra söylüyom... Vuruldum ben bir kere Câvit ağaya!

Gülüşmeler... Bağrışmalar.

— Yalnız, merdivende iki ayak daha çıkmayı öğrenecek. Yoksa vermem anamı! Diye çınladı Nesrin

— Allah son günlüğü verdi. Nazar değmesin? Diye seslendi Firdevs.

Az ötede, bir ağacın alt dalında asılıydı Cavidin paltosu.

Emin, küfelerin başında, kapanca boşaltıyordu.

Beyin gene kendine baktığını gördü Cavit efendi.

Gülüyordu Bey:

— Eey Cavit efendi... Anlat canım...

— Valla ne bileyim? — Kekeledi, sonra acele tamamladı: — Kısmetse olur Beyefendi, kısmetse olur!»

Döndü.

Hızla, iki ayak tırmandı merdivende.

Merdiven yalpaladı, dallara sarıldı Cavit, zorlukla durakladı.

— Yaşşaa! Diye bağırdı millet. «Yaşşa Cavit efendi!»

Sonra bir daha:

— Yaşşa! Diye bağırdılar. «Yaşşaa, Yaşar geliyor!»

At-araba-helva-ekmek giriyordu zeytinliğe.

— Paydosa az kaldı... Diye mırıldandı Kerim dayı.

— Paydos! Diye bağırdı Bey. «İki dakka evvel, iki dakka sonra zarar etmez. Hadin paydos. Karavana başına...»

Erkekler indi. Kadınlar doğruldu:

— Sağol Bey...

Şeref iner inmez, doğru testinin yanma gitti. Önce başına dikti. İçti. Sonra aldı testiyi, Cavit efendinin paltosunun altına, gölgeye getirdi.

— Bunu da kim böyle güneşte bırakmış... Hamam suyuna çevirmiş! Diye söylenerek.

Doğruldu.

Bir an etrafına bakındı.

Herkes uzaklaşmış, kimi dereboyunda, kimi Yaşar'ın getirdiklerinin etrafındaydı.

Yalnız az ilerde, dikilmiş duruyordu Zarife.

Delikanlının baktığını görünce: «Evet», yahut «oldu» gi-

bilerden, hafifçe başını salladı.

Câvidin paltosuna, hızla el attı Şeref. Koca cebi buldu, daldı.

Oradaydı mektup.

Hemen aldı. Kendi cebinde hazır bekleyeni de, aktarıverdi çabucak paltonun cebine.

Öğle paydosundan sonra, kaç gündür olduğu gibi, Zarife, kapanca dökmeye, ya da ağaçtan ağaca giderken şöyle bir geçiverecekti paltonun yanından, sabahleyin kendi mektubunu nasıl kaşla göz arası koyuvermişse, bu kere de Şerefin mektubunu alacaktı oradan...

Nesrin, Kerim dayıya: «Kuzum siz ne fiskos edip duruyorsunuz Şereflen? Neler kaynatıyorsunuz? Gizli gizli neler alıp veriyorsunuz söyle. Sen söylemezsen ben öğrenmesini bilirim!» Diyeli, yeni «tedbir», yeni «icat», Câvit ağanın paltosuydu.

Posta kutusu gibi çalışıyordu, kaç gündür.

Merdivenin tepesinden, Zarifenin paltoya yanaştığını gördükten sonra, heyecanla bekliyordu öğle paydosunu Şeref.

Paydos olur olmaz da... Önce palto... sonra da işte dereboyu kaçıp, saklanıp, okuyordu:

«... Ah Şeref, her bir şüpelerinde haklı olduğunu iyice bir anladı anam, dün geceden sonra. İlkin başından beri ilk gelişinden beri şüpelenmiş senden tanımıştır deyi korkuyorduk. Tamam gayri dün gece gözleriyle görmüş bizi kuyubaşında konuşurken. Ben de nâçar anlattım hepisini.

Evet Şeref idi. Seviyor beni. Ve de ciddidir niyeti. İstetecek senden bugün yarın ne zaman ister isen dedim. Evvel çok kızdı ne diyeceğiz babana diyerekten ama ben de çok ağladım kız ana beni ona vermezseniz kendimi intihar ederim ve de mürüvvetimi gördürmem size diyerekten.

En son razı oldu. Ama bir şartınan ki zeytin sonuna dek babana bir şey demeyeceniz duyurmayacanız yoksam ki adam bir kaç kuruş kazanç için geldi bu gurbetlere bunca eziyete katlanıyo şimden bu evlilik lâfını duyurursanız mümkünü yok

razı olmaz vede çok kızar vede ben de yardım yapamam o zaman. Söz vereceniz zeytin sonuna dek sabır itmeye dedi. Naçar söz verdim Şerefim. N'olur gönüllenme.

Az daha sabır ederiz. Sonra bir de katiyen artık bir daha gece ilen buluşmak yok dedi. Duyarsam bir daha habar veririm babana dedi. Yalvar yalvar çok ağladım. Mümkünü yok son bir sefer bilem kabul ettiremedim. Amma ne olursa olsun sen gene bu gece hiç olmazsa son bir sefer gel bu gece. Ben çıkmaya çalışacam gene onlar uyuduktan kere. Az geciksem de bekle. Ah n'olacağız bu hasretliklen Şerefim. Az daha sabır bu da geçer değilmi.

Felek hasret ilen yaktı kül etti
Bu ayrılık gayrı canlara yetti
Sabır sabır diye inleyerekten
Ne gün-gece geçti ne hafta bitti.

Sade seni seven
Sade senin olan Zarifen.»

«Of kötü, ,kötü!» diye mırıldandı Şeref. «N'olacak şimdi? Hey Allahım...»

Çalılar çatırdadı birden.

Hızla kâğıdı pantolonunun cebine sokuşturdu, fırladı ayağa.

— A siz misiniz Beyim?

— Ben'im ya, nerelerdesin Şeref? Millet ekmek yiyor...

— Gidiyorum Beyim, gidiyorum.

— Hadi bakalım... Eyvallah bana da... Bugün bu taraftan dönüyorum. Siz akşam üzeri, geçersiniz herhalde öbür parçaya...

— Herhal Beyim. Güle güle Beyim. Sağol Beyim.

Şeref, telâşlı telâşlı, zeytinliğe döndü.

Dere aşağı, ağır ağır yürüdü Bey.

Pırıl pırıl, sıcacık tekerleniyordu güneş tepede.

— Ne hava! Diyordu Erol bey, kendi kendine. «Maşallah,

iyi yardım etti bize. Ama eli de kulağındadır karayelin. Ah, havalar bir kışlamadan bitirsek şu işi... Neme lâzım, çok da iyi çalışıyor çocuklar. Bundan hızlısı olmaz...»

— Erol bey! Diye bağırdı bir ses.

Döndü baktı, yüzünü buruşturdu.

Otuz bin ağaçlık,» çok bir büyük beyin», çok bir gururlu kâhyasıydı bu.

— Meraba Erol bey, selâmsız mı geçiyorsun, az yanaş-sana...

— Meraba Âdem ağa, görmedim. Kusura bakma, ,nasılsın?

— İyiyim, sağol. Bey...

— Efendim, ne var?

— Az sokul hele, bak ne diyeceğim...

— Haa? Ne var? Söyle...

— Bey... Bizim beyin selâmı var sana... Bizim büyük beyin...

— Aleyküm selâm.

— Şey... Bizim bey dedi ki bana... Hem selâm söyle Erol beye, hem de de ki, dedi.

— Eee? N'olmuş be Âdem ağa, söyle canım.

— Şey Erol bey. Bizim Bey, Büyük Bey, şu senin işleri duymuş. Yâniyakim, sen hep ziyafetler yapıyor imişsin.. Bahşışlar, hediye mediye. Sonra efendime söyleyim, yevmiyeleri de artırmışın... Yok oniki buçuk lira... Yok altı yedi lira..

— Eee?

— Eesi, yâni bizim bey selâm söyledi ve de ki dedi. De ki Erol Beye... İşçi ırgat kısmısı, böyle şeylerden anlamaz. Ve de Erol Bey, yeni yeni âdetler çıkartmasın. Milleti böyle kötü kötü şeylere alıştırıp, şımarttırmasın. Sonra köylü kısmısı tepemize çıkar... Vazgeçsin böyle yeni âdetler çıkarttırmaktan, kendiliğinden. Herkes nasılsa, o da öyle yapsın... Sonram ki...

Eğdi başını önüne Erol bey, zor duyulur bir sesle:

— Eyvallah! Dedi. İki adım attı.

— Dur Erol bey... Dur kaçma. Dinle. Dahası var.

Kaldırdı kafasını Erol bey.

Çakmak çakmaktı gözleri.

— Ne dinleyeceğim... Dedi. «Değmez dinlemeğe. Sana çok lâf ederdim şimdi burada. Ama o da değmez. Yalnız selâm söyle efendine. De ki, her koyun kendi bacağından asılır, herkesin ayrı bir yoğurt yiyişi vardır. Ben onun, tayfasına ne yapıp ne yapmadığına karışıyor muyum? Lûtfen o da kimsenin işine burnunu sokmasın. Hadi eyvallah.

Yürüdü gitti dere aşağı.

— Hıh! Dedi Âdem ağa. «Okumuşum, mektep bitirmişim deyi, böbüründen yanına sokulunmuyor. Züppe, n'olacak. Görürsün sen de dünyayı...»

Ezan okunuyordu.

Yeni paydos ediyordu zeytinlikler, fırdolayı.

Az sonra, deniz kenarına çıktı Erol bey.

Işıl ışıl bir lodos şaplaklanıyordu kıyıda. Çeşit çeşit martı, yüzlercesi, binlercesi, çığlık çığlığa, kanat kanat savruluyorlardı beyaz harman, az ötede, çöplerini denize döken konserve fabrikasının orada...

Derin bir soluk aldı Erol bey:

— Oooh! Dedi. «Dünya gene de ne güzel... Oooh!»

Sonra: «Aaah!» Dedi upuzun, ve yürüdü başını iki yana sallayıp, dudaklarını büzerek.

— 8 —

Gecenin koynundan hafif bir rüzgâr çıkıp gelmişti, hışır hışır sallıyordu dalları. Yıldızlar titreşiyordu.

Süt beyaz kenarlı karanlığı deliyordu gene gecekuşu.

Şıp şıp atlayarak giden ufak siyah topak, kurbağaydı besbelli. Çakallar sesleniyordu. Sesleriyle beraber inip geliyorlardı ayaz yamalardan (1) aşağı.

Bir böcek çıtırdıyordu korka korka, ağacın gövdesinde.

— Ah Zarifem! Dedi Şeref.

— Ah Şerefim! Dedi Zarife.

Ağacın dibine siper almış, karşılıklı çömelmişler, çocuklar gibi el ele bakışıyorlardı, gecenin karanlığında gözleri pırıl pırıl.

— Üşüyorsun Zarifem...

— Ih, üşümüyorum... Dedi Zarife.

Ellerine, kırarcasına sarılmış parmakları sıkarken, titrediğini farketti. Sesinin de.

— Üşüyorsun Zarifem...

— Üşümüyorum dedim ya...

Gene sustular.

— Zarifem...

— Efendim?

«Of!» söyleyecek ne çok şeyi vardı da Şerefin, tekini söyleyemiyordu işte.

Zarife de tutulmuş kalmıştı. O da diyemiyordu bir şey.

---

(1) Yamaç.

Suskunlukları uzuyordu.

Geceyi zımbalıyordu gecekuşu.

Çakallar çığrışıyordu. Böcek çıtırdıyordu kabukta. Dallar hışırdıyordu, rüzgârın ağzına uymuş...

Şeref, sırtından ceketi sıyırdı:

— Al bunu, üşüyorsun...

Zarifenin omuzlarına koymaya davrandı. Beceremedi. Kaydı düştü ceket.

—İstemem Şeref, üşümüyorum.

— Peki, bâri otur üstüne. Na al bak otur Zarifem.

Yamru yumru kabarmış ağaç köklerinin üzerine yaydı ceketi Şeref. Oturdu Zarife. Gene karşısında çömeliyordu Şeref. Gene el ele sarılmış, birbirlerinin parmaklarını çıtlatacak kadar sıkıyorlardı.

— Demek, beklemek lâzım... Dedi Şeref.

— He ya...

— Neden ama? Neden? Anlamıyorum.

— .....

— Neden şimden söylemiyoruz babana? İsteyim seni, bitsin. Hiç olmazsam sözlü, nişanlı bekleriz zeytin sonunu...

— Olmaz Şerefim... Olmaz. Anlattım sana...

— Ama anlamıyorum. Anlamıyorum. Hem de dayanamıyorum artık...

Şerefin parmaklarını, kırar gibi sıktı Zarife. Gözlerinin parıltısı bir kat artmıştı.

— Şeref... Şerefim dedirtme beni... Ben de dayanamıyorum... Ama...

— Aması ne?

— Aması... Aması fukaralık be Şerefim. Dedirtme gene beni. Köyde evde, ekmek bekliyo kardaşlarım. Her bi şeyi bırakıp çıkmış gurbete babam. Evermekse beni, köyde de yapardı. Vardı çok isteyenler. Anamla beni, bizi bildi, bize güvendi, çıktı gurbete, geldi buralara. Helbettekim sonuna dek çalışmam lâzım onun hesabına...

— Ben veririm canım bir şeyler... Senin için...

Acı acı güldü Zarife

— Alır kabullenir mi kim sanırsın babam? Ve de ben aldırtır mıyım o alsa? Şeref, köylü ve de fukara... Ne olursak olalım, hiç bir yürek, hiç bi onur yok bu sanırsın babamda?

— Canım yanlış anlama... Ne demek... Olmaz mı yâni? Ben... Demek istediydim ki...

Hep aynı acı gülüşle bakıyordu Zarife.

— Eeey... Ne demek istediydin?

— Canım... Yâni, hiç olmazsa şimden habar verelim babana... Böyle gizli saklı olmasın...

— Neye yarar ki? Babam kızacak, bağırıp çağıracak. «Ben ekmek peşindeyim, sen maşalla gönül eyliyorsun» diyecek ve de kötü gözle bakacak bu işe. Anam da aynı söylüyor. Mümkünü yok, şimdi açamayız daha babama. Beyin işi, birkaç güne bitecek. Helbet daha başka bir yer bulup çalışmak gerek. Ne faydası var şimden söylemenin? Temelli sinir yapacağız babamı...

—Anlamıyorum. Anlamıyorum. Yahu sözlü oluruz, sen gene baban hesabına çalışırsın...

— Şeref! Ne söylüyorsun sen Şeref? O zaman bir kuruşumu kabul eder mi babam benim? Ben sana sözlü olduğum gibi, o saat senin malın olurum. Benim aldığım, senin verdiğin olur. Sonracığıma, sen beni böyle çulsuz, sepetsiz mi sanırsın? Sözlendik mi birbirimize, varıp gidip köyden hazırlıklarımı... her ne bir var ise getirmek gerek...

— İstemem ben bir şey. Ben seni istiyorum.

— Sen iste isteme. En bir böyük hakarat olur babama. Bunca yıl ekmeğini yemişim. Hiç küççük düşürür müyüm onu...

— Of ne yapacağız yâni?

— Ne yapacağız... Az daha sabır edeceğiz. Ne kaldı şunun şurasında? En fazla bir ay daha... Ya sürer, ya sürmez.

— Of Allahım! Sabır, sabır, hep sabır! Deli olacağım...

— Şeref...

— Efendim?

— Sen beni seviyor musun?

— Soruyor musun? Bilmiyor musun?

— Pekiy, az daha bekleyecek, sabır edecek kadar sevmiyor musun?

—Seviyorum... Seviyorum. Of Zarife, deli mi edeceksin beni? Elbet beklerim. Beklerim ama dayanamıyorum.

Derin bir göğüs geçirdi Zarife.

— Ben de dayanamıyorum... Ama dayanmamız lüzum.

— Zarife...

— Hıı?

— Pekiy, ya en sonunda bekler bekler de... baban seni bana vermeyi kabul etmezse?

— O zaman kaçarım. Zeytin işi bitsin. Hiç aldırmam. İster versin o zaman, — ki bilirim, verir — isterse de vermesin. Kalırım seninlen, bir yerlere gitmem.

— Söz mü Zarifem? Söz mü?

— Söz ya! Helbet söz. Helbet... Helbet.

Eller daha kuvvetle kavradılar, sıktılar.

— Of Zarifem...

— Of Şerefim...

Nasıl oldu anlamadılar. Aynı anda, ikisi birden, sarıldılar birbirlerine. Önce çömelik... Sonra yıkıldılar yere.

Saç, kulak, burun, göz, neresi rastlarsa, deli deli öpüyorlardı.

Yıldızlar kırpışıyordu gökte.

Birden ağız ağıza geldiler. Nefes nefese, soluk soluğa yapıştılar, karıştılar. Hızlı hızlı oynayıp kıvranan kolları durakladı bir an, sonra büsbütün sıkılandı.

Dişleri tıkırdıyordu üst üste, dudakları kanayacak kadar eziliyordu. Ufak ufak ısırıyorlardı birbirlerini.

Uzun uzun, boğulurcasına uzun, tıkanır gibi öpüşüyorlardı.

— Uf! Dedi Zarife, itti Şeref'i göğsünden.

— Ah! Dedi Şeref, gene sımsıkı sarıldı.

Gene başladılar birbirlerinin gözlerini, kulaklarını, burunlarını öpmeye.

Gene dudak dudağa geldiler.

Gene kasıldı gövdeleri.

Çatıştı dişleri.

Karıştı solukları.

— Uf! Dedi Zarife, Şerefi bir daha göğsünden itti, doğrulmaya davrandı.

— Ah! Dedi Şeref. Sarıldı tekrar Zarife'nin beline. Bir yüklendi, yıktı yere sırt üstü.

Şerefin âdeta şaplak vurur gibi, bir o yana, bir bu yana deli deli dolanıp sarılan sağ elini, birden göğsünde hissetti Zarife.

— Uuh! Diye bir ciğer dolusu ateş üfledi Şerefin ağzından içeri.

Kurtardı dudaklarını.

— Uuh olmaz... Olmaz!

Şeref bırakmadı.

Son gücünü kullandı, bir hamle etti Zarife. Yüzükoyun dönüverdi.

Topraktı artık, göğüslerini ezip acıtan.

Şeref, sırtına doğru sarılıp uzanmış, çevirmeye çalışıyordu onu.

Ensesinde, kulaklarında harlıyordu, yorulup soluyan erkeğin nefesi.

Direniyordu Zarife.

Dönmüyordu.

Olanca gücüyle sarılmıştı Şeref, ama çeviremiyordu. Birden, onun tükenmişçesine sırtına yığılıp kaldığını, başını saçlarına gömerek solukladığını duydu Zarife.

Altında toprak yanıyordu Zarifenin. Canlı gibi eziyordu göğsünü. Karnının, bacaklarının altında oynuyordu sanki kıpır kıpır...

Sırtından aşağı duyuyordu, Şerefin ağırlığını.

Ensesinden, saçlarının kökünden, topuklarına, ayak parmaklarına dek, hem yanıyor, hem de ürperiyordu.

Kaskatı kesilmiş, titriyordu bacakları.

Dünya, fırıl fırıl dönmeye başladı ansızın.

Her şey, yıkılırcasına yükseldi, dalgalandı.

Göğsünün, karnının altında depreşiyordu toprak.

Ve toprak, boz boz kokuyordu ağzının dayalı olduğu yerde.

Çakallar, daha mı keskin çığrışıyordu?

Deniz mi şarlıyordu uzakta?

Sâfi rüzgâr mıydı ağaçlarda sallanan?

Daha mı acele ötüyordu gecekuşu?

Toprak, hâlâ çırpınıyor muydu altında? Kendi yüreği miydi yoksa kıpırdayan?

Bu kadar güzel olan, dünya mıydı?

Az ıslak, ama sıcak mıydı yerler?

Ve Şeref miydi o... Eri, erkeği, tek sevdalısı mıydı, saçlarının arasından kulağına doğru, kısık kısık üfüren?

— Zarife... Zarifem... Ah ne çok seviyorum seni... Ah ne güzelsin!

Dünya bu kadar eşsiz miydi? Bu kadar tatlı mıydı, dilinin altında toprak? Ya gözlerinden aşağı akan, gözyaşı mıydı?

— Zarife! Zarifem, ah ne güzel kokuyor kafan... Nasıl bir güzel kokuyor saçların!

Saçlarının içinde hafif hafif dolaşan dudaklar, Şerefin miydi?

— Zarife... Zarifem... Nasıl bir güzel kokuyor kafan!

Bu tatlı diller, sevdalısının mıydı?

— Şeref... Şerefim.

Dönüverdi Zarife.

Gözgöze... Sonra dudak dudağa yapıştılar.

Bu kere itip doğrulan, Şeref oldu.

— Dur... Yok... Dur. Olmaz. Anladım.

Zarife de doğruldu, şaşkın.

— Ne olmaz?

Kendi kendine söyleniyordu sanki Şeref:

— Olmaz... Hayır. Haklısın. Anladım.

— Ne anladın?

Şeref, dimdik, Zarifenin gözlerinin içine baktı.

— O... Şey... O şey... Of Zarife. Bekleyelim. Evlendiğimiz zaman... O zaman...

Geceydi, ama yıldızlar parlıyordu gözyaşiyle ıslanmış gamzelerinde. Gülüyordu Zarife.

Başını salladı:

— Evet... O zaman... ancak o zaman Şerefim. Bekleyelim.

Toprak kımıldamıyordu artık altlarında.

Rüzgâr dinmiş miydi ne?

Böcek de çıtırdamaz olmuştu ağaçta.

Başı Şerefin göğsüne dayalı, erkeğinin yüreğini dinliyordu Zarife.

Kokladığı saçları, güneş vurmuş, şavklanmış görüyordu Şeref.

— Ne güzel kokuyor kafan! Dedi. «Kız, öyle bir kokusu var ki saçlarının...»

— Ne gibi? Diye, sıcak sıcak mırıldandı Şerefin göğsüne Zarife. «Nasıl kokuyor? Neye benziyor?»

— Neye mi benziyor? Ne bileyim... Güzel kokuyor işte. Sanki... Bir kuş gibi, ya da... Ya da has ekmek gibi sıcacık!

Çok uzaklardan, bir horoz öttü.

Kaldırdı başını Zarife.

— Neydi o?

— Köpek.

— Hayır, horoz.

— Köpek dedik ya canım.

Göğe baktı Zarife. Akşamki yıldızlar, yerlerinden kayıp, devrilmişlerdi bir yana. Daha bir yorgun, daha bir yavaş kırpışıyorlardı.

— Çok geç oldu Şeref...

— .....

— Gitmelisin gayrı Şeref...

— .....

Doğruldu, ayağa kalktı Zarife.

Ceketini alıp, dikildi Şeref de.

— Gidiyor musun Şeref?

— Gidiyorum... Sen git demiyor musun?
— Ah Şeref... Şerefim...
Sarıldılar birbirlerine. Ama çabucak ayrıldılar.
— Nasıl dayanacağız? Dedi Şeref.
— Allah yardım eder.
— Nasıl sabır edeceğiz yirmi gün... bir ay?
— Allah kuvvetini verir.
— Bir daha buraya gelmeyim mi?
— Gelme.
— Sabır ha!
— Sabır...
— Ah Zarifem...
— Ah Şerefim...
Gene sarılıştılar.
Daha çabuk ayrıldılar.
Horoz ötüyordu. Besbelli horozdu, erkenci.
— Git... Hadi git. Git gayrı. Dedi Zarife.
— Seviyorsun, değil mi beni?
— Helbet, sâfi seni... Sâde seni. Yalnız seni.
— Benimsin değil mi?
— Helbet, sâfi seni. Sâde seni. Yalnız seni.
— En geç, zeytin sonu değil mi?
— Helbet. En geç. En geçi, zeytin sonu.
— Sabır ha?
— Sabır...
— Bekleyeceğiz ha?
— Bekleyecez Şerefim.
— Dayanacağız bu hasretliğe ha?
— Dayanmak lüzum Şerefim.
— Ah Zarifem...
— Ah Şerefim...
Birbirlerine atıldılar. Ama hemen duraladılar. Yalnız elleri kavuştu sımsıkı, sonra çözüldü.
— Gidiyorum, dedi Şeref. «Gidiyorum.»
— Git... Git... Git!
Hızla döndü Şeref, koşarcasına uzaklaştı, geceye daldı.

köpek havlamalarına karıştı gitti.
Zarife, yavaş yavaş kıpırdadı.
Sabah ayazı mıydı onu böyle ürperten?
Bir titreme sardı her yanını.
Odaya doğru yürüdü.
Gecekuşu hiç ötmüyordu.
Tüm susmuştu bu kere.

— 9 —

Ağır ağır indi Kerim dayı.

Sonra, çekti aldı merdiveni ağaçtan.

Boylu boyunca uzattı, yatırdı yere.

— Eh Bey! Dedi. «Allah seneye nasip etsin. Tamamdır bu iş!»

— Sağol. Âmin. Eline sağlık, dedi Bey.

Çok geçmeden, öteki sıyırıcılar da indi. Uzatı uzatıverdiler merdivenlerini yere.

— Allah... Senesine bereket. Hayrını gör Bey... Diyerek geldiler.

Gülüyor, başını sallıyordu Bey:

— Sağolun, elinize sağlık.

Merdivenlerin üzerine çöküp, birer cıgara yaktı adamlar. Bir zaman daha topladı kadınlar, son zeytin ağacının altında, yerde sıyırılı bekleyen son zeytin mahsulünü.

O kara taneli örtü, azaldı, seyreldi, bitiverdi birden.

Ellerini şalvarlarına silkeleyip, bellerini tutarak doğruldu kadınlar.

Bir an, nereye, hangi ağacın altına gideceklerini şaşırmış gibi duraladılar. Sonra başörtülerini düzelterek geldiler.

— Eh, tamamdır Bey. Allah senesine de nasip etsin. Hayrını gör.

— Sağolun. Elinize sağlık.

Sırada bekleşen dolu altı tane küfeyi gösterdi Yaşar: :

— Yüklüyoruz mu?

— Hepsini değil. Yağlıkları, bir de şu iki seçmeyi al. İkisi kalsın. Çabuk git Yaşar. Göreyim seni. Öğle oluyor. Bırak

bunları yerlerine. Al ısmarladıklarımı. Hepsi hazırdır. Çabuk gel.

Son bir kere daha yüklendi araba.

Ufak köpek, havlayarak ileri atıldı.

Kıpırdadı araba, önce bir yana yatarak gitti. Sağ tekerlekler, toprağın yarığına dalmıştı. Yola çıkınca düzeldi.

Atladı Yaşar da, küfelerin önüne. Tangur-tungur, hızla uzaklaştılar.

— Evet... Dedi Bey, geriye dönerek.

Oturanlar ayağa kalktılar.

— Oturun, oturun. Hep beraber... Na şöyle halka olun bakalım. Ben de geliyorum.

Toplaştılar. Oturdular.

Hepsinin yüzüne ayrı ayrı baktı Bey:

— Eh... dedi. Vakit saat geldi. Hesaplaşmak sırası. Yalnız önce dinleyin.

— Durdu. Yutkundu.

«Bilmenizi istiyorum...» diye devam etti. «Bugüne kadar ne iş yapılmış. Adam başına, ne sıyrılmış, ne toplanmış ortalama. Onu söylemek istiyorum.»

— Gene durdu. —

«Hesap ettim. Tam yirmi üç gün çalışılmış. Bugünlen yirmi üç yevmiye. İki zeytinlik. Beşyüz ağaç tamam. Şimdi, biliyorsunuz, bir kadın ve bir erkek, günde yüz kilo zeytin yaptılar mı, bu iyidir. Bunun üstü, çok iyidir. Biz, ustamız, acemimiz, üst üste, bu kadar günde, ortalama ne iş yapmış, biliyor musunuz?»

— Yüz kiloyu tutturamadık korkarım... Diye lâfa karıştı Kerim dayı. «Bey, elimizden geleni yaptık valla... Ama ne denir...»

— Hepinizden çok, ama çok memnunum, dedi Bey. «Tam yüz otuz altı kilo toplamış bir kadın - bir erkek, ortalama her gün.»

Bütün yüzler, birden parladı. Güldü.

— Çok memnunum... Diye tekrarladı Bey. «Ve şimdi de,

hesap sırası. Yalnız, ne verirsem vereyim, hakkınızı ödeyemem. Onun için peşin peşin söyleyin bana. Çok iyi çalıştınız. Hakkınızı helâl ediyor musunuz?»

Hep bir ağızdan bağrıştılar:

— Helâl olsun Bey... Helâl olsun, sen ne diyorsun!

Kocaman bir paketi açtı Erol Bey.

Önceden hazırlamıştı.

Paralar vardı içinde. Her deste, bir beyaz kâğıda sarılmış, iğnelenmişti. Her kâğıdın üzerinde ise, kocaman, kocaman bir sürü yazılar.

İsim, yevmiye sayısı... Daha önce, elden para aldıysa, geri kalan alacağı... yekûn... ve bahşış. Kadın - erkek, herkese onar lira fazla.

İsimleriyle çağırarak ve hesabı uzun uzun açıklayarak, her birine paralarını dağıttı Erol Bey.

Hoşnutluklarından, ne yapacaklarını şaşırmıştı işçiler. Sevinçten taşıyorlardı.

Kerim dayı, türkü çığırmaya uğraşıyordu.

Çakır Ayşe, gene Câvit efendiye takılıyordu. Câvit efendi de uymuştu ona... Gülüp söylüyordu. «Eskileri» anlatıyordu.

Emin, şaşkın, elindeki paralara bakıyordu hâlâ.

Musa, keyifli keyifli bir cıgara daha sarıyordu.

Zarife, anasıyla konuşuyordu, Nesrin Şeref'e sataşıyordu.

Derken, Yaşar - araba, ekmek - cıgara - sakız - helva ve etli pilâv geldi dumanı tüte tüte.

— Ziyafet ki, ziyafet! Dedi Kerim dayı.

Bir koşu, toplaştı millet.

Kap kacak, tencere, bakır sahan, tahta ya da teneke kaşıklar, - bir kısmı daha sabahtan gelmişti, bir kısmını da Yaşar tedariklemişti - yığıldı ortaya.

Beyle Kerim dayı, çabucak pay yaptılar. Dağıttılar herkese. Zaten her şey hesaplanmış, önceden hazırlanmıştı. Kimsenin kimseye hakkı geçmiyordu.

Hep beraber oturdular. Giriştiler.

Ağzı dolu:

— Baba, ne güzel değil mi et? Dedi Emin.

— Ya oğlum... Dedi Câvit. Ye, âfiyet olsun.

Neden sonra, midelerine vurarak, elleriyle ağızlarını silerek ve artan ekmekle helvayı, akşam için dürerek yavaş yavaş kalkındılar:

— Bey... Sağol... Bey Allah razı olsun... Diyerek.

— Âfiyet olsun. Sizden de Allah razı olsun...

Utana utana, Erol beyin yanına sokuldu Musa :

— Bey... afedersin, senden büyük bir ricam var...

— Söyle Musa efendi.

— Bey... Açgözlülüğümüze verme. Biliyon, biz bu gurbetlere, biraz da yağ tedarik etmek için geliyoz. Şimdi yağımızı dışardan alsak, hem çok pahalı, altı lira diyo bakkallar... Hem de, karışık, hilleli oluyo... Bey, acaba bize biraz yağ veremen mi? Tabiî parasıylan Bey. Elâlem kaçaysa, senden de okadara, ama hiç olmazsam biliriz ki... hillesi hurdası yok... Ha Bey? Olur mu? Ne diyon bey?

Sanki ona cevap vermek istemiyordu Erol bey.

— Heey! Diye bağırdı. «Beyler - hanımlar, buraya bakın. Gelin hele şöyle az daha...»

Birbirlerine bakışarak, toplaştılar gene.

— Bakın unutuyordum. Biliyorsunuz, yarın yağhanede, bizim birikmiş bekleyen zeytinlerden yağ çıkarıyoruz. Şimdi bir kere, her aileye, yâni meselâ Musagil... Yaşargil... Câvitgil ve de tek olanlara Kerim dayı... Şeref falan herkese, beşer kiloluk bir ufak teneke yağ benden. Hediye. Tenekeleri hazırlayın, yarın yağhanaye gelin.

— Sağol! Sesleri yükseldi.

— Durun, daha bitmedi. O beşer kilo benden, bedava dedim. Bu sizin hakkınız. Fazla isteyene de, yağı altı liradan değil, dört liradan veriyorum, tamam mı? Birer teneke verebilirim, tamam mı? Tamam mı Musa efendi?

— Tamam Bey. Tamam. Ne diyeyim? Allah gönlüne göre versin. Allah razı olsun.

— Bırakın bu lâfları. Hadi gelin şimdi küfelerin başına.

— Ne? Dediler hep bir ağızdan. «Ne?»

İki küfe duruyordu ortada. Yetmişerden yüzkırk kilo.

Geçti başına Erol bey:

— Hadin... Dedi. Bu da sizin. Elinizin hakkı. Alnınızın teri. Tadın bakalım tadını. Zeytinimizin tadını. Tuzlar yersiniz. Hep birbirimizi hatırlarız. Hadin arkadaşlar, gelin bakalım paylaşalım. Nasılmış bakalım şu zeytinin tadı...

Çeşit çeşit ışıklar yandı milletin gözlerinde. Ama hepsi sıcak hepsi pırıl pırıl minnet dolu, sevgi dolu ışıklar...

— Bey... Dediler. «Bey... Bey...»

— Alın kapancaları, doldurun. Akşam boşaltır, bırakırsınız kapancaları eve...

Eller dalıyordu küfelere. Har har, bir o yana, bir bu yana dökülüyordu zeytin.

Kapancalar doluyordu.

Paylaşılıyordu.

Sıcacıktı zeytin.

Sıcacıktı insanlar

Sıcak bakışlarla seyrediyordu Erol bey, insanların sıcacık sevincini.

Küfeler boşaldı.

Sonra herşey çabucak bitiverdi.

Ne diyeceklerini, ne yapacaklarını şaşırmış, duraladı adamlar. Saat ikindi olmamıştı. Her bir iş bitmişti. Her bir iş.

Yevmiyeler ise tamdı.

Beklemek lâzımdı herhalde, akşam olana kadar...

— Zaten, diyordu Yaşar, Şerefe. «Kim, tam tayfayı toplar gelir ki bugün, bu kadarcık iş için? Dün geceden hesap keser, iki - üç kişi bırakırdı bugüne...»

— Eh... Dedi bey. «Bekleşmeyin gayrı burada. Hadi bakalım, evli evine, köylü köyüne. Ha, köylü köyüne dedikse Musagil - Câvit efendi, siz dışarda iş bulana kadar, daha kalabilirsiniz bizim orada bir - iki gün. Zaten yarın beraberiz daha. Hep görüşeceğiz. Yağ işi var. Ama hadi gelin, helâlleşelim bakalım burada, zeytinlikte, hep bir arada.»

Sıradan, sokuldu erkekler.

En başta Kerim dayı:

— Helâl et Kerim dayı.

— Bey, dedi ihtiyar. Bey, bizden kat kat helâl olsun. Bey, sen helâl et asıl...»

Elini sıktı, omuzunu okşadı onun, Erol bey:

— Helâl olsun. Hem ben ne yaptım ki size... Ne yaptımsa, az bile yaptım. Hepinize helâl olsun, bu lâfı bir daha etmeyin. Gel bakalım Yaşar. Helâl et hakkını.

— Helâl olsun bin kere... Sen de bey...

— Olsun, olsun. Gel bakalım Musa efendi, helâl et.

— Bey... Bey... Anamın ak südü gibi bey... Sen de bey, sen de...

— Olsun olsun. Gel bakalım Câvit efendi, aslan Emin'im, gelin bakalım.

— Beyefendi, ömrümce unutamayacağım bu zeytinin tadını... Beyefendi bize... - Sesi titriyordu adamın. -

— Hadi hadi Câvit efendi... Ee Emin, ne haber? Helâl ediyor musun hakkını?

— Ediyorum Erol Beyâbi.

— Ya sen delikanlı Şeref?

— Bin kat helâl olsun âbi...

— Siz hanımlar?

— Helâl olsun... Sen de et, diye bağırdı kadınlar korosu.

Sonra herşey harekete geçti.

Câvit gitti, paltosunu giydi.

Arabaya, önce, uzun uzun merdivenler, boş küfeler, dolu kapancaların bâzıları, bir kaç çuval, örtü falan yüklendi. En son, testi kondu.

Eve kadar gidecek olanlar, - Musanın karısı - kızı, bir de Emin, atladılar, merdivenlerin üzerine oturdular. -

— Deeey! Dedi Yaşar.

Gıcırdadı araba. Sağında solunda dikilenler de, sanki ona bağlıymış gibi, hep birden kımıldadılar.

— Sen gelmiyor musun Bey? Dedi Kerim dayı.

— Yok, ben biraz daha kalacağım burada. Hadi güle güle size...

— Hadi eyvallah! Diye bağırdılar, hep bir ağızdan. «Allaha emanet ol Bey...»

Köpek, havlayarak ileri atıldı.

Hep birden yürüdüler, uzaklaştılar sallana sallana...

Bir süre, arkalarından baktı Erol bey. Zeytinlikler arasında görünmez olana kadar adamlar...

— Allahım! Dedi. «Allahım, sana şükürler olsun.»

Başını kaldırdı. Gökte tek tek bulutlar kıpırdıyordu. Kirli sarı.

Fırdolayı ağaçlara göz gezdirdi Erol Bey.

Hepsi boşalmıştı.

Yorgun, hareketsiz, ama mutlu dikiliyorlardı.

Yavaşça iğdi bakışlarını, genç adam.

Toprağın üzerinde, tek tük ezik, koyu kırmızı kanları pırtlamış zeytinler... Arabanın teker izleri... günlerdir atın bağlı olduğu yerde gübreler... Her gün tayfanın ekmek yediği koca ağacın altında soğan kabukları, tuzlu balık kafaları, gazete kâğıtları...

Ağır adımlarla dolaşmaya başladı Erol bey.

Yan bahçelerden, konuşmalar, türküler, kahkahalar geliyordu.

Tek tek, her ağacın altına gidiyordu genç adam.

Hepsini bir bir yokluyordu, bâzılarının kavruk, çatlak, kuruyup odunlaşmış, yarık yarık gövdelerine elini sürüyordu, teşekkür etmek ister gibi...

Bütün ağaçların dibi, taneler toplanırken, hele sopalanırken dökülmüş yapraklarla örtülüydü halka halka gümüşü-yeşil.

Ufak dallar bile vardı, bâzı bâzı kırılıp düşmüş.

Rüzgâr, hiç yoktu.

Rahat ve tüm bir uyku iniyordu sanki gökten.

Mahsulünün vermiş, sıyrılmış bitmiş bir zeytinlik, bütün öteki parçalardan, yan bahçelerden ayrılıp kopuvermişti birden.

Bütün çevreden, dünyadan ayrılmıştı.

Kendi üzerine kıvrılıp, kış uykusuna dalmaya hazırlanıyor, uyuşuyor, kapanıyor ve iç çekiyordu derin derin...

Sıyrılmış, hırpalanmış, taneleri, hattâ yaprakları koparılıp alınmış zeytinleri, birer birer gezdi Erol bey.

Sonra geldi, o en koca ağacın dibine çöktü oturdu. Başını gövdenin keskin kenarlı katılığına dayadı. Gözlerini kapadı.

Uzun zaman, oturdu kaldı orada.

Yan bahçeler paydos etti. Sesler kesildi.

Gök sarardı. Kızardı. Sonra soluverdi.

Ağaçlar birer birer kararddılar.

Az ötedeki soğan kabukları, daha bir kuvvetli koktu.

Kalktı Erol bey.

— Allahım! Dedi. «Sana şükürler olsun. Ah ne güzel şey, verebilmek Allahım. Ne büyük mutluluk Allahım, verebilmek... «Alın!» diyebilmek. Sevgiyle, minnetle sana dönmüş gözleri, elleri, ağızları görebilmek, duyabilmek ne mutlu Allahım. Ah Allahım, bir insanın dünyada bulabileceği tek gerçek şey, varabileceği en yüksek yer, en büyük sevinç, yaşamanın tek belirli sebebi bu: Verebilmek. Paylaşabilmek. Dağıtabilmek... Ve o suratları görmek. Ah Allahım, bir bilseler, bir bilebilse herkes, bunun ne eşsiz, ne gerçek bir sevinç, ne katıksız, ne erişilmez bir mutluluk olduğunu! Ah Allahım, bir bilseler... Şu zeytin ağacı kadar bile duyup tadabilseler, verebilmenin sevincini...»

İlk yıldızlar ışıyordu gözlerinde.

Yaylanan toprağa, büyük bir sevgiyle, zevkle basa basa yürüdü Erol bey.

Geride boş ,ama gene de dolu dolu bir zeytinlik kaldı. Geçen günlerin sıcaklığını sarınmış ve geleceğin umudunu örtünmüş...

— 10 —

Gökte itişe itişe toplaşan kara bulutlara baktı Musa:

— Yahu Câvit ağa, rahmet geliyor galiba ha?

— Öyle gibi görünüyor Musa efendi...

— İyi ki tam zamanında bitirmişiz Beyin işini... Gayri havalar...

— Öyle. Doğru... Ama bakalım biz...

— Biz ya! Biz ya! Bakalım biz ne yapacağız şimdi, doğrusun.

— Allah Kerim, Musa efendi.

— Öyle, öyle ama...

— Daha da fazla kalamayız Beyin yerinde.

— Doğrusun Câvit ağa. Kalamayız.

Hızlı hızlı yürüyorlardı. İkisinin de sağlı sollu ellerinde, bir küçük - beş kiloluk -, bir de büyük teneke tangırdıyordu her adımda.

Pazar meydanında Şerefe, sonra Yaşara rastladılar, onların da elleri dolu...

Yağhanenin sokağına sapmadan, önde yürüyen Kerim dayıyla, Çakır Ayşeye yetiştiler.

— Hah! Dedi Kerim dayı. «Hep geldiniz ha! İyi. Yağlar yeni çıkıyor. Benim ikinci gidişim. Daha tamam olmamıştır. Az durun bakalım. Deyin hele, iş buldunuz mu dün akşam?

— Benim yerim hazır... Dedi, arabacı Yaşar.

— Benim kolay... Dedi Şeref, sonra sustu çabucak.

— Ne işi! Dedi Musa. «Tüm arşınladım gece gene kaveleri bir bir... Ne işi! Allah acısın...

— Allah kerim... Dedi, Câvit efendi.

— Heh.. Heh... Heh! Diye güldü Kerim dayı. «Allah kerimse, Kerim dayı da kerim. Nedir habarımın hediyesi?»

— Ne? Dedi Musa.

— Ne? Dedi Câvit. Gözleri ve ağızları açık.

— Dinleyin ağalar. Herkesin tayfası tamam. Zaten küçük parçalar hep bitti. Bir Beylerde, mer'alarda iş var. Onların da tayfası çoktan tamam. Yalnız...

— Eee?

— Yalnızkim... Havalar karardı. Kış demektir bundan sonrası. Bir rahmete bakar... Var bir böyük bey, Yonus bey ki adam arıyor. Kaç kişi olursa olsun. Belki var yüzden, yüzelliden çok tayfası... Gene de duydum, - akşam kâhyasından, kahvede - ki adam topluyor. Bir ayı geçer de iş varmış daha... Eh yirmi bin ağaçdan fazla adamın malı...

— Ben giderim... dedi Musa, aceleyle.

— Ben de... Dedi Câvit

— Yevmiye? Diye üsteledi Musa.

— Yevmiye on lira erkekler, beş lira karılar be ağalar. Herkes gibi. Ona da şükür edin. Ha, bir de çok bir iyi haber, her sabah çorba ikram ediyormuş tayfaya bu bey. Herkese, hepisine, her sabah çorba çıkarıyormuş...

— Çorba ha! Dedi Musa.

— Her sabah ha! Dedi Câvit.

— He ya! Dedi Kerim dayı. «Sıcak sıcak. Hem de bilirim, iyi beydir Yonus bey. En bir iyisi belkim böyük beylerin...»

— Giderim, dedi Câvit.

— Ben de, dedi Musa. «Hem gitmeip de n'apacağız? Allah razı olsun Kerim dayı. Peki yatma meselesi?»

— Yatma meselesi... Karılar ayrı, erler ayrı, hep bir arada yatıyorlarmış. Ambar mı, ev mi ne varmış...

— Tamam, gidiyoruz, dedi Musa.

— Ben de giderim... diye mırıldandı Şeref. «Ben de gideyim bâri...»

— Nee? Diye bağırdı Çakır Ayşe. «Sen de mi... Şeref... Sen... Erdeğin bir yerlisi...?»

— Ne var Çakır abla... İş değil mi? Askerden geldik. Parasızız malûm...

— Peki, ya benim oğlan? Dedi Câvit.

— Bulurlar ona da bir yer be Câvit ağa... Ben kâhyaya söyledim akşam, uydururuz bir şeyler dediydi...

— Allah razı olsun senden be Kerim dayı, ne diyeyim...

— Sen de kat'î gidiyorsun ha damat bey? Diye, bu kere ona döndü Çakır Ayşe.

— Ne yapalım Ayşe hanım, ekmek dâvası...

— Tuu! Diye bağırdı Çakır Ayşe. - Tenekeler tangırdadı hızla salladığı ellerinde - «Şeref gider. Damat bey gider. Biz de geliriz be. Biz de geliriz Nesrinlen. Ne varmış, ölüm yok ya! Biz de geliriz mer'aya. Desenize kim orada da âlem var...»

— İyi öyleyse, ben akşam gene göreceğim kâhyayı. Tamam derim. Yarın sabah, erken vakit, kahvelerin oradan kamyonla toplar alır sizi. Tamam mı?

— Tamam, sağol, diye bağrıştılar, Musa - Câvit - Şeref. Hattâ Çakır Ayşe bile.

— Eh ben dayanıyorum gayri yağhaneye, dedi Yaşar. «Bu işi bitirelim de bir iki tur atayım arabayla, belki bugünün yevmiyesini çıkarırız... Bir iki iş çatar...

Yürüdüler.

Harap, yıkık bir binanın önüne vardılar.

Sokak kapısının iki yanı, ufak dağcıklar, zeytin yığılıydı.

Yeşil, sarı, alaca, kırmızı, kara, renk renk bakan, ezik ezik kokan zeytin tepeleri.

Bir tarafta, sayısı belirsiz, eski - yeni iç içe, üst üste, yan yana bir sürü dolu - boş küfe.

Az ötede, yüzlerce koca varil: Siyah - kırmızı - yeşil. Üstleri kocaman «Rotella»... ya da «BP» yazılı, geçmişin makina, geleceğin zeytinyağı varilleri.

Kapıda, ellerinde irili ufaklı tenekeler, beş altı köylü itişiyordu.

İçerden, büyük bir gümbürtü taşıyordu dışarı. Gene de adamların bağrışmaları anlaşılıyordu:

— Yapma be Davut ağa... Hiç sende yağ olmaz mı? Razıyız, altı liradan ver be Davut ağa...

— Yok dedik ya! Hep İzmire yolladık dedik ya! Diye, kalın bir ses ve koca göbekli bir gövde gelip, ite ite attı kapıdakileri en sonunda.

O arada, Kerim dayıyla ardındakileri gördü.

— Ha, siz gelin bakalım... Tamam beyin yağları. Bey yok ama, ayırdım ben sizin için. Gelin bakalım...

Elleri tenekeli kalabalığın içeri girdiğini gören ötekiler, tekrar toplaştılar kapıya.

Binanın içi de, dışı gibi tepeleme zeytin yığılıydı.

Ağzına kadar dolu ambarlar. Küfeler. Çuvallar. Bir sürü yağ fıçısı. Variller...

Yerde, tam ortada yükselen yağı alınmış küspe zeytin, «Pirina», kapkara bir dağ, yumuşak - sıcak...

Köşede, bütün gün aralıksız çalışan, ağır devirli bir Diesel yatmış, soluya soluya vurunuyor...

Bir sürü kasnaklar, kayışlar, tekerler...

Gümbür gümbür dönen, altındaki zeytini haşır haşır ezen çifte taş, koca «değirmen».

Bir tarafta haldır haldır yanan bir ocak, kaynayan su.

Dimdik yükselen, dev gibi bir baskı makinası, «pres».

Terler gibi sızıp akan ilk yağ.

Kara - sarı bir suyu, yukardaki varile basan tulumba. Onun altında, vınlayarak dönen filtre ve ucundan akan temizlenmiş, pırıl pırıl ondört âyar altın renkli zeytinyağ.

İri iri, pehlivan gibi, dev gibi adamlar bir de.

Seksen doksan kiloluk küfeleri, ambarlarda bekleye bekleye kızışmış, buram buram tüten zeytinlerle ağız ağıza doldurup, önce basküle, oradan da dönmesi durmayan değirmen taşlarının arasına götürüp, tam o dev tekerler geçer geçmez bir daha dolanıp gelivermeden, çabucak, bir iki saniyede devirem adamlar.

Ezilmiş zeytini ,döner taşların altındaki hazneden kova kova alıp, baskıya - prese girmek üzere çulların (*) içine avuç avuç, maşrapa maşrapa dolduran, bunları bir bir, yirmi - otuz üst üste tepeleme baskıya sıralayan... ikinci baskıda bu çulları kaynar suyla haşlayan, baskı bitince de bu kıl torbalardaki ezik, kuru posa zeytini, «pirinayı» yerdeki dağın üzerine silkeleyerek boşaltan adamlar...

Filtreden akan zeytinyağını, - yağhane hakkı.. yüz kilo zeytine iki kilo yağı ölçüp aldıktan sonra - güğümlere, tenekelere maşrapa maşrapa dolduran adamlar...

Elleri, kolları, dirseklerinden yukarı, bütün üstleri başları yağ olan ve ayakta, oradan oraya koşarken, köşede duran ekmeklerinden koparabildikleri koca bir lokmayı, akan yağın altına tutup ıslatarak ağızlarına tıkıştırıveren, günde yirmi saat hiç oturmadan, belki bir kaç dakika çömelerek çalışan, gözleri çukura kaçmış, avurtları çökmüş dev gibi adamlar...

Gelen kamyonlardan, arabalardan zeytin boşaltan... gidenleri; tanesi en az bin liradan varil varil, ya da tonu yüz yüzyirmi liradan kürek kürek pirina yükleyen, her yerde aynı anda olan, her yere yetişen, olduklarından çok daha kalabalıkmış sanılan, yevmiyesi yirmi liradan adamlar...

Soluk soluğa, kan tere batmış, tepeden tırnağa sırıl sıklam, traşı uzamış kara suratları parıl parıl, içleri dışları zeytin olmuş, yağ olmuş, nefes nefes yağ alıp veren adamlar...

Günde bin lira net kârdan aşağı düşmeyen, bu şekilde üç dört aralıksız çalışan bir yağhanenin işçileri...

Mahkûmlar, kelebentler, forsalar!

Ve hepsi hepsi beş kişi, bu adamlar!

Duvarda, üzerinde tebeşirle, eski yazı, bir günde «kırılan» (*) zeytin, kaç ton ve kimlerin malı olduğu yazılı kara tahta tabelâ.

En dipte, camekânlı oda gibi bir küçük bölmede ise, defterler, defterler, kâğıtlar, paralar...

(*) Kalın örgü, torba gibi çuvallar.

(*) Ezilen, yağı çıkarılan.

Ve hepsinin, her şeyin başında, göbekli, gözlüklü, ağzı cıgaralı bir «adam» daha: Davut ağa.

Sağa sola şaşkın bakıyordu Musa.

Yevmiyesi otuz liradan sayılan tek kişi, - Kapıdağın en namlı domuz ve geyik avcısı - ustabaşı Şâkir efendi, kütük gibi yamru yumru kollarını, pazılarını büsbütün şişirerek, pençe pençe elleriyle koca güğümleri kaldırmış geliyordu, herkesin tenekesini doldurmaya.

Seslendi öbür işçilere de:

— Hadi az daha çabuk olun bakalım. Daha sabahberi iki ton kırmadık. Hep perakende iş geliyor bugün be. Akşam yedi tonu tamamlamazsak, yevmiyeleri helâl etmez Davut ağa!

Adamlardan biri, başını çevirmeden cevap verdi:

— Zoru mu var? Gene çalışırız gece bire kadar, tamamlarız yedi tonu. On tonu da tamamlarız, ne olacak!

Davut ağa, gözlüklerinin üzerinden o yana doğru baktı.

Döner taşın yanındaydı, konuşan. Sağ eli, kirli bir çaputla sarılıydı. Sırtında dolu bir küfe. Taşın her geçişinde hamle ediyor, fakat bir türlü deviremiyordu küfeyi vaktinde.

— Eey! Dedi Davut ağa. «Dillisin ama maşalla... İçin geçmiş. Seni mi bekleyecek millet? Devirsene be.»

Bir an, iş durmuş gibi oldu yağhanede.

Herkes o yana bakıyordu.

Bir hamle daha etti ve devirdi küfeyi adam.

Ama geç kalmıştı.

Taş gelip, küfeye vurdu.

Zeytinlerin yarısı, yere döküldü.

— Tuu! Diye bağırdı Davut ağa. «Tuu! Nankörler! Allah sorar size bu zeytin tanelerinin her birinin hesabını! Nimet be! Tuh be! Hepinizden sorulur hesabı... Dil dedin mi, bir karış. İş dedin mi, yan gel yat! Türk milleti, n'olacak! Ne korkup kaçıyon taştan be?»

Yere dökülen zeytinlere, bir yana savrulmuş küfeye bakıyordu adam. Yavaşça başını kaldırdı. Sarılı elini uzattı:

— Bir daha aldırmaya niyetim yok elimi taşa, Davut ağa! Yeni iyi oldu bir parça... Üç tane zeytini Allah sorar, anladık.

Ezdiğin, kırığın hasabını kimden soralım biz?

— Ben sana başında söyledim. Sayım suyum yok diye... Arkadaşların nasıl yapıyo? Sen de dikkat et. Aç gözünü...

— Açacak göz mü kaldı Davut ağa? Yedi ton zeytin, sırtımızdan geçiyor her gün! Hem de iki sefer. Soruyon mu bir, ne yedin dün öğleden bu yana? Yüreğim, içerim yanıyo be. İnsaf be.

Başını eğdi Davut ağa. Zor duyulur bir sesle:

— Sen dikleniyor musun yâni oğlum? dedi.

— Ne diklenecem? İnsaf diyorum. İnsaf. O kadar. Biz de insanız be Davut ağa.

Umulmayan bir anda, umulmayan bir sesle bağırdı Davut ağa:

— İnsaf mı? İnsanlık mı? Ulan, sen adamlığı bana mı öğretecen be? Boşuna yevmiye dağıtacam, bir de lâf dinleyecem ben burada, bu yaşta ha? Şâkiiiir... Ulan Şaâkiiir...

— Buyur ağam...

— Gör çabuk bunun hesabını. Ne yevmiyesi var ise, ver çabuk. Ver çabuk, sallanmayın. Ver, bassın gitsin. Kaatil yaparsınız beni...

— Kaatil ha! Dedi, eli sarılı adam.

Başka bir şey söylemedi.

Sıyırdı attı, önündeki kalın abadan, yağhane önlüğünü yere.

Gülüyordu bile:

— Gör bakalım hesabımı, Şâkir usta, dedi.

— Allah! Dedi Musa, kendi kendine. «Allah, ne hâle girmiş bu adam! Yarısı kalmış. Allah!.. Böyük Allah!»

Yavaşça sokuldu:

— Tasalanma Ali sağdıç, diye fısıldadı. «Ben'im... Musa. Hiç tasalanma, var bende iş. İş bulunur sana da... Yarından tezi yok, iş var. Gelirsin bizimle. İş...»

Tanıyamıyormuş gibi baktı ona Ali.

— Â! Dedi sonunda. «Sen miydin?» - Güldü: - «Sensin ha! İş ha!»

— Sesi, gitgide yükseliyordu. -

Musa korktu, bir adım geri çekildi.

— İş ha! Sen bana iş buldun ha? İşe bak be! Şu işe bak be!

Hızla sıyırdı attı, elindeki kirli sargıyı.

Kapanmaya yüz tutmuş, mor, kızıl bir yara göründü.

— Bak bunu görüyon mu sağdıç? Buna el derler. - Sonra, öbür elinde, Şâkirin sokuşturduğu yevmiyeleri, bir deste onluk bankonotu salladı haşır haşır - «Na bu da, bu elin emeği, görüyor musun? Na bu da, bu işin karşılığı işte. Daha başka iş mi arayacam?»

Durdu. Sonra bir daha açtı ağzını:

— Yeter bu irezillik be! Köpekler gibi süründüm, na bunlar için. Yeter be! Nasa çıktı işte, köye geliş gidiş masarifi. Dahası ne? Yetmez mi? Ulan yeter be. Dönüyorum köyüme be. Ölürsem de kendi yerimde geberirim. İş ha... İş ha... Ulan böyle işin de, böyle işi verenin de.....

Tükürdü yere, yürüdü aldı ceketini, kasketini, bir de ufak çıkını köşeden, çıktı gitti.

— Yahu, adamın başını belâya sokar böyleleri be! Dedi Davut ağa.

— Haklısın Ağa, dedi, öteki işçiler. «Gene iyi sabrettin.»

— Bırak... Böyüklük bende kalsın dedim. Hep sabır ettim. Serkeş deyyus! Kaç kere kolundan tutup atacaktım...

— Böyüklük sende kaldı Ağa! Diye tekrarladı öbürküler.

Cıgarasını tazeledi Davut Ağa, üfürdü havaya:

— Pöf be! Ne nankör köpekmiş. Yediği tabağa kusan cinsinden!

— Nankör köpekmiş ki köpekmiş! Diye onayladı ötekiler.

Musaya döndü Davut ağa:

— Sen de gördün ya. İyilik yarar mı böylelerine? Bir lâf ettin, gördün sana da nasıl ırladı saldı, anla nasıl bir nankör imiş.....

— Eh bizim yağları doldurun gayrı... Dedi Çakır Ayşe. «Benim kız, evde yalnız...»

— Doldurun yağları, diye emir verdi Davut ağa. «Vay nankör yılan!»

— Nankör kim nankör! Dedi Şâkir usta, yağları koca huniden aşağı, tenekelere lokur lokur dökerken...

— Tam verdin mi yevmiyelerini Şâkir?

— Bugünkünü vermedim, kestim Ağa.

— İyi ettin.

Bir tek kere gürledi gök: Çatur çutur. Sonra kuvvetli bir yağmur başladı dışarda.

Yağlar doldu. Herkes ayrı ayrı tarttırdı. Aldı kendi tenekelerini.

— Allah bizim Beyden razı olsun! Dedi Kerim dayı. «Gelse de hesaplaşsak... helâlleşsek...»

— Geldim! Dedi bir ses.

Üstü başı ıslak, ama güierek girdi Erol bey:

— Merhaba, kolay gelsin arkadaşlar. Merhaba Davut ağa. Merhaba bizimkiler. Tamam mı işiniz?

Musa, Câvit, Kerim dayı, Şeref atıldılar:

— Tamam Bey! Diye toplaştılar etrafına, güneşe ışığa koşar gibi, ama içlerinde, sebebini tam anlamadıkları bir burukluk, bir eziklik, bir korku kıpır kıpır... Ağızlarında, gitgide acıyan bir tad...

Sonra, en son, bir kere daha:

Hesaplaştılar.

Helâlleştiler.

Ve ayrıldılar.

İKİNCİ KISIM

— .... Ağudan acı. —

— 1 —

Uzun uzun yağdı yağmur. Geceye, geceyarısına dek, aralıksız, perde perde boşandı gökten.

Kuru hendekler doldu.

Dereler canlandı, kımıldandı, şişinip aktı.

Belkis bataklığı açtı. Çatlak çatlaktı yüzü. Bir süre içti içti yağmuru, sonra doydu, yukarı kustu.

Yükseliverdi su, kamışların kökleri, hattâ gövdelerinin, saplarının bir kısmı gömülüverdi. Kısalmış gibi oldu boyları...

Uzun uzun, aralıksız yağdı yağmur.

O günkü yevmiye hesapları da «karman çorman» oldu.

Öyle ya, işbaşı ettin diyelim sabah erken. Rahmet zeytin dallarını iyice bir ıslattı mı, sıyrılmaz gayri. Haramdır. Hem de zarardır ağaçlara.

Tüm hastalık, yamru yumru urlar olur dallarda. Demek ki, bir kere garanti paydos, sıyırıcılar, erkekler.

Kadınlar da, var ise alt (1), veya önceden sıyrılmış zeytini toplar, yağmur «içerilerine» işleyene dek. Sonunda, onlar da paydos!

Eğer «Öğlen ezanı» olmuşsa, yarım yevmiye.

Öğleyi epey geçmiş, saat ikiyi üçü bulmuşsa, tam yevmiye.

---

(1) Rüzgârla kendiliğinden dökülen zeytin.

Ama bir de öğleden önce, onda, onbirde falan başlamışsa rahmet, sabahberi onca zahmet, onca gayret boşuna.

«Bir tek kuruş yok yevmiye diyerekten! Ne imiş? Çeyrek yevmiyenin hesabı mı olurmuş? Her bir yanda âdet böyle konmuş bir kerem efendim! Bul öğleyi, al yarım yevmiyeyi. Bul ikindiyi, al tam paranı. Âdet böyle, kavil böyle...»

Yağmur yağdı mı, tüm şaşırır sığırcıklar.

Ne uçabilirler doğru dürüst, ne eşinebilirler gevşemiş, sarı sarı toprağın üzerinde. Dallara, kuytuluklara tünerler. Tüyleri ıslak ıslak kabarmış, arada sırada silkelenerek, bâzı bâzı cır cır bir iki gevezelenip beklerler. Akşam olana, kamışlara, bataklığa dönme vakti gelene dek, kötü kötü düşünerek.

Şehrin içinde kahveler adam almaz. Üst üste yığılıdır millet, cıgara dumanında gömülü.

Deniz kokulu bir yağmurdur yağan. Onca zaman lodosların getirip biriktirdiği, yüklediği sabırlı bir yağmurdur. Kolay kolay dinmez başlayınca...

Ta ki gece olur... Geceyarısı olur... Geçer.

Bir an hafifler. Duralar, şaşırmışçasına.

Derinden derine bir gümbürtü, bir büyük uğultu kabarmaktadır gerilerde, dağlarda. Çakalların ağlayışları kesilmiş, ya da örtülmüştür. Ve o uğultu, tepelerden aşağı, sel gibi inmekte... inip yaklaşmakta... büyüye büyüye, yuvarlana yuvarlana... koşarak... savrularak gelmektedir.

Durmuş, dinlemektedir yağmur.

Her şey dinlemektedir. Evler. Sokaklar. Ağaçlar. Bataklık. Kamışlar ve sığırcıklar.

Önce bir dal, tek bir dal, hızla sallanır. Olgun bir kaç zeytin, pıtır pıtır dökülür geceye.

Sonra bir çok dal sallanır.

Bir teneke devrilir, şehrin içinde... Derken, kovalar, tenekeler... bir tıngırtıdır kopar.

Parça parça gürültü gelir birleşir, tek ve büyük bir uğultu halinde kabarır.

Lif lif incelmiş, dağılmış, toz olmuş bir yağmur, geldiği yöne lodoslara doğru, güneye doğru, çoktan canı çıkmış, lodosları da önüne katıp sürüyerek, derleyip dürerek kaçar gider, silinir.

Bütün zeytinlikler, tüm ağaçlar, köklerine dek sarsılmakta, gövdeleri bile sallanarak çırpınmaktadır.

Islık ıslık yırtılmaktadır bataklığın kamışları. Geceye doğru, top top, kara, ufacık savrulur sığırcıklar.

Tek ve yekpâre harekettir rüzgâr.

Her şey onun bir parçası, bir kısmı, katığıdır.

Kapıdağdan aşağı sürüne sürüne inen bulutların, gece bile belli beyazlığı...

O korkunç uğultu... Dalların kamçı gibi şaklayışı... Devrilip sürüklenen tenekeler... ıslık ıslık kamışlar... her biri bir yana savrulan sığırcıklar... Döşeklerinde gözleri açık, kulakları açık ah-of ederek dönen insanlar... Hepsi rüzgârdır.

Kaç günün sıcağında Kapıdağın ardına birikmiş, büyümüş, kendi içinde toplanıp sabırsızlanmış, ısı şartlarını, basınçları, öfke ve merhametleri değiştirecek yağmuru kollamış ve nihayet taşıp kudurmuşçasına kopup gelen... önüne rastlayan her şeyi kamçı kamçı kovalayan, yazı, sonbaharı, lodosu bir daha epey zaman dönmemecesine sürüp atan bir rüzgârdır bu.

Birdenbire çıktı rüzgâr.

Uzun uzun yağmıştı yağmur... Duraladı... sonra savruldu, dağıldı gitti.

Acı bir bağırışla irkildi sanki her taraf, bir uğultu gümbür gümbür koptu geldi. Ve her şey, hepsi birden harekete geçti.

Poyrazdı bu. Yıldızdı. Karayeldi. Kuzey rüzgârıydı kısaca. Soğuktu. Buz gibi acı ıslaklıktı.

Dünyasına kavuşmuş, yerine yerleşen, hakkını alan kış'tı bu.

***

Pazar meydanının bir köşesinde toplaşmış bekliyorlardı. Ortalık ağaralı, az bir zaman olmuştu.

Kadınlı - erkekli birkaç küme daha dineliyordu yanlarında, hepsinin ağızları, suratları sarılı. Kimisi çulunu, çuvalını sırtına çekip örtünmüş...

— Aç kurt gibi salıyo! Rüzgâra bak bi yol... Dedi Musa. «Çok bekleyeceğiz mi daha acaba?»

— Bilmem... Diye başını salladı Şeref.

— Ekmekleri de aldık hazırlandık, dedi Câvit. «Kaç günlük ekmek! Belki kolayına bulamayız oralarda dedik... Bir de gelmezse kamyon bizi aramağa... Oğlum Emin, çok üşüyor musun?»

—Yok baba...

— Kerim dayı oynadı mı bizlerle ayol? Sabahın ayazında dikil dur... Valla dönerim, canımı sokakta bulmadım... Diye sabırsızlandı Çakır Ayşe.

— Dur be anne... Az sabırlı ol sen de... Dedi Nesrin, gülmeye çalışarak. «Ne almıyosun Damat beyin koca paltoyu üşüyorsan?»

— Bırak kız zevklenmeyi, tam sırasını buldun şimdicik...

Har har ediyordu poyraz. İnce ince, toz toz bir yağmur uçuşuyordu havada. Dere batak olmuştu yollar, sokaklar.

Bir gürültü koptu uzaktan... Yaklaştı.

Her bir yanı yeşile boyalı, çift difransiyelli, «askeriye» malıyken, tekaüt olup satılmış, langur lungur bir kamyon, çamurları etrafa saça saça gelip durdu karşıda.

Şoför mahallinden, üç adam atladı peş peşe. Şöyle bir bakındılar. Geldiler bekleşenlere.

En öndeki tıknaz, kısa boylu, bıyıklı, çizmeli:

— Tamam mısınız? Dedi.

— Tamamız... Dediler, hep bir ağızdan.

— İyi. Doluşun arabaya... Bir köşeye sıkışın. Öyle selbes selbes değil. Babanızın taksisiyle keyif mi yapacanız... Sıkışın, daha küfeler var konacak. Evveli günden kalma boş küfeler. Hadi bakayım gidin bir kaçınız şoförlen. Sen... sen. Hadi davranın. Sırtlanın, gelin çabucak. Sen de oğlum Mâmut, hadi çabuk atla bakkala fırına, hazırla kumanyayı. Kımıldayın be. Eğlenmeyelim burada... Hadin avratlar. Hadin avratlar, az davranın... Eey dostum, dur bakalım, o oğlan neci?

— Şey... Dedi Câvit efendi. «Şey, siz kâhya bey misiniz?»

Şaşaladı, sonra koca bir ağız altın diş güldü, çizmeli - bıyıklı, tıknaz adam.

— Kâhya beyim ya! Dedi. «Adıyla sanıyla Gâvur Seyfi derler bana. Yunus beyin en bir has adamıyım. Na o giden de benim oğlum Mâmut. Öbürü de şoför Mustafacık. Nasıl. beğendin mi?»

— Aman efendim, ,ne demek... Yâni ben... Şey... Kerim dayı... söylemişti...

Seyfi hâlâ gülüyordu.

— Yahu, sen matrak bir adama benziyorsun. Kâtip efendi gibi de dillerin var. Seni mi dediydi yoksa Kerim dayı?

— Herhalde efendim...

Gülmesi durdu ansızın Seyfi'nin. Çocuğa, sonra Câvide, gene Emine, bir daha Câvide baktı.

— Az gelsene hele sen şöyle... Bırak şu çocuğu... Dur ulan sen. Gel dayı, adın ne senin?

— Dur sen burada Emin. Dur oğlum. Câvit efendim. Câvit benim ismim.

İki adım yürüdüler.

— Câvit ha! Dedi Seyfi. — Tuttu paltosundan yaşlı adamı:— «Dur hele.. Palton da amma kıyak! Bak sana ne diyecem...»

— Buyrun efendim.

— Efendim... Efendim! Ne adam be! Dayı, sende işçi suratı yok. Almam ben seni.

— .....

— Almam. Alamam. Bir de çocuk! Bey ne der bana be. Mümkünü yok, alamam. Senden ne iş çıkar be...

— Görünüşe bakmayınız... Oğlum da ben de çalışırız efendim. Oğlum alt toplar, kapanca döker. Elimizden geldiği...

— Hadi be sen de! Boş lâflan karın doysa...

— Siz bilirsiniz efendim... — Sonra kekeledi: — «Yâni... bir tecrübe etseydiniz...»

— Tecrübe mi? Tecrübe mi? Hah hay be! Bana bak dayı, ben kâhyayım be, on beş senelik, sen ne diyosun. Ben bir bakışta anlarım, bir adam iş yapar mı, yoksam ki nâfile mi. Bir bakışta ciğerini görürüm adamın. Sen temelli nâfilesin be!

—.....

Güldü Seyfi, önüne bakıp yutkunan Câvid'i seyrederek.

— Çok mu bir istiyodun gelmek? Hey dayı... Uyan be. İstiyor mudun çok gelmeyi?

Umutla başını kaldırdı Câvit:

— Evet efendim... Evet.

— Heh heh be... İyi be... Bir çare bulalım bâri ha?

— Ah varsa bir çaresi...

Gâvur Seyfi'nin gene kaşları çatılıverdi.

— Var ya, ne olmasın! Bir kere çocuğa metelik yok. Bir kuruş vermem yevmiye...

— Olur.. Vermeyin. Gene de gelir benimle, çalışır. Zarar yok. İstemem bir şey ona. Yanımda olsun tek...

— Ya sen ne istersin?

— Ben mi? Ben mi?... — Şaşalamıştı Câvit.— «Ne bileyim? Ben.. Sıyırıcı... On lira değil mi?»

— On lira mı? Sen on lira etmezsin be dayı. Beş lira bile edeceğin şüpeli.

Eğdi başını önüne Câvit. Bitkin.

— Ey, dedi Seyfi, hışır hışır bir sesle. «Hadi aldık seni, aldık koyduk işe diyelim... On lira da verdik diyelim... Senin yapacağın ne buna karşılık?»

— An... Anlamadım efendim. Çalışacağım ben de karşı-

lık olarak...

— Çalışmak mı? Senin çalışmandan n'olur be? Amma uzattık lâfı be dayı... Razı mısın sekiz kaymeye? On kayme yevmiye. Sekizi senin, ikisi benim. Razı mısın? O da Kerim dayının hatırı için... Razıysan, hadi yallah kamyona. Değilsen, uğurlar ola. Benden bu kadar insanlık...

Câvit kafasını salladı:

— Razıyım efendim... Râzıyım.

Döndü, kamyona yöneldi.

Geldi, babasının eline sarıldı Emin.

— N'oldu baba? Ne dedi o adam?

— Hiç oğlum, konuştuk biraz... Hadi binelim bakalım şu arabaya...

Kadınlı erkekli insanlar, küfeler, çuval çuval yatak yorgan, kumanya - ekmek... tıka basa doldu kamyonun arkası.

Şoför, kâhya Seyfi, oğlu Mahmut, atladılar öne. İki üç kere vurup kapadılar kapılarını. Gar gur, başladı kamyon zıplaya sıçraya gitmeğe.

Bata çıka, epey zaman, belki bir saate yakın gittiler böylece.

Arkadakiler birbiri üstüne devrile yıkıla, bir o yana, bir bu yana savrularak, sert rüzgârın üfürdüğü incecik dişli bir yağmurun ısırışlarını iliklerinde duyarak gittiler ha gittiler.

— Ah alnımın kara yazısı! Dedi Çakır Ayşe. «Nerden karıştım bu işe? Ne bitmez yollarmış be... Donduk, öldük!»

— Geliyoz! Dedi bir adam, yan taraftan. «Allaha şükür, geliyoz. Na başladı gayrı Yunus beyin zeytinlikleri. Başladı, girdik meraya. Her bir yan, sağ sol, tüm ağaçlar bizim beyin gayrı...»

— Aman olsun varsın! Dedi bir başkası. «Daha ziyade olsun. Ona ağaç, bize yevmiye!»

Belki bir yarım saat daha gittiler zeytinliklerin arasında.

— Of! Dedi Çakır Ayşe. «Ne tükenmez çile imiş! Ne bitmez mal imiş bu Yunus beyinkisi de... Allah vermiş de vermiş...»

— Olsun varsın, olsun. Ziyade olsun... Dediler, gene etraftan.

Nihayet, bir kaç söğüt, bir kaç kavak sıralı bir açıklığa geldiler.

Durdular.

Millet, son bir kere daha devrildi birbiri üzerine, sonra kalkındı.

Şoför mahallinden atlarken:

— Hadin, diye bağırdı kâhya Seyfi. «Hadin çabuk aşağı. Küfeleri de unutmayın. Mâmut size yerlerinizi gösterir... Nassa iş yok bugün. Hava yağıyor. Ben az sonra gelecem, hepinizin isimlerini yazmağa. Hadi Mâmut, ben gidiyorum Beyin oraya...

Küçük meydanlığın bir yanında, beyaz, kârgir, güzel bir ev vardı. Bacası tütüyordu. Yağmurla ıslanmış damı, kıpkırmızı parlıyordu.

Seyfi, o tarafa doğru koştu.

Tam karşıda ise, o çırılçıplak ıslıklayan iki kavağın arasından başlayıp, yola doğru bir bina uzanıyordu boylu boyunca...

Kapkara damlı, ufak delik gibi göz göz bir sıra pencereli, eski suratlı, upuzun bir yapı.

— Hadin! Dedi Mahmut.

Güçlü kuvvetli, iri yarı bir gençti. Yirmi altı - yirmi yedi yaşlarında gösteriyordu. Heybetli gövdesinin üzerinde küçük bir kafası, çukura batmış gözleri, ufacık bir burnu, incecik bıyıkları vardı.

Konuşurken dudakları oynamıyor, ağzı açılmıyordu sanki. Ama bir de kalındı, sesi.

— Hadin... Dedi. Mallarını, çullarını sırtlamış, komut bekleyerek dikilenlere. «Hadin, gelin bakalım...»

Üç bacasından da, mavi mavi, koyu, zeytin dalı dumanları savrulan uzun yapıya doğru yürüdüler.

— Bu yana... Dedi, binanın üst ucuna doğru yönelen adamlara Mahmut. «Bu yana... İnekler var o başta. Hayvanlar var. Siz bu yana. Ama durun hele. Ayrılın bakalım.»

Millet duraladı.

— Ayrılın dedik ya! Evli olanlar, karıları kızları bu yana. Na bu birinci kapıdan... Ha işte, bu orta kısım sizin. Varsa ersiz, kocasız karılar - kızları, onlar da na bu araya. Ha bu ikinci bölme. Bekâr delikanlılar, avratsızlar da, en başa. Na bu kapı. Küçük müçük... Tıklım tıklım da doludur bilesiniz. Ne yapalım. Varın bulun bir yer de siz kendine, sığışın.

— Allah! Dedi Çakır Ayşe. «Şu başıma gelenler... Gel bakalım kız Nesrin...»

Daha bir kaç kadın, yürüdüler, ineklerle evlilerin arasındaki ilk bölmenin kapısına.

Duman duman açıldı kapı.

Girdiler.

— Hadi.. Dedi Câvit, Emine. «Hadi oğlum, hadi Şeref sen de...»

Şeref kafasını zorlukla çevirdi. Daha bir sürü genç, ihtiyar, yalnız adam, ya da iki kardeş, ya da babaoğul, hısım akraba, ama hep «er kişi», peş peşe itişerek yöneldiler, dayandılar en uçtaki kısmın, gene duman duman açılan girişine.

Zor zoruna girdiler, sığdılar içeri. Rüzgârla dövünen tahta kapıyı, güçlükle çekip örtebildiler.

Evli barklı «mutlu» kişiler de, çul-çuval, kız-kızan taşındılar orta bölmeye.

Nefes nefes soğan, sarmısak, duman duman bir sıcak, bol bol da gürültü patırtı, konuşma bağırışma doluydu içerisi.

Her bölmede, elli kiloluk eski yağ varillerinden uydurulma, kâh tüten, kâh harlayan bir soba etrafında toplaşmıştı kalabalığın çoğunluğu.

Tam orta yerde yığılı çalı çırpı, zeytin dalı kümesinden birer tutam çekip çekip ateşi beslerken gözleri dalanlar...

Cıgara sarıp yakanlar...

Köylerini, «eskilerini» anlatanlar...

Askerlik, düğün dernek, ya da sıkıntı: sel baskını, dere taşması, boz ineğin ölümü.

Arkadan gelsin tabiî politika!

Küfür, ya da alay. Ama acı alay. Kötü alay. Aldatılmışların buruk intikamı: küfür ya da alay! Donuk gözler, tükürük serpeleyen heyecanlı ağızlar, gelsin politika!

Gelsin İsmet, gelsin «ap'cılar, afcılar, pilâvcılar! Gelsin oycular, cıgara paketi ve ardındakiler...

Kimi de uyuklamaya çalışıyor az geride. Gözleri, tavandan damlayan sızıntılarda. Elleri enselerinin altında. Yürekleri kim bilir nerede?

İplik büküyor, yün iğiriyor, kazak örüyor kadınlar. Sakız çiğniyor, gevezeleniyorlar.

Genç kızlar fingirdeşiyor, deli-dolu. Kimi de fasulya kaynatmak için, sıra kavgası yapıyor sobanın önünde.

«Of!» çekiyor delikanlılar, kendi bölmelerinde.

En çok orada tütüyor ateş. Yaşlı bekârlar bakarsa bakar sobaya, gençler el ense tutmuşlar bir köşede, kancık sıpayı anlatıyor biri. Hepsi bilir bunu, gülüyorlar.

Abanozu naklediyor en bir «gün görmüşleri», dinliyorlar sâfi kulak.

— Of! Ediyorlar. «Fadime...»

— Of Ayşecik...

— Of Mediham...

İçlerinden, dışlarından «of» ediyorlar.

— Yuf ulan, aşşık Garip, diyorlar birbirlerine. Sonra gene of diyorlar.

Dışarda yağmur. Ağaçlar ıslak. İşler paydos.

— Of! Ediyor Şeref de. «Of!» diyor usul usul «Of da of! «Vay da vay!»

Gâvur Seyfi gelip, yazıyor hepsinin ismini bir bir, elindeki deftere.

— Baba... Diye sızıldanıyor Emin. «Beni yazmıyo baba. Beni yazmadı ha baba...»

— Sus... Diyor Câvit ağa. «Sus. Sen her işe karışma be oğlum.»

Of ediyor o da yerine çökerken.

Dışarda, uğuldaya uğuldaya, koca günü bile üfürüp deviriyor rüzgâr.

***

Emin gözlerini açtı, yapışık yapışık baktı.

Soğuk.

Karanlık.

Hayır, soğuk ama, karanlık değil tam.

Bir gaz lâmbası. Yeni tutuşmuş sobanın har har eden şavkı.

Herkes kalkınmış, hızlı hızlı bir harekettir gidiyor.

— N'oluyor baba? N'oluyor baba?

— Çorba! Dedi, yandan biri. «Saat altı. Hadi kalkının çabuk. Çorba!»

— N'oluyor be sabahın körünnen? Dedi, tâ öbür uçtaki kısımda, Çakır Ayşe. «Kargalar bokunu yememiştir kız... N'oluyor be? Gece daha...»

— Kalkının kardeşlik, dedi bir kadın, yan taraftan. «Davranın çabuk. Saat altı olmuştur bilem. Davranın, çorba...»

— Çorba ha? Dedi Musa. «Çorba ha!»

— Elbet sağdıç. Saat altı: Çorba vakti. Kımıldayın ki, ayaza kalmayasın, sona kalıp! Dürt kızanlarını, çabuk gayri...

Kendiliğinden herkes dikilivermiş ayağa!

O upuzun binanın içinde, inekler uyur belki, ama tüm insanlar kıpır kıpır uyanık. Hazır. Hem de çoktan.

Saat altıya beş var.

Herkes kalkmış kendi kendine. Öbür meralarda olduğu gibi ne boru, ne düdük, ne bir şey!

Gözlerini bile uğuşturmuyor, esnemiyor bile adamlar.

Saat altı. Herkes hazır. Herkes tamam. Herkes bekliyor.

Çorba geliyor, çorba!

İkişerden altı tane kazan. Kapkara altı koca kap. Kadınlar kısmı, erler kısmı, evliler kısmı. Ayrı ayrı üç bölmede. Konuyor ortaya.

Ekmeğini, kaşığını kapan doluşuyor kazanların etrafına,

Kaşıklar dalıp dalıp çıkıyor.

Hızlı hızlı.

Kim daha çok yutacak bu yarışta?

Kaşığı olmayan, ya da telâşla kaşığını çorbanın içine düşüren, bandırıyor ekmeğini.

Lokma lokma kopuyor, sıcak sıcak ıslanıyor ekmekler, doluşuyor ağızlara, bir acele çiğneniyor.

Çorba da çorba!

Koca kazanda, en fazla üç kepçe pirinç, yahut azıcık bulgur. Bâzı bâzı da fasulya. Bir parçacık yağ; sıcağa, buhara dolanıp, koku olup tütüp giden!

Çorba da çorba!

Azalıveriyor çabucak, koca kapta. Takırdıyor kaşıklar. Şapırdıyor ağızlar.

Azaldıkça, ılıyor çorba. Ilıdıkça, azaldıkça, daha bir çabuklanıyor eller. Nihayet bitiveriyor!

En açıkgözler, ekmek lokmalariyle, çabucak silip toparlayıveriyorlar, dipte sıvalı pirinci, bulguru ya ezik fasulyayı.

Kazanın içine bir süre daha girip çıkıyor ekmekler. Kokuyu bile koparıp alıyor, yalayıp yutuyorlar.

Sonunda, kupkuru, kapkara kalıyor kazanlar.

— Oh Yarabbi şükür, amma da güzel sıcaktı! deyip, elleriyle ağızlarını silerek, hemencecik geğirmeye başlayarak doğruluyor adamlar; ilk cıgaralar dumanlanıyor.

Kalan ekmekleri hemen toparlıyor, dürüyor kadınlar.

Ekmek yapmak için fırın var amma dışarda, yanmıyor. Soba kime yeter? Hele iş başı oldu mu, kim vakit zaman bulur?

Şehirden geliyor ekmek. Kâhya getiriyor. Cıgara, ekmek, soğan, «en bir lüzumlu» maddeler. Kamyon, en son akşam postası zeytinleri götürdü mü, dönüşte alıp getiriyor. Zahmetinin karşılığı, bir kaç kuruş kârla satıyor kâhya, gece üzeri.

Evet, dürüyor, topluyor kadınlar ekmeği.

Ekmek kıymetli.

Hem çoğunun, böyle has unu, köylerinde görüp tattığı mı var? «Mecburî» yiyorlar, «löküs ekmeği»... «Yoksam ki»...

Ekmek kıymetli.

Ekmek parayla.

Çorba, tee bir dahaki sabaha.

Sıcak, sıcacık, duman dumana çorba!

Bir dahaki sabah, saat altıda tam. Kalk vaktiylen iş başına. Yetiş sıcak sıcak aş başına.

Çorba Beyden.

«Bey akıllı, nasıl da dikiyor hepisini askar gibi, sabahın körünnem! Ne düdük, ne boru...

İlle de çorba... Sıcacık çorba. Duman dumana!

Ekmek kıymetli... Çorba tee bir daha sabaha. Kör nefis ekmek ister. Ekmek paraylan . Bir çorba, bedava. Ama o da tee bir daha sabaha!

Dürüp topluyor kadınlar ekmeği.

Hava iyiden iyiye ayıyor (1) dışarda. Kurt kuzudan, tavşan itten ayrılır, zeytin tanesi, yaprağından yeni yeni seçilirken, ayaz, soğuk, rüzğar... «Ama şükürler olsun, atıştırmıyor hava. Dallar kuru şimdiyedek, ah Mevlâm, bâri ikindiyi, geçtim ikindiyi, öğleni bulsak. Yarım yevmiyeyi kapsak...»

Çıkıyorlar dışarı.

— İş başı! Diyor, Seyfi kâhya. «İş başı... Hadin, yürüyün millet. Çabuk olun, istiyorsanız yarına da sıcak çorba... Memnun edin Beyimizi. Hakkedelim emeğimizi...»

Kimin emeğini kim hakkediyor?

Ama çorba sıcak! Beyin ağacı da çok... Öyle çok... öyle çok. «Sayısım kendi bilem bilmez!»

«Vaktiylen, tanesini yüz paradan almış, şimdiki gibi bir ağaç üçyüz lira etmezmiş o zaman... Kırk paradan, yüz paradan toparlanmış!» Diyor, «tevatürcüler». Desin varsınlar.

«Vaktiylen, muhacir gelmiş Bey... Eski memleketinde kavaklığı varmış, burada da trampa zeytin ağacı almış. Kimse bilmez imiş o sıralar, zeytinin kiymetini, vermişler de vermişler... Diyorlar.

---

(1) Ağarıyor.

«Devlet Reisinin, hökümet büyüklerinin tanışı olurmuş o zamanlar, bir mözayede, hepsini kapatmış...» Diyorlar.

«Onbinlerce ağacı var, daha da kıyısında bucağında, kendisiylen hudut balıkçının, kazmacının, elli, yüz ağaç zeytinliğini de kapatmak için, haklı haksız, tapularda, mahkemelerde uğraşır...» Diyorlar.

Âlemin ağzı torba değil ki büzesin.

Kıskanıyor, çekemiyor, hasetlerinden çatır çatır çatlıyor, diyorlar da diyorlar!

«Zenginin malı, züğürdün ağzını yorarmış sağdıç. Allah versin de olsun. Ziyadesinnen olsun. Ona ağaç, bize yevmiye.»

Bağırıyor Seyfi kâkya:

— İş başı! Hadın, iş başı!

Erkekler, kadınlar, genç - ihtiyar, birbiri ardına dükülüyorlar dışarı, bir gün sonraki çorbayı hakketmek istediklerini gösterircesine acele acele...

Saat yedi var yok.

Erdeğin içerisinde, çercevesinde, yedi buçuktan, sekizden önce zeytinliklere giren olmaz.

Yunus Beyin mer'a bura!

Tane yapraktan seçile, ister don ayaz saçıla, ister karayel tüm kudura... Var mı yok mu, hep bir çorba!

Dikiliyor merdivenler, rüzgâr türkü çığıra çığıra...

— 2 —

Ateş çıtır çıtır ediyor, her sağnak üfürüşünde, duman, yalaz, kıvılcım, sıcak kül havaya savruluyordu.

Boyuna dolaşıyor, çırpı dal topluyor, getirip ateşi besliyordu Emin.

Cazır cazır, yağlı yağlı yanıyordu zeytin dalları. İnce uzun, gümüşü-yeşil yapraklar, birden harlıyordu, ateşin üstüne benzin dökülmüş gibi...

Koyu-mavi, yapışkan, sıcacık bir duman, dalga dalga göğe yükseliyor, beraberinde kaldırdığı beyaz küller havada soğuyana dek uçuşuyor, bir kısmı da, ateşin çevresinde, yaşar-

mış gözlerini sakınarak çömelip, ayazdan ağırlaşmış, morarıp hissizleşmiş çatlak ellerini, avuçlarını, kınalı güdük parmaklarını, ya da bırç bırç su geçiren, soğuk geçiren lâstiklerinin içinden çıkardıkları siyah pamuk ipliğinden delik delik çoraplı, ıslak, donmuş ayaklarını alevlere uzatarak oturan, kısa bir an ısınmaya, canlanmaya çalışan toplayıcı kadınların üstüne başına yağıyordu.

Yerler yarı-çamur, hava soğuktu. Sarı sarı gevşemiş toprağa «beleli» (1) idi zeytinler.

Yaş idiler, ayaz idiler, «buz deneleri» idiler sanki her biri.

Kızarıyor, morarıyor, acıyor, sonra yavaş yavaş duygusunu kaybediyor, ağırlaştıkça da ağırlaşıyor, oynamaz, açılıp kapanmaz, bükülmez oluyordu sonunda kadınların parmakları.

Bir kısmı kalkıp, ateşin başına koşuyordu.

Oh ateş! Sıcak ateş!

İki üç dakika geçmeden cırlıyordu düdük sesi, gürlüyordu arkadan Seyfi kâhya:

— Eey be!.. Hadin be! Ateşte ısın parası vermiyor size Bey be! Ne bu, bir saat? Gelin ısının, dönün işin başına sonra... Ne oyalanıyonuz? Daha soğukların biri-ikisi bugün be... Ya kar yağsa nedeceniz?

Hemen bir küme kadın, çekiliyordu ateşin başından, sımsıkı yumulu avuçlarında bir tutam sıcak, ellerini yenlerinin, ya da şalvarlarının içine saklayarak koşa koşa gelip çömeliyorlardı kapancaların önüne.

Başka bir toplayıcı grubu kalkmıyordu hemen, bir üç, beş, on, yirmi kadın, korka çekine, ateşin başına akıyorlardı.

Az sonra düdük, bir daha yırtınıyordu.

— Hadin yeter be! Hiç iş kaçmıyor be! Keseceğim yevmiyelerinizden... Ya da temelli paydos edeceğim işi...

Kuvvetli bir dolu gibi yağıyordu zeytinler.

Pıtırtıyla değil, harıltıyla, tâ uzaktan duyulur bir sesle perde perde iniyordu taneler yere.

---

(1) Bulaşmış.

Otuz-kırk ağaç, aynı anda sallanıyor, sarsılıyor, sıyrılıyordu.

Sığırcıklar gibi üşüşmüştü adamlar, ağaçların içine.

Orman gibi dikilmişti merdivenler.

Yüzden fazlaydı erkekler. Sert rüzgârla yıkılmamaya dikkat ederek, tepelerin soğuğuna sâde ağızlarındaki — o da çabuk yanıp geçiveren «adama haram, yele helâl»— cıgaranın kıvılcımıyla kafa tutup, «bi ceket - bi gömlek» göğüslerini gererek, çalışıyorlardı aralıksız.

Hem de hızlı hızlı, ayazla kamçılanmış gibi...

Yerde, belki yüz ellinin bile üstündeydi kadınların sayısı. Gene yetişemiyorlardı sıyırıcılara.

Yer soğuktu, katılıp kalıveriyordu parmaklar.

Nasıl da ısırıyordu «poryaz»!

Amma da insafsız sıyırıyordu adamlar.

«Zâti ürüzgâr da üfürüp döküyor bir yandan mahsulu temelli altına...»

Yetişemiyordu kadınlar.

Bir de soğuktu toprak.

— Ulan, demişti Seyfi, bir ara Eminin yanına sokulup. «Ulan boş oturmak yok. Dayan, harlasın ataş. Yalaz yalaza. Gelen avratlar çabuk ısınır, çabuk kaçarlar...»

Az ötede, sıra sıraydı küfeler. Asker gibi diziliydiler: Otuz - kırk - elli. Bir tarafta yağlıklar. Bir tarafta seçmelik.

Mahmutla arkadaşı Azmi, küfelerin başında dikiliydiler. Hiç durmadan, bir bir peşine, bâzan üç beş bir arada geliyordu kapancalar, kızların kollarının altında.

— Bu yana... Diyordu Mahmut. «Çabuk olun, bu yana.»

— Bu yana... Diyordu Azmi de. «Yağlıklar bu yana...»

Har diye döküyordu kızlar, kapanca getirecek kuvveti olup, hiç değilse yürüyerek ısınmak için fırsatı nimet bilen tazeler...

Önce kapancadan küfeye dökülenlere, sonra da kızların soğuktan büsbütün al al olmuş yanaklarına, ufak ıslak burunlarına, soluk soluğa ağızlarına, pırıldayan gözlerine bakıyordu Mahmut bir bir...

— Ne biçim seçiyosunuz be? Yağlık karışıyo bu seçmenin içine. Dalga geçmeyin, dikkat olun...

— Ne bu be? Diye hükmünü gösteriyordu Azmi de.

İştah, alay, kudret, peşpeşe yanıp sönüyordu kızlara bakarken onun da gözlerinde.

Daldırıyordu elini küfeye:

— Ne bu be? Bak... bak... bak! Hep seçme bunlar. Seçme girmiş yağlığa. Dikkat olun. Sevdalı mısınız be?

Kızlar başlarını önlerine eğip susuyorlar, en cesaretli bir ikisi, zorlukla bakabiliyordu Mahmutla Azmiye, sonra onlar da indiriyorlardı kafalarını...

Mahmudun suratı, gülüyormuş gibi çizikleniyordu: :

— Ne dinelip kaldınız be? Hadin dönün gidin yerlerinize. Dikkat olun seçmeye... Söyleyin oradaki toplayıcılara da... Hem sonra böyle yarım yarım getirmeyin kapancaları. Bekleyin dolsun. Niyetiniz çok yol yapıp iş kaytarmak değil mi? Saçınız uzun ama, aklınız da var belli!

Dönüp gidiyorlardı kızlar, sekerek, koşarak, ateşin yanından geçerken şöyle bir ellerini uzaktan gösterip, durmadan...

Yenileri geliyordu.

Birbir peşine devriliyordu kapancalar.

Küfeler çabucak yükseli yükseliveriyor, doluyordu.

Gene hep aynı bakışlar, aynı lâflarla zeytini ve kızları kolluyordu Mahmutla Azmi.

Bir an yalnız kalınca, sırıtıyorlardı birbirlerine, Mahmudun yüzü hep o acayip gülüşle çizik çizik...

Azmi, küfelerden birine kolunu dirseğine kadar daldırıyor, şöyle bir karıyordu zeytini:

— Allah verdi de verdi bu sene! Mal da mal. Öğlene garanti gene yükledi kamyonu bizim Piç Mustafa. Almaz bilen kamyon belkim hepsini. Belkim de üç seferi var gene bugün Erdeğe... Sağlam yetmiş seksen küfeyi buluruz öğlene dek...

— Bir o kadar da akşama de...

— Temiz beş altı ton seçme yapar günde be! Yağlığı da koy üstüne, on sekiz yirmi bin lira günde. O da taze satsan, tuzlamasan...

— Tuzlamazsan bilem, yedi sekiz yüz bin lira eder, bu sene Beyin mahsulü. Tuzlanmışını sen hesap et gayri, en aşağıdan iki mislisi!

—Allah bereketini versin. Beye demek, bize demek. Hem boş ver bu lâfları şimdi. Bak geliyorlar... Geliyor esas bizim mallar!...

Büsbütün sırıtıyordu Mahmut, kırış kırış.

— Geliyorlar ya... Hem de en esas mallar bunlar!

Kasılıyorlardı hemen.

İlerden, düzgün aralıklarla cırlıyordu Seyfinin düdüğü.

Emin, boyuna ateşi besliyordu.

Bir üşümeyen, oydu belki.

Câvit efendi, paltosunu çıkarmadan tırmanmıştı merdivene. Gene de diş diş dalıyordu soğuk. Rüzgâr ise, var gücüyle yükleniyordu. Alt basamaklarda direniyor, düşmemeye, pek de öyle ortalarda göze görünmemeye çalışıyordu Câvit.

Musa, uzakta, başka bir ağaçtaydı. Dudağına yapışmış yanık kâğıdı emmeye uğraşıyordu.

Şeref ağaçtan ağaca dolanıyordu ama, bir türlü istediği sıraya dönüp gelemiyordu.

Kendi kendine sövüp sayıyordu Çakır Ayşe.

— Öf be kız Ana, dedi sonunda Nesrin. «Yok senin için geldim... Yok bilmem ne için geldim. Gelmeseydin. Otursaydın evinde. Vardı çünkü birikmiş paran! Vardı bir ekmek getirenin... Helbetkim gelecektik be. Eşek gibi gelecektik. - Gönlünü almak istedi sonra anasının, gülmeye çalışarak - «Hem bak, benim bir dediğim var mı? Diyo muyum ben de, damat bey için geldik buralara diye?»

Elinin tersini kaldırdı Ayşe:

— Geç git kız işine! Deli etme beni zevzek zevzek söyleyerek. Damat beyden başlayacam şimdi... Herif kaçıyor be. Sabahberi, bir kerem bile görmedim...

— Kimbilir hangi ağacın içine tünemiştir be anne, kuytuya sırtını dayamış, yan gelmiş yatıyodur! Seni beni mi düşünecek?

Düdük büsbütün yırtınmaya başladı o sıra.

Bir dirsek vurdu, yandaki kadın, Havvaya:

— Kız davranın kardaşlar, davranın, kıpraşın (1)... Oynatın ellerinizi, aman çabuk... Bey geliyor, Bey.

Başından beline kadar inen kalın atkısına daha bir sıkı sarınıp baktı Zarife de, hafifçe dönerek.

Bir fısıltı, bir konuşma, sonra bir sessizlik, hışırdayarak dolandı yerleri, merdivenlere tırmanıp ağaçların arasına, tepesine kadar çıktı:

— Bey geliyor, Bey!

Eller, olanca hızlariyle hareketlendi.

Gökten yere, daha bir kuvvetli yağmağa başladı tanelerin kara harıltılı dolusu.

Peş peşe dizilip kuyruk oldu, küfelerin önünde, kapanca taşıyan kızlar...

Ateşin başında bir Emin kaldı.

Ne olduğunu anlamamıştı tam. Sağa sola bakındı, doldurdu da doldurdu dalları, üst üste attı alevlere.

Duman, sıcak, yalaz yalaz bir kızıllık, çatır çutur yükseldi göğe.

Yeşil boyalı, çift difransiyelli kamyon, langur lungur gelip, az geride durdu.

Atladı, koşup açtı öbür tarafın kapısını Piç Mustafa.

Ağır ağır indi Bey.

Geldi, yaklaştı.

Mahmutla Azmi, küfelerin orada, sönüp gevşeyiverdiler.

Emin, ver yansın ediyordu ateşi habire.

***

Tostoparlak bir görünüşü vardı Beyin, uzaktan bakınca.

Elinde baston gibi kullandığı bir sopa. Ayağında kırmızı çizmeler.

---

(1) Kıpırdayın.

Üst üste iki ceket giymiş, üzerine kalın, uzun bir palto geçirmişti, deve tüyü rengi. Toprağın balçık sarısıyla aynı boyaya batmış gibiydi.

Kafasına da, kulaklarını bile örten, takke mi, külâh mı, başlık mı, acayip bir şey geçirmişti, kırmızılı yeşilli el örgüsü yünden. Boynu, lâcivert bir atkıyla sıkı sıkı sarılıydı.

Kara gözlükler, hem görünmez ediyordu gözlerini, hem de rüzgârın yaşartmasına karşı siper duruyordu.

Elli yaşlarında ancak vardı Bey.

Ölçülü adımlarla, dosdoğru küfelere yürüdü.

Hemen koştu, seğirtti kâhya Seyfi.

Mahmutla Azmi, hazırol'a geçtiler.

— Buyrun Beyim. Hoş gelmişsiniz Beyim.

Belli belirsiz, başını salladı Bey.

Küfelere şöyle bir göz gezdirdi.

Bağırdı, ölçülü bir sesle:

— Seyfi...

— Buyur Beyim.

— Bu mu sabahberi bütün iş? Başka yerde var mı?

— Bu Beyim. Başka yok Beyim.

— Alay mı ediyorsun benimle kâhya?

— Estağfurullah Beyim. Ne demek Beyim...

— Ne biçim iş bu yahu? Uyuyor musunuz? Sabahberi... Bu kadarcık mı iş çıkardınız? Utanın biraz...

— Valla Beyim... Yırtınıp duruyorum sabahtan bu yana, iş iş diye. Hava soğuk Beyim. İş kaçmıyor. İlk soğuklar daha... Alışmadı millet. Bir iki güne, alışırlar... Gene iş artar.

Bir el işareti yaptı Bey.

— Kes kes! Anladık. Bir de çene dinleyemem. Koş git kamyona. Silâh, cepane getirdim. Erdek yanlarında bitiyormuş zeytin. Yakında bütün sığırcıklar bu yana gelir. Hepsi bizim ağaçları vurur. Tedarikli ol. Hiç çıkarma silâhı omuzundan.

— Başüstüne Beyim.

— Karardı mı gök, daha onlar inmeden ateşle tüfeğini

Bakma ki konsunlar da, pilâvlık kuş vurasın. Aldırma cepaneye, iş ki ağaçları yolmasınlar. Anladın mı?

— Anladım Beyim. Sağol Beyim.

Elini bir kere daha salladı Yunus bey.

Seyfi kamyona koştu. Az sonra, omuzunda eskinin eskisi, her yanı oynak horozlu bir çifte, belinde fişekler, geldi.

— Bana bak Seyfi...

— Buyur Beyim.

— Kim o çocuk, ateşin başında?

— Bir sıyırıcının oğlu. Ateşi destekliyor, sönmesin...

— Ona da yevmiye mi veriyoruz?

— Yok Beyim. Ne demek... Ne yevmiyesi... Yevmiye de olur muymuş?

— Ha, iyi öyleyse.

Başladılar, Bey önde, Seyfi arkada, bir bir ağaçları sıyırıcıları, toplayıcıları dolaşmaya.

«Koskoca» Bey, kadınların tepesine «zebellâ» gibi dikilip durunca, şaşırıveriyordu bâzıları, ya kapancadan dışarı atıyorlardı zeytinleri, ya da seçme - yağlık karıştırıyorlardı, çabuk olalım derken.

Tak tak vuruyordu elindeki sopayı yere, yahut en yakınındaki kapancanın kenarına, bâzı bâzı da gene sopayla, önündeki kadının kolunu, dirseğini dürtüp bağırıyordu o kısık, ölçülü sesiyle Bey:

— Olmuyor. Olmuyor. Dikkat edin. Güzel çalışın. Güzel güzel çalışın.

Oradan, sıyırıcıların altına gidiyordu. Bağırıyordu onlara da:

— Olmuyor. Ne biçim merdiven vurmuşsun oğlum sen! Kıracaksın dalı. Hey, fazla sopalama. Hep filizleri indiriyorsun. Şu hâle, yerlere bakın. Taneden çok yaprak, filiz. Gâvur malı mı bu yahu? Seneye de mahsul alacağız bu ağaçlardan. Bana varsa, size de var. Kâhya efendi, kör mü gözün senin? Baksana şu yerlere. Dikkat edin. Güzel çalışın. Güzel güzel çalışın.

En çok sevdiği, en çok tekrarladığı sözdü Yunus beyin, bu lâf.

«Güzel çalışın... Güzel güzel çalışın hadi...»

Hepsi güzel çalışıyordu.

Ellerinden geleni yapıyor, elleri tuttuğu kadar erkekler sıyırıyor, kadınlar topluyor; sabahtan bu yana ayaza, soğuğa kanıksamış, «Hava ılıdı gayri» deyip, ateşin başına eskisi gibi sık gitmeden, bir doğrulup sancıyan bellerini bile ovalamadan çalışıyorlardı.

Saat onbirden sonra, büsbütün üfürdü poyraz.

İyiden iyiye yırtıldı bulutlar, kirli - beyaz, parça parça savrulup, birbirini kovalıyarak epey alçaktan geçmeye başladılar.

Göğün bir görünüp, bir kaybolan maviliğinin koşuşuna baktı sıyırıcılar:

— Şükür Allah! Bugün atlattık gayri rahmeti. Gayri sıyırdı hava, yağmaz gayri, şükür! Dediler.

Yevmiye hesaplarına dalan bir - ikisinin ağzında, rüzgâra karışıp savrulan bir türkü mırıltısı bile kıvrılmaya başladı.

Bey, yakalarını da kaldırdı.

Dolaştı bir aşağı, bir yukarı.

Saat oniki.

Oniki çeyrek oldu.

Geçti.

Yarım oldu. Geçti.

Çalışıyordu millet.

Kollarında Nacar saatleri olup da bakanlar vardı, sıyırıcıların içinde.

Karın acıkınca, daha bir kuduz ısırıyordu rüzgâr, daha bir deli esiyordu yıldız - poyraz, ağaç tepelerinde.

Ama kim ne diyebilir?

Kim sorabilir «Paydos kaçta?»

Bazan sesi bile, soluk alamazdı merada!

Neden sonra:

— Eh hadi yükleyin kamyonu, çıksın yola... Dedi Bey. «Sen de söyle, paydos etsinler Seyfi.»

— Paydoos! Diye bağırdı Seyfi. Hemen dolandı geldi kamyonun başına, Beyin yanına.

Düşercesine indi adamlar merdivenlerden, bir hızlı bir acele, attılar kendilerini aşağı.

Çabucak çalıların ardına koştu kadınlar, çabucak çömelip, çabucak kalktılar, şalvarlarını çeke çeke, bel lâstiklerini yerleştire yerleştire, çabucak dönüp geldiler.

Herkes çöktü bir tarafa, ama en çok ateşin başına, yığıldı ha yığıldı kalabalık, açtılar çıkınları.

Ekmek. Ekmek. Ekmek. Ekmek.

Hep ekmek.

Bâzılarında, bir iki baş soğan. Ya da azıcık pekmez, katık.

Eller ağızlar, işlemeye başladı gene.

«Ah bir sıcak çorba olsa şimdicik. Ama nerede? Tee bir daha sabaha, çorba!»

Yalaz duman, iş ısıttılar ekmekleri, tıktılar ağızlarına.

Azmi, Mahmut, Seyfi kâhya, şoför Mustafacık, yüklediler kamyonu küfelerle. Hepsini almadı araba, bir kısmı arttı.

Kenarda yatan boş küfeleri de, doluların yerine getirip dizdiler.

Bey, saatine baktı:

— Hadi yallah Mustafacık, dedi. Çabuk git, dök devir bunları yerlerine, gel çabuk.

Mustafacık yerine atladı, öndeki gözde duran ekmekten bir lokma kopardı, tıktı ağzına. Bastı gaza. Garul - gurul etti kamyon. Sıçrar gibi bir iki sarsıldı, döndü, hızlandı, gitti.

— Eey Seyfi, dedi Yunus Bey. Saat tam bir. Çal bakalım iş başını.

Var gücüyle cırlattı düdüğü, Gâvur Seyfi: Ard arda, uzun uzun, üç kere.

Avurtları elleri doluydu daha adamların. Parmaklarının donu çözülmemişti tam, kadınların.

Yirmi dakika, öğle paydosu!

— Yuf be! Dedi, adamın biri. «Ula daha iki lokma gitti kursağıma dee... Beş dekke öğlen paydosu. İşeyeceen, sıçacan, bir de gelip ekmek yiyecen be!»

Bir daha cırladı düdük
Ağır ağır doğruldu herkes.
Ağızları dolu, yürekleri dolu, mideleri ekşi.
Ayakları en çok morarıp da ateşe tutanlar, hâlâ ıslak çoraplarını, lâstiklerini giydiler.

Dürüp topladı kadınlar ekmekleri. Ellerini son bir uzattılar alevlere. Dönüp yollandılar iş başına.

Seyfiyle Mahmuda ve Azmiye:

— Hadi, dedi Bey. «Siz de yiyin ekmeğinizi...»

Küfelerin başında, helva, zeytin, ekmek açtılar bir koca paket, kâhya, oğlu, arkadaşı, giriştiler Allah ne verdiyse, bir gözleri gene gelen kapancalarda; getirenlere de dolu ağızlarından saçılan kumandalar dağıtmayı unutmayarak.

Yunus Bey, ortalığı bir daha dolaştı, sonra vardı gitti, durdu ateşin başında.

Koca bir dal attı Emin, alevlerin göbeğine. Fışkıran çatırtılı, dumanlı küllerin ardından Beye baktı.

— Adın ne senin oğlum? Dedi Yunus Bey.

— Emin.

—Emin ha... Kaç yaşındasın?

— Onikiyi yeni bitirdim.

— Okuman yazman var mı?

— Var bir parça...

— Bitirdin demek mektebi?

— Bitirmedim. Bir sene gittim hepisi. Babam öğretti bir parça.

— Baban ha... Baban nerede?

— Tee orada... Sıyırıyor. Ağaçta.

Bakındı, göremedi Yunus Bey.

— İyi, dedi sonunda. «Hadi git kâhyanın yanına, de ki getirsin getirdiklerimi...»

Emin fırladı, koştu dikildi Seyfinin önüne:

— Bey diyor ki... Diyor ki Bey, getirsin getirdiklerimi diyor.

Lokması ağzında, fırladı kâhya da ayağa: «Pekey... Şimdi...» Diyerek.

Az sonra, elinde gazete gâğıdına sarılı bir paket, bir de ufak, yeşil boyalı, arkalıksız tahta iskemle, geldi Seyfi.

— Buyur Bey.

— İyi. Koy git.

İskemleyi, dumanın savrulmadığı tarafa, ihtimamla yerleştirdi kâhya. Elinde paket, dikildi.

— Buyur Bey.

Paltosunun eteklerini toplayarak, oturdu Bey.

Pakete uzandı.

— İyi. Ver git.

Seyfi döndü yerine.

— Ne bakıyorsun? Dedi Bey, Emine, paketi ve iplerini çözerken. «Emin miydin neydin, ne bakıyorsun, karşımda dikilip? Var git odun topla. Kendi işine bak.»

Koşarak uzaklaştı Emin. Başladı çalı çırpı, dal toplamaya, gitgide daha ufak daireler çizip, yavaş yavaş gene ateşe yanaşarak.

Çaresi yok, çok bir merak ediyordu Beyi.

«En bi böyük Bey, hem de en iyilerinden, en haslarından» demişlerdi, bu Bey için.

Merak ediyordu, nasıl olur bir «Böyük Bey»!

Altında kaybolmuş iskemlenin üzerinde, havada oturuyormuş gibi bir tuhaf çömelik duruşla, kucağına açtığı paketten bir şeyler yiyen, kara gözlüklü adam gözeterek, yavaş yavaş sokuldu.

Önce sucuk ekmek yedi Yunus Bey.

Sonra da, yeşil yeşil, yuvarlak yuvarlak, yağlı yağlı parıldayan yaprak dolmalarını bir bir ardına yuttu.

Bir tek dolma kalınca, bıraktı, kocaman ışıldayan portakala el attı. Kabuklarını peş peşe ateşe fırlattığı kocaman portakalı, avurtlarını şişire şişire, zoruna yedi.

İyiden iyiye doymuştu, belli. Bitiremedi. İki dilim de portakal kaldı.

Döndü, etrafına bakındı. Emin'i epey yaklaşmış görünce, bağırdı:

— Heey, buraya bak.

Oğlan, Beyin o tarafa döndüğünü görünce, önce uzaklaşmaya yelteniyordu, çağırıldığını anlar anlamaz yanaştı geldi.

— Bana bak. Koş bakayım kâhyaya, Bey bir sigara istiyor, kendi paketini evde unutmuş de.

Fırladı Emin.

Haberi duyunca, birbirlerine baktı, küfenin başındakiler. Mahmudun yüzü çiziklendi.

— Hey anam! Dedi Azmi.

— Susun, dedi Seyfi. «Çocuk var be... Koş, geliyor de oğlum.»

Kendi de fırladı. Eminle aynı anda vardılar, Beyin önüne. Uzattı Bafra paketini kâhya:

— Buyur Beyim.

Sonra çakmağını şaklatıp, yaktı da bir güzel.

— Eyvallah.

— Âfiyet olsun Beyim.

Döndü Seyfi, kendi yerine.

Yavaş yavaş, sindire sindire içti sigarayı, Yunus Bey. Keyfini tam çıkararak, dumanı azar azar savurarak içti bitirdi, bir lokmacık izmariti de ateşe attı.

Hep bakıyordu Emin, alevlerin ardından.

Kocaman, beyaz bir mendil çıkarmıştı Bey cebinden, onunla elini, ağzını sildi. Tekrar katladı, koydu cebine.

Bir süre düşündü ne yapacağını. Yan tarafa bıraktığı sopasına uzandı, ateşi, kordan küle dönen dış kısımları şöyle bir iki dürttü. Bıraktı gene sopayı.

Kucağında duruyordu hâlâ, kâğıt içinde, bir dolma, iki dilim portakal, bir dilim ekmek.

Yavaş yavaş sardı onları Bey, İpi de doladı en üste.

Emin bakıyordu. Hep bakıyordu...

Ufacık olmuştu şimdi paket. Gene gazete kâğıdındandı, ama ufacıktı.

Sopayı da alarak kalktı Bey. Emine döndü. Başını iki yana salladı:

— Yahu ne bakıyorsun be oğlum? Hadi gel al... bu iskemleyi, götür kâhyanın oraya...

Sonra, soktu öteki cebine o ufacık paketi Bey,
Yürüdü gitti, sıyırıcıların, toplayıcıların başına, olanca heybetiyle.

***

Kamyon epeydir bekliyordu.
Dört buçuk ne kelime, saat beşi geçe, ortalık sarıdan karaya dönerken paydosu çaldı Seyfi.
İndi adamlar.
Kalkındı kadınlar.
Toparlandılar. Üçlü, beşli, peş peşe düzüldüler dönüş yoluna.
— Hey, sen, sen, sen hemşerim, gelin bakalım, dedi kâhya; yanından geçenlerden dördünü çevirdi. «Gelin bakalım, bir el vurun şu küfelere hele, yükleyelim kamyonu. Akşam oluyor...»
Ağır, isteksiz yanaştı adamlar.
— Hadi kıpırdayın davranın, akşam oluyor dedik be.
Adamların biri, mırıldanır gibi oldu:
— Akşam oluyorsa, bizim mi kabahet?
— Ne dedin? Dedi Seyfi. «Ne dedin? Ne dediniz? Kim ne dedi? Bir şey mi var?»
Kimseden ses çıkmadı. Yapıştılar küfelere.
Adamların ikisi, yaşlıcaydı.
— Siz kamyona atlayın, dedi kâhya. «Çekersiniz yukardan...»
Öteki ikisine döndü:
— Sendin değil mi demin lâf eden? Adın neydi senin?
— Gazanfer.
— Vay canına, Gazanfer ha! Ya senin?
— Benim de Şeref.
— Senin de var mı zorun?
— Yok.
Bağırdı Seyfi: :
— İyi ya, öyleyse ne bekliyorsunuz? Yapışın küfelere.

Gelin siz de Mâmut, Azmi... Ha bakalım durmak yok.

Yarım saate yakın çalıştılar.

Bir de sis mi, bulut mu, ya da gece mi, bir ıslak duman indi dağdan. Rüzgâr epey hafiflemişti ama, cam gibi kesiyordu, acıtmadan, derin derin...

Ağız ağıza dolu küfeler, gacırdayarak kalkıyor yükseliyordu; sırtlar kütürdüyordu, her küfe hınklayarak dibinin son bir vuruşuyla, plof diye, içindeki zeytinleri de sıçratarak yerini bulup oturuyordu kamyonda, yanındakilerle haşır haşır itişerek...

Hemen hemen doldu araba. Yerdeki küfeler iyiden iyiye azaldı.

— Ah! Dedi o sıra, yüklü adamın biri, yıkılır gibi oldu, sendeledi. Sırtında küfe çalkandı, zeytinler dökülüyordu az daha, ama devrilmedi, yandan yetiştiler tuttular, indirdiler.

— N'oluyon be? Dedi Seyfi. «Gene mi sen...»

Soluk soluğaydı adam. Elini göğsüne bastırdı.

— Of be! Şurama bir sancı saplandı. Ta yüreğimi boğazlıyorlar sankim... Uf be... Taşıyamacam gayri...

Adamın koluna girmişti Şeref.

Gençti, otuzbeş var yoktu Gazanfer. Şerefin omuzuna abanmıştı, titriyordu.

— Besbelli üşütmüşsün sen sağdıç... Dedi Şeref. «Herhal kendini soğuklatmışın bugün merdiven üzerinde...»

— Soğuklatmış mı? Dedi Seyfi. «Sen onun avukatı mısın be? Ne soğuğu... Domuzluğundan yapıyor.»

— İçerim sancıyor... Dedi Gazanfer, Şerefe.

İtti Şerefi, kâhya:

— Çekil sen be. Bırak diyorum, numara yapıyor. Daha başından belliydi, ileri geri söylenirken... Besbelli taşımak istemiyor. İş zor geldi ağamıza, domuzluğundan dümen yapıyor...

Şaşkın, geri çekilmişti Şeref.

Sendeledi Gazanfer, sallandı, düşüyordu. Bu kere Mahmut uzandı:

— Baba be...

— Ne babası? Bırakın, numara yapıyor diyorum be.

Birden canlandı Gazanfer, itti Mahmudu, sıyrıldı çıktı öne:

— Nümere mi... dedi. «Nümere mi yapıyom? Gözünü aç kâhya efendi. Ne mecbüriyetim var sana nümere yapacak? Hem de ne mecbürüyetim var, istemez isem küfe yüklenmeye? Paydos olmuş, iş bitmiş, yetmedi mi bütün gün, on seet çalıştığımız? İstemezsem taşımam... Sen değil, zebellân gelse, vurmam sırtıma...

Tükenmiş gibi sustu, nefes nefese.

— Ya! Dedi Seyfi. «Ya, taşımıyorsun öyle mi? Domuzluğun tuttu, öyle mi?»

— Öyle bil... Domuz da senin gibi olur.

— Ne?... Diye bağırdı, fırladı Seyfi! Ben şimdi anlatırım sana köpek...»

Aynı anda, büküldü adamın dizleri, yere yıkıldı.

— Ayıltın! Diye kükredi Seyfi, ağzı köpük köpük - Mecburen durmuş - «Ayıltın! Çabuk... Çabuk, şimdi vereceğim hesabını, hemen defolsun. Vay namussuz.»

Yırtarcasına çıkardı iç cebinden defteri, aradı buldu ismi.

— Na işte, kalan alacağı onüç yevmiye. Ulan Mâmut...

Testiyi, adamın başına döküyorlardı.

Buz gibi su aktı aktı, gömleğinin yakasından incecik bir yol da göğsüne kaydı Gazanferin.

— Uuuf! Dedi. Titredi. Derin derin içini çekti, açtı gözlerini adam.

— Ulan Mâmut.

— Buyur baba...

— Var mı bir elli kâğıt senin cebinde?

— Olacak galiba... Na al baba...

— Tamam, elli, şu da seksen, etti yüz otuz. Al çabuk, al kalk, topla eşyanı, topla defol. Hemen şimdi, bu gece. Seni âsi seni! Seni nankör köpek seni! Topla eşyanı, defol. Hem de bu kamyonla. Hem de şimdi. Şimdi, doğru Erdeğe. Kalk çabuk, topla eşyanı.

Boylu boyunca yatan adamın, ıslak göğsüne tıkıştı paraları Seyfi.

Rahatlamış gözlerle, güler gibi bakıyordu artık Gazanfer. Kımıldadı.

Kalkmaya davrandı.

— Topla eşyanı çabuk, şimdi, bu kamyonla...

Kalktı Gazanfer. Şerefe tutunarak.

— Eşyam yok, dedi. «Hiç bir şeyim yok. Tamam mı?»

— Tamam, atla kamyona. Görmesin gayrı gözüm seni. Mustafacık ulan Mustafacık. Al bunu yanına, içeri. Hasta mıymış neymiş. Bir boku yok deyyusun. Çalışmaktan usandı... Al yanma, koyver yakasını gitsin, Erdeğe varınca da... Hadi siz de yükleyin, bitsin şu kamyon gayri.

Küfeler gacırdadı, oynadı, yükselti, yüklendi araba.

— Gelsene, dedi Mustafacık, eşiğin önünde, kapıya abanmış dinelen Gazanfere. «Gel gir hadi, ne dikiliyosun?»

— Bir dakka... Dedi Gazanfer. «Şimdi geliyom.»

İğildi, iki büklüm oldu, ağız dolusu kusmaya başladı, şoför mahallinin basamağına...

***

— Ne bu aceleniz kız? Dedi Havva, yandaki kadına. «Ne bu aceleniz gelir gelmez, daha ayağının tozuylan ekmek yemeğe?»

— Acele demesi ne demek? Mümkünü olsa, bütünüyleri yutacağız! Kör nefis ekmek ister. Ama şimdi gelir çağırırlar. Vakit geldi. Neredeyse çağırırlar...

— Nireye çağırırlar kız kardaşlık, ne diyosun, Allah aşkınnan?

— Hâ, öyle ya, yenisin. Bilmiyosun sen. Gece işi var şimdi. Saat altıda başlar, gece ona gader...

— Gece işi mi? Ne işi kız bu?

— Ne işi... Evin arkasında koca bir mağaza (1) var Be-

---

(1) Zeytin dökülen yer.

yin. Zeytinlerin yağlığını oraya döktürüyor. Orada bir daha seçiliyo zeytinler. Yağlığın içine seçme daneleri karışmışsa, hepsi bir bir elden geçiyor. Bulup çıkarıyon. Ziyanlık olmasın. Meselâ diyeyim, her bir köfeden çıkıyor işte üç beş okka iyi seçme, karışmış yağlığa...

Havva, düşüne kalmıştı.

Zarife de sokuldu:

Yâni ne veriyolar bu iş için?

— İki buçuk kayme.

— İki buçuk ha! Kaçtan kaça dediydin?

— Saat altıdan ona. Dört saat.

Düşüne kaldı gene Havva.

— Yorgun argın, bütün günün işi üstüne ama, dedi Zarife. «Parası...

— Parası hiç de fena değil. Bütün gün çalış, hem de ayazda, beş lira. Dört saat daha çalış, al bir ikibuçukluk daha. Hem de sıcakta. Sıcak değil mi kardaşlık?

— Sıcak sıcak. Soba var. Hem de onca nefes. İsterseniz sizi de yazdırayım. Gelin akşam benimlen...

— Ne dersin kız Zarife? İkimiz, yapar beş kayme gecede ha?

— Sen bilirsin ana. Ben varım.

— Gel bir de babana soralım kız.

Gittiler Musanın yanma.

Havva anlattı.

Gözleri parladı adamın. Ama gene de:

— Siz bilirsiniz... Dedi. «Siz nasıl isterseniz...»

— İstiyoz, dedi Havva. - Kızını dürttü.

— İstiyoruz ya, dedi Zarife.

— İyi... Diye güldü Musa. «İyi be. Günde beş, ayda yüzelli lire eder fazladan. İyi be...»

— Bu akşamdan tezi yok... Dedi Havva.

— Pekiy, dedi Zarife.

Kalktılar, bir lokma ekmek kopardılar.

— Sen ye, dedi Havva kocasına. «Sen ye, yat.»

Tam o sıra kapı açıldı. Dışardan, kalın bir ses bağırdı:

— Gececiler... Hadin. İşbaşı. Saat altıya geliyor.

Başlarını örtü örtüverip, birbiri ardından çıkıp gitti kadınlar.

Gün boyunca on saat, beş liraya, onbinlerce zeytini bir bir toplamaları, elden geçirmeleri yetmiyormuş gibi, döneli üç çeyrek olmadan, tekrar işbaşı ettiler, lüks lâmbalarının hışırtılı nefesinde, bu kere iki buçuk liraya dört saat, gene en azından bir onbin tane zeytini, teker teker elden - gözden geçirip tüketmeğe...

Gece, saat onu biraz geçe döndü kadınlar.

Kocaların, babaların çoğu uyumuştu.

Kalınlı inceli nefesleri çatışa çatışa, horluyorlardı.

Musa, gözler açık, bekliyordu:

— N'ass-dı, çok zor mu?

— Yok be. Ne zor olacak, dedi Havva. «Zeytin değil mi..»

— İyi, dedi, yattı Musa. «Çok iyi.»

Sonra uzandığı yerden seslendi:

— Yatın çabuk siz de. Uyuyun. Unutmayın, erkenden kalkmak var sabaha... Çorba var.

Kadınlar da yattı.

— Uuf! Dedi Havva. «Neyse bitti bugün. Amma da uzunmuş ha!»

— İlk gün de ondan... Dedi Musa. «İlk günler

— 3 —

Öğle paydosu çalar çalmaz, attı kendini aşağı Musa.

Koşmağa başladı.

Kimse başını çevirip bakmadı.

Zarife bile sormadı: «Gidiyor musun baba?» diye.

Herkes alışmıştı.

Koşuyordu Musa, Sabahberi merdivende dikilmekten uyuşan bacaklarının tüm gücüyle koşuyordu.

— Oh! Diyordu içinden. «Şükür Beyin âdetine. İyi ki siftah, önce uzak parçalardan başlamış sıyırtmağa da, gele gele, gelip varmışlar hânelerin yakınına... Ya daha da ırak olaydı ara?»

Paydos çalar çalmaz attı kendini yere Musa.

Koşmağa başladı.

İki gün önce yağan kar, eriyip gitmişti. Yer yer kuytularda, üzeri kirlenmiş beyaz kabuklar vardı daha...

Ama içinde eşine eşine zeytin arayan kadın parmaklarını sahrem sahrem yarıp açan, kınalı ellerin - avuçların kanlarını

Soluk soluğa koşuyordu. Bacaklarını açа açа.

Paydos çalar çalmaz, atmıştı kendini aşağı.

Kimse başını çevirip bakmamıştı.

Alışmıştı herkes.

Zarife bile sormamıştı: «Gidiyor musun baba?» diye.

Bir kere bakmıştı babasından yana. Onun fırlayışını görmüş, kendi de bir başka tarafa, çalı siperlerinin ardına çömelmeye koşuşan kadınların arasına karışarak, çok acelesi varmış gibi seke seke, zeytinliklerin içine doğru vurmuştu. (1)

Koşuyordu Zarife.

Ama onun yolu kısaydı.

Koşuyordu Musa. Gitme - gelme, çok uzundu yolu.

— Ah! Diyordu. «Böyük Mevlâm... Ah!»

Binbir düşünce, binbir hayal, binbir düş canlanıyordu gözünün önünde.

Meraya geldiklerinden bu yana, on günü geçmişti.

İlk siftahtan sonra, iki gün hava müsaade etmemişti. Daha doğrusu, aldatmıştı hava hepsini.

Sabah erken, hepsi işbaşı etmiş, bir gün saat on, bir gün de onbire kadar o ayazda çalışmışlar, otuz küfeden fazla zeytin toplamışlar, derken başlayıvermişti rahmet.

— Paydoos! Diye bağırmıştı Seyfi kâhya. «Ağaçlar ıslandı. Tamam. Paydoos!»

— Mevlâm bilem, Beylerden yana çıkıyor, demişti bir adam. «İşe bak... Öğlen olmadı. Bir seet var. Dört seet zeytin toplamışız sabahtan bu yana... Gene bir sefer yapar Beyin kamyon. Ama öğlen olmadı. Yevmiye yok. Hepisi bütün bedava, hediye kaldı Beye. Of be! Mevlâm bilem Beyleri kayırıyor...»

— Kayırmasa, Bey olur mu onlar? Demişti bir başkası. «Ezelden kayırmış onları...»

Yağmur fırtına iki gün sürmüş, yerler serme «hasır» zeytin olmuştu.

---

(1) Vurmak - Bir tarafa sapmak.

— Ey... Diye çağırmıştı Seyfi kâhya. «Duyduk duymadık demeyin. Kadın - erkek, hepisi beş lira. Alt toplayacağız. Serili yerler. Hava yağıyor, sıyrılmaz. Ama alt da toplanmaz değil ya. Yağmur - çamur gidiyoruz. Adam da beş. Kadın da. Ziyan ettirmeyelim rüzgârla savrulan seçmeleri... Bekletip de yağlığa çevirmeyelim.»

Sıyırıcıların yevmiyelerini çalmış, sıyırmış sıyırmış, sonra orta yerde bırakıp da kaçmıştı poyraz!

Üfürmez olmuştu.

Perde perde su iniyordu gökten. Ateş bile zor yanıyordu.

Kadın - erkek bir arada, karmakarışık, gitmişlerdi alt toplamaya. Adamlar çömelemiyorlardı. Dizleri bükülmüyordu. İki elle toplamayı da beceremiyorlar, bir elle toplayıp, öbür avuçlarına istifliyorlardı.

Tepelerinde, bakıp bakıp gülüyordu kâhya:

— Ulan size beş lira haram be sıyırıcılar... Valla akıl yok bizim beyde ki, sizi de toplaştırdı buraya. Bir kadının topladığını onunuz toplayamıyo be...

Kâhyanın kukuleteli muşambasının üstünde pıtırdıyor, eteklerinden süzülüyordu rahmet.

O günden sonra düzelmişti hava.

Bir kaç gün «rahat» etmişti.

Yevmiyeler işlemişti tam. Kar yağdığı gün bile. Çalışılmıştı. İş «işlemiş», yevmiye «yazmıştı». Yazmıştı ama...

«Ah kör Felek... Ah bir haftayı geçti. Ah böyük Mevlâm, n'edecem? N'edeceez?...»

Koşuyordu Musa.

Musanın koşusu bitmemişti.

Zarifeninki bitmişti. İstediği yere varmıştı Zarife: O «çalı dikenleri»... O koca hendek.

— Geldin mi? Diye fırladı Şeref.

En hızlı koşmuş olan, oydu gene.

— Geldim, ,dedi Zarife.

— Gelmeyecen sandımdı...

— Neden? Kaç gündür hep gelmiyom mu, ,var mı başka bir çare?

— Ne bileyim... Bugün bir sıkıntı var içimde. Gelmeyecen sandımdı.

Göğüs geçirdi Zarife.

— Geldim, dedi. Ama benim de çok sıkılıyor yüreğim...

Çekine çekine sordu Şeref:

— Çok mu fena?

— Çok fena... Çok fena. Hiç bilmiyorum n'edeceğiz?

— Of!.. Diye düşünekaldı Şeref. «Of! Gördüm gene, nasıl koştu gitti, zavallı adam. Bir hafta oluyor tam...

— Bir hafta ya... Bir hafta bugünnen.

— Her gün koşuyor zavallı...

— Koşuyor... Koşuyor da ne fayda?

Sustular.

Koşuyordu Musa.

Paydos kısaydı.

Yol uzundu, gitme - gelme.

Ama alışmıştı Musa.

«Te gözün kör olsun balçık gibi...»

Duraladı. Vurdu vurdu ayaklarını. Yükünü hafifletti. Çamurların bir kısmı sapır sapır döküldü, az sonra gene şişinmek üzere.

«Tövbe estağfurullah! Tövbe de Musa. Tövbe de. Hay Yaradanına kurban olduğum Mevlâm. Nasıl da oldu? Neden oldu? Nedeni var mı? Besbelli. Yağmurdan. Soğuktan. Ayazdan.»

— Çorba! Diye kalkınmıştı millet, gene o sabah.

— Kız, kalkmıyo musun Havva? Kız vakit. Kalk. Çorba. Demişti Musa.

— Aaah! Diye mırıldanmıştı karısı. «Aaah... Kalkamıyom gayri. Ne çorba, ne bir şey... Kalkamıyom. Ah çok sancıyoo...»

— Ana... Diye atılmıştı Zarife. «Ana. Ah baba. Baba... Kaç gündür sırtı, yüreği sancıyordu. Komadı beni, diyeyim sana. Ah baba... Ah ana...»

— Kız sen eyiden eyiye keyfsizlenmişsin! Diye bağırmıştı Musa(eğilip kadını yoklayınca. «Kız sen cayır cayır yanıyo-

sun. Kız ataşın var senin... Eyvah olsun böyük Mevlâm... N'edeceez?»

Gülümsemeye çalışmıştı Havva.

Öksürüyordu da ..

— Heç... Geçer... Aldırmayın bana. Öhhö, öhhö, öhhööö, öhhöm... Geçer. Soğuklatmışım zahar biraz kendimi... Geçer. Hadi ko bırakın beni burada. Gidin işinize. Geçer, iki günde bir şeyciğim kalmaz. Yatma sırası mı şimdiler...

Çar nâçar Havvayı orada bırakıp, işe gitmişlerdi.

Bir hafta oluyordu tam.

İyileşmiyordu Havva.

Her gün, bir ertesi gün için «Eyyim, kalkarım» diyordu. Kalkamıyordu. Her gün, öğle paydosu, koşuyordu karısının yanına Musa.

— Nassın kız Havva? Nassın?

— Eyim Musa. Eyim. Az bir sancım kaldı na şuramda... Geçiyo o da... İyim, helbet kalkarım gayri yarın. Ne geliyon her öğleyin buraya? Şu haline bak. Soluğun kesilmiş... Gelme diyom sana. Eyim diyom. Öhhöö, öhhöm... Yok bir şeyim...

Kaç kere gidip yalvarmıştı Musa, kâhyaya:

— Kâhya, kulun kurbanın olam, ayağının altını öpem, çok keyfsiz benimkisi... Bul bir çare bana...

— Ne çarası? Yâniyakim, hususî doktor mu çağırttıracaaz bura? Ver opon'u, terkar geçer...

— Verdim kâhya eksik olma, senden aldıklarımı verdim. Ama fayda etmedi...

— Daha ver... Korkuyor musun üç kuruş ilâç parası vermeye?

— Yok be kâhyam... Sağol, alırım. Alırım ama [illegible] miyo. Bir başka çara...

— Ne çarası? Bilmem ben başka çara...

— Kâhyam, kulun olayım, müsaade et bir [illegible] Alayım benimkini götüreyim Erdeğe... Sabah [illegible] kalmaz dönerim. Yap bir böyük eyilik, yolla bizi [illegible]

Gülmüştü kâhya:

— Akıllısın! Diye.

Sonra da çatmıştı kaşları: «Musa ağa... Musa ağa, aç gözün üburaya bak. Bu meradan çıkan, hesabını keser de çıkar. Bunu böyle belleyesin. Hasta-masta... Ben iş zamanı bir kişiyi değil, bir köpeği bile koyvermem, izin vermem. Anladın mı? İstemezsen keserim hesabı. Bu kadar. Alıyor musun opon? ?

— Alıyorum... Diye kekelemişti Musa «Alıyorum, sen sağol.»

Ama, Havva iyileşemiyordu.

Kalkamıyordu.

Simsiyah «belermişti» gözlerinin altı. Kuru kemik kesilmişti bir haftada, bir türlü de sönmüyordu «ataşı», «göğüsleri hır hır» bir türlü, «selbes» nefes alamıyordu.

«Of Mevlâm! Geldik şükür...»

Vurdu ayaklarını yere kuvvetli kuvvetli, attı topakları. Daldı içeri. Koştu döşeğe.

— Nassın kız Havva?

Tavana doğru bakıyordu Havva, gözleri yarı aralıktı.

— Nassın kız Havva?

Zorlukla başını çevirdi Havva, kavlamış dudakları güç kıpırdadı:

— Eyi değilim Musa... Eyi değilim.

Diz çökmüştü Musa.

Yalvarıyordu sanki, gene her zamanki gibi «Eyim!» de- diye karısı.

— Havva... Havva! Kız çok mı fenesin? De hele, çok mu fenesin?

— Çok feneyim Musa... Çok bi feneyim.

— Çok fena! Dedi Zarife, Şerefe. «Çok fena. Ne yapacağız, n'edeceğiz bilmem... Sabahlara kadar cayır cayır yanıyor...»

— Yok dedi Şeref. «Yok, bırakılmaz orada öyle... Vay namussuz kahya...»

Heyecanla atıldı Zarife:

— Namussuz ki namussuz! İnsafsız... Topu namussuz. Tüm sülâlesi alçak...

Şeref dalgındı.

— Ah... Diye mırıldandı. «Ah Zarifem, keşkem daha önceden açılsaydık babana...

— Ne bilirdik...

— Bârim şimdi desek... Benim de bir yardımım olur. Ben de bir işe yararım...

— Şimdi mi? Tam sırasıydı işte şimdi Şeref... Zati yalnız başına kaldı babam... Temelli alalım adamın aklını başından... Temelli sapıttıralım... Tam sırasıydı ha. .

— Ne bileyim Zarife... Yâni böyle uzaktan bakmaylan da ben çıldıracağım. Bir şeyler yapmak lâzım.

— Öyle... öyle... Bir şeyler yapmak lüzum. Ah Şerefim, nedir bu başımıza gelenler...

— Ah Zarifem, ah ah!

Göğsüne alıp, sıkmak istedi Zarifeyi Şeref.

— Dur. Bırak. Bırak. Of Allahım. Of çatlayacak yüreğim sıkıntıdan. Zavallı babam, dönüşe başlamıştır bilem koşmağa. Biz de dönsek gayri... Of Şerefim...

— Dur az daha... Dedi Şeref. «Zarife?»

— Efendim?

Koşuyordu Musa, zeytinler arasında. Dönüyordu, ayak'ları gene ağırlaşmış lap lap...

Bir şey duymuyordu.

Yüreği daha ağırdı.

«Fene...» Diyordu kendi kendine. «Fene... Fene... Of böyük Mevlâm...»

Bahar havası gibi, ılıcık ısıtıyordu güneş.

Duymuyordu Musa. İçi yanıyordu.

«Of böyük Mevlâm... N'etmeli?»

Pırıl pırıl yıkanmış, parlıyordu zeytinlerin yaprakları, yeşilleri çoğalmış. Mavi bir ışık yağıyordu gökten. Sarı gagalı karatavuklar benek benek ardıçlar fırlıyordu sağdan soldan, kışın kısacık paydosundan memnun, havayı okşuyorlardı.

Görmüyordu Musa, sis inmişti gözlerine.

Koşuyordu, koşuyordu, koşuyordu.

— Dönelim gayri... Ben döneyim gayri. Dedi Zarife.

— Dur bi dakka Zarife.

— Çalar şimdi, cırlatır düdüğünü namussuz. Döneyim. Görmesinler, anlamasınlar. Kaç gündür zaten helecan çekiyorum, farkedecekler, şüphelenecekler... Çalar şimdi düdüğünü..

— Bırak şu namussuzu canım.

— Namussuz ki namussuz. Alçak. Topu alçak. Tüm sülâlesi.

— Zarife, dedi Şeref. «Zarife...»

— Efendim? Ne var? Ne bakıyorsun öyle? Of çatlayacak yüreğim sıkıntıylan... Ne var Şeref, söyle?

— Zarife... Zarife. Söyle bana... Söyle. Başka bir şey daha mı var sıkıldığın? Söyle. Ananın hastalığından başka bir şey daha mı var?

Şaşaladı, irkildi Zarife.

— Başka bir şey mi? - Gülmeye çalıştı: - «Ne olsun Şeref? Başka ne olsun? Ne olur?

— Ne bileyim, çok bir düşünceli... Tuhaf bir halin var. Sanki bir şeyden... birinden korkuyorsun. Bırakmıyorsun sana dokunayım... Ne bileyim, sanki bir şey saklıyorsun benden...

— Amaan sen de! Dedi Zarife. «Nereden çıkarıyorsun bunları? Hadi gidiyorum ben...»

İtti Şerefi göğsünden. Döndü.

— Zarife... Diye bağırdı Şeref. «Zarife...»

Durdu Zarife.

Şeref koşup, kızın elini yakalamıştı.

— Zarife...

— Şeref... Ah Şeref...

Bir an göz göze baktılar.

Dudakları kıpırdadı Zarifenin.

Ama bir şey demedi. Bakışlarını kaçırıverdi.

— Bırak... Bırak. Yok bir şey diyorum sana...

Çekti kurtardı elini. Döndü... Koşmaya başladı.

Musa da koşuyordu hâlâ. Ne düş kalmıştı gözünde, ne de düşünce beyninde.

Sadece koşuyordu.

Büsbütün uzun dönüş yolu.

Koşuyordu Musa.

Zarife de. Ama korkulu bir rüyadaymış gibi, sağa sola çarparak, kendi kendine, içinden avaz avaz bağırarak koşuyordu.

«Söyleyemem, söyleyemem, söyleyemem. Namussuzlar, alçaklar, soyu sopu kuruyacasılar...»

Hep o gece vardı gözünün önünde, o anı yaşıyordu, kulağında o kalın ses:

— Dur hele az... Dur! Diyordu.

Saat onda, mağazadan, gece işinden, anasını düşünerek herkesten evvel fırlayıp koşup da, tam evin köşeyi dönerken ansızın koluna yapışan, onu kenara, kuytuya çeken o koca elin sıkışını, hâlâ duyuyormuş gibi ürperiyordu.

— Dur hele az... Dur!

Korkusu, şaşırması geçince, kolunu kurtarmaya çalışmıştı.

— Bırak beni... Bırak!

— Bırakacağım canım... Ama önce bir konuşalım. Ne oldu? Kaç gündür artık hiç kapanca getirmez oldun. Hasret kaldık güzel yüzüne. Dur diyorum. Dur... Koskoca bir kâhyanın oğluna böyle mi davranılır? Aaa... Acıtırım ama canını...

Kendini kurtaramayınca, küçücük yumruğunu, adamın göğsüne muşta muşta vurmuştu. O zaman bir sıkmıştı kâhyanın oğlu kolunu, kırarcasına.

— Dur diyorum... Dur! İki tek lâf edecem. Koyverecem sonra .

Nefes nefese:

— Söyle, demişti. «Söyle, ne istiyosun?»

— Ha şöyle!.. İnsan gibi... Bana bak kız. Adın ne senin?

Geldiğin bir günden beri... seni gözetiyom. Adın ne senin? Babamın defterde de yok. Musanın kızı diye yazmış. Söyle adın ne?

Tükürür gibi cevap vermişti:

— Zarife. N'olacak, sana ne?

— Bana mı ne? Kız, geldiğin bi gün, bir kere gördüm seni. Küfelerin başında. Hâlâ çıkaramıyom aklımdan. Pek bir hoşuma gittin. Neye gelmedin gayri başka gün, kapanca getirmedin? Hep gözledim seni, ne gelmedin?

— Canım öyle istedi. Keyfim çekmedi, gelmedim. N'olmuş? Ne istiyosun benden?

— Ne mi istiyorum? Seni kız... Seni istiyorum.

— Ne... Ne? Ne diyon sen?

— Öfkelenme canım... Seni istiyorum diyorsam... evlenmek istiyorum sennen be... En bir böyük Beyin koskoca kâhyasının oğlu. Daha iyi kısmet mi bulacan? Açık açık söylüyorum. Vuruldum sana, dayanamıyom, evlenmek istiyorum... He mi?

— He mi? Diye bağırmıştı Zarife. «Evlenmek mi? Seninle mi? He mi? Çek elini. Yeter sırnaştığın be...»

Can havliyle tepivermişti koca adamı; kuş olmuş, ok olmuş uçmuştu... Ko geride bağıradursun: «Ben sana gösteririm...» diyerek.

«Söyleyemem, söyleyemem, nasıl derim Şerefim...»

Koşuyordu Zarife, o geceki gibi uçuyordu.

Koşuyordu Musa.

Soluk soluğa, ağzı köpürmüş...

Yol verdi Şeref de, koştu o da...

Koca hendeğin üst başında, çalılar oynadı.

— Nassı? Dedi Azmi. «Gördün mü gözünnen...»

— Gördüm, dedi Mahmut. «Gördüm. Gösteririm ben onlara ..»

***

— Gel hele Musa abi, gel bi de beraber gidelim.

Musanın kolundan tutmuş, çekiyordu Şeref.

— Biz sağdıç sayılırız Musa âbi. Bunca zaman beraber çalıştık. Dayanamıyorum gayrî, derdini bilip, her gün halini görüp seyirci kalmaya.

Kâhya - Azmi, Mahmudun daha iki «has» arkadaşı Hayrettinle Sabahattin kardeşler, hep bir arada oturmuş, kâğıt oynuyorlardı, Beyin evinin arka tarafındaki «kendilerine mahsus» odada.

Bir Mahmut yoktu.

Kapıdan içeri süzülen Musayı görünce:

— Gene mi sen? Dedi kâhya, kâğıtları elinden bıraktı. «Yetmedi mi be...»

Şerefe baktı.

— Ya sen ne istiyorsun? Sen ne geldin?

— Ben, dedi, yutkundu Şeref. «Geldim... Şunu söylemek için ki... Bu adamın, Musa ağanın karısı çok hasta...»

— Çok hasta ha!

Güldü kâhya.

Musa cesaretlendi:

— Çok bi fene, kâhya. De ki ölüyor.

Kahkahayla güldü kâhya:

— İyi ya, daha ne istiyorsun? Yenisini alırsın, taze taze...

Masanın etrafındakiler, güldüler bir ağızdan.

— Seyfi kâhya, dedi Şeref. «Ver bu adama izin. Bir tek gün, yarım gün ver müsaade, alsın gitsin karısını yarın, götürsün Erdeğe hastaneye, bir yoklatsın. Çok fena halde kadın. İnanmazsan gel gör, kendi gözünnen. Gel yokla, bir bak. Bi de ölüp kalırsa... Allah vermesin olursa bir şey... kâhya, sen mesul olursun kâhya...»

Duraladı Seyfi, Şerefin cesaretine şaşalamış gibi. Söylendi ağır ağır:

— Mesul ha... Mesul ha?

Canlandı sonra:

— Amma da güzel konuştun be delikanlı!

— Nesi güzel konuşacağım. Hakkati söyledim ben. İnanmassan gel bak, kendi gözlerinnen gör.

Musa da, hızlı hızlı başını sallayarak onayladı:

— Ya... Ya! Öyle ya. Gel gör, kendi gözlerinnen. İster misin Seyfi ağam?

Tam o sıra kapı açıldı, Mahmut göründü. Eşikte bir durdu, içeridekilere baktı.

Ona döndü: :

— Neredeydin? Diye sordu kâhya. «Neredeydin deli Mâmut?»

— Sevdalı da, hava almaya çıkmıştır belkim... Dedi Azmi.

Hayrettinle Sabahattin de güldüler onunla beraber.

— Susun be! Diye bağırdı onlara Mahmut. «Zevzek herifler. Sevdalıymış... Bok sevdalısı...»

Bir Şerefe, bir de Musaya baktı:

— N'oluyor be baba burada?

— Hiç... N'olsun, na gelmiş bu, karım hasta diye izin ıstiyor, götürsünmüş yarın doktora, hastaneye Erdeğe, hem de bizim kamyonnan. Bu da onun avukatı... Onun nâmına konuşuyor...

— Ee, n'oldu sonunda?

— N'olacak hiç. İş zamanı olur mu izin. Ha, bi de bu avukat efendi dedi ki... Ölürse karı, mesul olurmuşum. Hah hah ha! Bana ne elâlemin karısından? Sahibi düşünsün. Ben ne mesul olacam...

— Baba, dedi Mahmut, o kalın sesiyle. «Baba doğru demiş bu arkadaş...»

— Ne?

Hepsi kaldırdılar başlarını, Musa, Şeref, hepsi, Mahmuda baktılar.

— Doğru demiş baba. Elbet sen mesulsun bütün bunlardan. Elbet senden sorgu suval edilir.

— Hadi canım sen de!... Matrak mı geçiyorsun bennen? Kim görmüş bugüne kadar böyle iş... Yok mesuliyet, yok bilmem ne... Kim için, kime sorgu sual edilmiş bugüne dek? Boş

versene... Bana ne elâlemden. Hastaysa, hastalığını bilsin. Ben ne karışırım... Yeni yeni âdetler mi çıkarıyorsunuz be?

— Ya sahiden ölürse kadın, be baba?

— Ulan, sen de mi avukat oldun, başıma belâ kesildin be Mâmut? Senin ne alıp vereceğin var bu adamlarnan?

— Hiç... Ama ya kadın ölürse? Hakkat ben seni düşünüyorum baba.

Durakladı Seyfi kâhya:

— Beni mi düşünüyorsun... Ya kadın ölürse ha? Hakkat mı diyosun?

— Hakkat söylüyorum. Mesul olursun baba.

Çıt çıkmıyordu odada. Herkes susmuştu. Soba dahi, ateş bile kor olmuş ses etmiyordu.

Bağırıverdi Seyfi birden:

— Mesul ha... Ulan vay dinine yandığımın işi. Ulan, sen benim aklımı çeldin be deli oğlan. Ulan varın gidin yarın, doktora mı, hastaneye mi, varın gidin bulun belânızı... Bıktım be.

Herkesin yüzüne bir tebessüm yayıldı.

— Ben Mustafacığa söylerim, dedi Mahmut. «Sabah erken, daha zeytinliğe gelmeden bir sefer yapacak Erdeğe. Çok yağlık var, birikti mağazada. Onları atacak bir yol yağhaneye. Söylerim ben ona. Götürür sizi...»

— Sağol, dedi Musa. Sağol kâhya, sağol Mâmut efendi kardaş, sağolun, Allah razı olsun.

— Sağolun, dedi Şerefe de. «Sağol kâhyam... Sen de sağol... sağdıç».

Çizik çizik gülüyordu Mahmut.

— Bir şey değil, hiç bir şey değil.

— Eey, dedi Seyfi. «Pekey para istemiyor musun? Yevmiyeler ne olacak? İstemiyor musun?»

Ezile büzüle:

— İstiyorum, dedi Musa. «Mömkünse... Herhal para iktiza edecek...

— Hepsini mi istiyorsun yevmiyelerin?

— Valla Seyfi ağam... Mömkün ise, hepisini alayım. İlâç milâç lüzum eder. İğne miğne vurdurmak ister. Bilmiyom ki ne iktiza edecek. Mömkün ise ver hepisini...

— Karının, kızının gece işleri falan, hepsi mi?

Musa boynunu büsbütün büktü:

— Çok bir duacı olurum hepisini verirsen, nassa gene dönüp gelecem akşamına...

Koynundan defteri çıkarırken homurdandı kâhya:

— İstersen hiç gelme, nasıl olsa kesiyorum hesabı. Gelmessen beni bir zahmetten kurtarırsın...

Gülmeye çalıştı Musa:

— Nasıl olur... Kızımı bırakıyom burada... Helbet dönüp gelecem...

Hesabı bitirdi, çizgiyi, sonra da önündeki çekmeyi çekti Seyfi. Bir tomar para saydı, ayırdı, uzattı.

— Na al işte... Hadi al da gidin.

Sevinçle ilerledi Musa. Sevinçle gözleri pırıl pırıl, uzandı paralara.

O arada, sırf lâf olsun diye, belki de inanamıyormuş gibi bir hepecanla sordu:

— Hepisi mi?

Çekmeyi, defteri hızla kapadı kâhya, olanca gücüyle bağırdı:

— Ne he-pi-si mi? Bir de soruyor musun? Elbet hepsi. Az mı buldun? Beğenemedin mi? Senin yevmiyelerin. Kızının yevmiyeleri. Gece işi, mece işi ne var ise, karına da çalıştığı üç günün yevmiyesini sayıp vermişiz, daha ne istiyorsun? Çalışmadığı, döşekte yattığı günleri de yevmiyeden yazıp, para mı sayacaktık? Gözünü aç hey... Aç gözünü hemşerim. Yoz (1) öküze verecek yemi yok bizim Beyin...

---

(1) **Yoz - Boşta, çalışmayan.**

— 4 —

Güneş sıcaktı. Lekesiz maviydi gök. Yerler kurumuştu.

Emin'in ateşi korlanıp küllenmişti, sabah ayazı geçince...

— Amma da hava! Dedi Çakır Ayşe. «Neysem ki bir gün görebildik. Kız Nesrin. yüzün gülsün be... Nassa seninkinin de yakınına düştük bugün!»

Somurtuyordu Nesrin. Hızlı hızlı zeytin topluyordu.

— Yakın olsa n'olur, uzak olsa n'olur? Baktığı bile yok bu yana. Meraya geleli tüm değişti... Sanırsın yabancıl olduk.

— Boş ver kız... Canının sıkıntısından öyle olmuştur. Onun gönlü hâlâ sendedir, merak etme... Ama konuşamıyor, görüşemiyor... Ne yapsın... Bak bugün hava güzel. Yakına da düştük. At bir iki lâf, görürsün nasıl keyfe gelir.

Yumuşamadı Nesrin, hep sinirli.

— Sen at, dedi. «Na gene burada seninki. Hiç ayrıldığı yok tependen! Na durup oturuyor gene karşıda, merdivenin, ağacın orta yerinde. Sen lâf at, keyfin varsa... Nasılsa her gün, gene hep beraber, yakınsınız birbirinize geldik geleli... Millet tanıdı, öğrendi gayri. Alıştı söyleşmelerinize...

— Ne söyleşmesi kız? Sesimiz soluğumuz mu çıkıyor bu sıkıylan? Hem ne varmış... Söylerim tabiî, esir mi aldılar bizi be?

Başörtüsünü düzelterek doğruldu:

— Hey! Diye bağırdı. «Damatcığım, davran hele, geliyorum. Gelirsem karışmam, sallarım ha! Hem öyle sallarım, öyle sallarım, karışınam indiririm aşağı...

Kımıldadı, iki basamak tırmandı Câvit.

Etraftan, korkak bir ki gülüşme duyuldu.

Kâhyadan, küfelerden, epey uzaktılar.

Ilıcık ısıtıyordu güneş omuzlarını.

Cıgaralı ağızların köşesinde kımıldanan bir iki türkü serpelendi ağaçlardan aşağı...

Kâhya, silâhını hazırladı ilerde.

Eline aldı, birer fişek sürdü namlulara.

Kaç günün fırtınası, soğuğu karı, kışıyla şaşkına dönmüş, durmadan kaçıp koşmuş, dağılıp bozulmuş bir sığırcık kümesi, güzel havayla azıcık toparlanmış, çala kanat geliyordu güneşin önünden doğru.

— Anasını satayım, beklerim ulan biraz, insinler. Nassa Bey yok... Diye söylendi Seyfi, kendi kendine. «Zeytinliği mi kaldıracaklar yerinden be!... Beklerim az insinler. Erdeğin içinde yirmi beş kuruşa satıyorlar tanesini be... Kanlı-canlı et lokması... Az insinler. , konacak gibi, veryansın ederim o zaman. Eh gör sen şimdi bayramı. Hem pilâvlık, hem de harçlık! İnin ulan, inin...»

Ağaç gövdelerinin ardına saklana sine ilerledi, elde silâh.

— Avın bereketli olsun! Diye seslendi, bir iki sıyırıcı. «Bereketli olsun kâhya...»

Sus işareti yaptı Seyfi.

Az daha ilerledi.

İnmeğe karar veriyorlarmış gibi, daire daire dolanıyorlardı kuşlar havada, çizdikleri halkalar gitgide daha hızlı, daha dar...

«Şaşkındırlar hepsi... Şu soğuklarlan hepsi şaşırmıştır. Kursakları da boştur ki boştur. Bu şaşkınlıkla, bu açlıkla bırakırlar yakına sokulayım... Aha iniyorlar be! Aman az daha.. Eh bir otuz-kırk tane almazsam, bana da...»

İlk öncü kuşlar bir-iki, damla damla niyetleniyorlardı karşı zeytinlere. Az sonra bir harıltı, bir cayırtı, hepsi gökten boşanır, iner sarardı ağaçları.

«Çıt, çıt!» Açtı horozları Seyfi.

Kulakları, patlayacak silâhın sesini şimdiden duyuyor, gözleri şimdiden görüyordu o oynak koca kara kümeden patır patır yerlere dökülen, kimi sırt üstü düşüp beyni fışkırmış, gagasında bir damla kan ölüp kalmış, kimi cıyak cıyak bağı-

rarak tek kanat, güdük bacak kaçmaya, çalıların arasına girip saklanmaya çalışan kuşları... Ayakları, şimdiden koşmaya sabırsızlanıyordu, yaralıları kuytularda kaybetmeden çabucak yakalayı yakalayıverip, acele acele «bismilâ», «bismilâ» diye diye, kafalarını bir bir ardına koparıp koparıp atmak için.

Kor ateşte yağları cızır cızır «külbastılık», pilâvlık kuşlar!

En aşağı na bu sığırcıklar kadar boş kursaklı, bir lokma ete hasret sıyırıcıların gelip, sıra olup: «Aman kâhyam, yaz benim hesaba da iki dene...» diye yalvaracakları yirmi beş kuruşluk kuşlar!

Kuşlar inmeye hazırlanıyorlardı.

Kara bulut, bir kenarından sökülüp çekiliyordu bile aşağı.

Hazırdı kâhya. Tam yerindeydi. Parmakları kasılmıştı... «Az daha... Az daha...»

Ama birden, neden ne sebepten belirsiz bir çatırtı, bir ses mi duydular, ya da güneşin ılığıyla çabucak keyiflenip oyun mu yapmaya başladılar bilinmez, bir harıltı, bir hışırtı döndüler, kalkındılar hepsi birden.

Seyfi kendini tutumadı.

Asıldı ön tetiğe artlarından.

«Booom!» Sıkısı fazla gelmiş koskoca bir gürültü.

İki tane sığırcık tekerlendi düştü havadan. Yerde sıçramaya başladılar.

Tüfeği atıp koştu kâhya. Ama yetişemedi. Çalılara dalıp kayboldu o iki kuş da.

— Ananızın bilmem nesine kadar gidin, deyyus oğlu deyyuslar! Diyerek bir öfke, döndü Seyfi.

— Kaçırdın ha kâhya! Dedi ağaçlardan, gevrek bir ses. «Aza tamah, çok ziyan. Çok beklettin. Hepisini kaçırdın ha kâhya! Yazık oldu. Çok kuş var idi...»

Seyfi, bir hışım, yukarı baktı.

Az önce ona «Bereketli olsun» diyenlerden biriydi ama, göremedi kim?

Boş verdi, yürüdü:

— Hadi lan, siz kendi işinize bakın... Diyerek.

«Şimdi Bey gelir melir, neme lâzım... Boş ver... Ko gitsin kuşlar...»

— Hiç baktığı bile yok bu yana, ne ses edecem? Bi kere çevirmedi başını bu tarafa... Ne lâf atacam...

Sinirli sinirli söyleniyordu Nesrin.

Şeref az ötede, dalgın dalgın sıyırıyordu. Arada sırada başını kaldırıp göğe, güneşe bir bakarak.

«Allah verdi de hava iyi oldu bâri bugün. Bâri havadan yana bir sıkıntı çekmezler. Of Allah yardımcıları olsun be... Şimdi varmışlardır bile hastaneye... Of, Allah hepimizin yardımcısı olsun be... Ha... Nah geliyor bile işte kamyon. Bırakmış da dönmüş gelmiş bile...»

Yeşil boyalı, çift difransiyelli araba, girebildiği yere kadar geldi garul-gurul. Epey aşağılarda, ilerde durdu.

Mustafacık atladı, ince- kara. Sonra da Bey indi aşağı, uzaktan bakınca, ufak, koyu-sarı bir topak.

Gözleriyle Zarifeyi aradı Şeref.

O da görmüştü, kamyonun geldiğini. İki sıra ilerde, zeytin topluyordu.

Ne çok uzak, ne de yakındı Şerefe.

Görmüştü kamyonun geldiğini.

«Ah», diyordu kendi kendine. «Ah bir de şu arabının akşama geldiğini, döndüğünü görsem... Ah büyük Mevlâm!»

Zarife de Şereften yana bakıyordu.

— Allah o Şereften razı olsun, demişti babası. «Onun sayasında gidiyor anan hastanaya. Ne bir insan, has çocuğmuş! Onun gayratıylan, onun dilleriyleı oldu bu iş. Yoksam ki...»

Sonra ikisi bireden göğe, güneşe bakıyorlardı.

Ah bir paydos olsa...

Bir gelse şu öğle paydosu.

— Paydoos! Diye bağırdı kâhya.

Hava iyiydi. Çok iş çıkmış, küfeler çabuk dolmuş, arabanın öğle seferini daha erken yapması gerekmişti.

Yüklenmişti bile kamyon.

Harekete hazırdı.

— Paydoos! Diye bağırdı kâhya.

Kollarında Nacar saati olanlar baktılar:

— Hayrat! (1) Dediler. «Hayrat! Seat onikiyi on dekke geçiyo daa...»

— Şu hâle bak, dedi Nesrin. «Şu hale bak anne... Kaybolup gitmiş bile, daha paydos yeni bağırdı. Ne zaman indi, ne zaman savuştu gitti...»

Koşa koşa varmıştı koca çalılığın dibine Şeref.

Soluk yatıştırıyor, Zarifeyi bekliyordu.

Çok geçmedi, göründü kız.

Seke seke, uçar gibi geldi, yaklaştı.

Daha uzaktan belliydi güldüğü. Dişleri, gamzeleri.

Besbelliydi ,anası için teşekküre, Şerefin boynuna atılmaya geliyordu.

Memnundu. Güle güle, gamze gamze, ışık ışık geliyordu.

Kaç zamandır görmediği bu hali, büyülenmiş gibi, kıpırdayamadan seyrediyordu Şeref.

— Ah Şeref... Ah Şerefim! Diye bağırdı kız. Öyle yakınlaşmıştı.

Büyük bir sevinçle açtı ağzını Şeref:

— Ah Za ...

Sesi soluğu boğazında düğümlendi.

Kararıverdi ortalık.

Çuval mı, örtü mü, kalın bir şey geçivermişti başına.

Sımsıkı sarılıyordu. Sıka sıka geri kıvırıyordu kafasını.

Dönemiyordu. Kıskıvrak yakalamışlardı kollarından.

Çalılar çatır çatır yarılıyordu ardında.

Uzun, upuzun bir çığlık yırtındı havada.

Zarifeydi bağıran. Ama sustu çabucak. Onun da boğazında tıkılı, boğuluverdi nefesi.

Bir patırtı, bir didişme sesi kaldı sade.

— Çabuk, dedi biri. «Çabuk, al, sar, bağla. Na al ipi. Çabuk ol!»

---

(1) Hayret.

Geri geri çektiler Şerefi.

Var gücüyle direndi, debelendi, ama karşı duramadı.

Onu geri geri çekenler, iki, ya da üç kişiydiler. Başına sardıkları şeyi, öyle de sıkıyorlardı ki...

Ağzı burnu yassılıyor, ciğerlerine dolan saman tozuyla içerisi harlıyordu. Geri kanırtıla kanırtıla, boğazı eziliyordu.

Nefes alamıyordu.

Boğuluyordu.

Tüm kararmıştı ortalık, iğne iğne bir ışık sızıyordu çuvalın deliklerinden ama, delemiyordu karanlığı.

Debelendi, direndi, fakat karşı duramadı Şeref.

Yerlere devriliyordu.

Çektiler... Sürüdüler.

Sırtı boyunca yükselen bir ağaç gövdesi hissetti. Yamru yumru, keskin kenarlı dayanan bir zeytindi, tanıdı.

Sonra fırdolayı bir ip dönmeye başladı etrafında, çeke gerile, canını acıta acıta sardı da sardı. Ayaklarından boğazına kadar, gelişigüzel, ama sımsıkı dolandı da dolandı.

Dimdik, kaskatı kaldı Şeref.

Başına sarılı çul, az gevşemişti. Gene de rahat nefes alamıyordu, öylesine dayanıyordu ağaç arkadan, batıyordu sırtına, ipler de öylesine kesiyordu göğsünü...

— İyi, dedi gene o kalm ses. «Hadi tamam. Açın çuvalı. Ama dediğim gibi. Çabuk... Açın gözlerini, görsün dünyayı!»

Yüzünü yakarcasına hızla sıyrılıp çekildi çuval.

Bir aydınlık.

— Aaah! Diyebildi Şeref.

Bir kere bile oynatamadı başını, uzun bir çaput parçası gelip tıkayıverdi ağzını, kafasını da hiç kıpırdatamayacağı bir şekilde sımsıkı bastırarak, ağaca dönüp dolanırken...

Çizik çizik sırıtıyordu Mahmut.

— Nassı? Dedi. «Nassı sağdıç? İyi mi keyfin?»

— Iıh!.. Uuuh! Diye boğuk, kısık seslerle debelendi Şeref.

Hiç bir yeri oynamadı.

— Hiç kendini yorma sağdıç! Dedi, yanıbaşında duran Azmi. «Hiç yorma, zorlatma kendini. Sen bak sâfi. Bak bakalım, beğenecek misin?»

Hayrettinle Sabahattin de güldüler bu lâfa.

Yerde, koca hendeğin içinde, hemen bir kaç adım ilerde, ağzı mor bir mendil sarılı, sırt üstü yatan Zarifenin üstüne abanmışlar, kolundan ayağından bastırıp, kızın gitgide azalan debelenmelerini zaptediyorlardı.

Kocaman açılmıştı, Zarifenin gözleri.

Boğuk boğuk üfürüyordu mendili.

— Uuf... Uuuy!

Kocaman açılmıştı gözleri, Şerefin.

Uflamıyordu artık.

Bakıyordu.

— Bak... Bak! Dedi Mahmut. «İyi bak... İyi bak ki, hiç bir daha hatırından çıkmasın...»

Döndü iki kardeşe:

— Ey, ne uğraşıp duruyorsunuz be... Bağlayın hele bir ellerini. Çabuk. Eğlenmeyin... İşimiz çok!

Birbirlerine bakıp sırıttılar.

Azmi de koştu.

Üç kişi, Zarifenin kollarını önce başını üstüne kaldırdılar, bileklerine ipi dolayıverdiler.

— Ha şöyle... Şimdi bağlayın o ipin ucunu da, ha o yerdeki kökün üzerine... Ha sarın sarın, sıkı sıkı. Aferin Azmi, iyi akıl ettin, dola dola bir iki tur da saçlarını dola da fazla depreşmesin...

Kızın bileklerine bağlı ipi, kolları gibi yukarı kalkmış serilmiş saç örgülerinden ikisini, koca hendeğin belki de tek çıkıntısı o kuruyup kalmış çalı köküne, iyice sardı adamlar.

Biri, hep bacaklarına bastırıyordu, tekme atmasın diye...

— Tamam! Dedi sonunda Mahmut. «Tamam. Yeter. Başlıyoruz. Hadi...

Döndü Şerefe de:

— Unutma, dikkat ol, iyi bak!.. İyi bak ki, hiç bir daha hatırından çıkmasın...

Bir adım yürüdü, kızdan yana.

Durdu.

— Hadin, dedi. «Bastır sen göğsünden Azmi. Hadi siz de sıvayın, çekip alın ne varsa bacağında...»

Bir kaynaşma, bir hareket, kapanıverdi üç adam, Zarifenin üzerine. Boğuk boğuk çıkan o güdük ses, kızın boğazında tıkalı haykırışıydı besbelli!

Şalvarın, sonra da uzun paçalı, turuncu donun havada uçuşunu gördü Şeref.

Şerefin hiç bir yeri bağını koparamıyor, gevşetemiyor, oynamıyordu; sesi bile kıpırdamıyordu ama vücudunda birikmiş tüm hareket gücü, dışarı fırlayacak, fırlayıp çıkacakmışçasına irileşen gözlerine üşüşmüştü.

Beynine bir sancı vurdu, yumdu gözlerini Şeref.

Sımsıkı yumdu.

Bir an...

Fazla dayanamadı.

Açtı gözlerini Şeref.

Bembeyaz bir şeyler parladı: Zarifenin bacaklarıydı, uzun uzun... Bembeyaz!

Kapadı gözlerini Şeref.

Bir an...

Dayanamadı, gene açtı.

Tam ona dönüktü Zarifenin bacakları.

Bembeyazdılar.

Değil ellemeğe, değil bakmağa; düşünmeğe, hayallemeğe kıyamadığı bacaklarıydı bunlar Zarifenin.

Yumdu gözlerini Şeref.

Bir an...

Dayanamadı, araladı gene.

Zarifenin belden aşağısı apaçıktı. Karnı, kalçaları, bacakları depreşiyordu. Kıvranıyordu. Titriyordu.

Hiç bir gizlisi, saklısı, karanlığı, kuytusu kalmamıştı.

Apaçıktı her bir yanı.

Bembeyaz... Pespembe... Dalga dalga kızarmış, yusyuvarlak, kıvrım kıvrım...

Azmi, Sabahattin, Hayrettin, büyülenmiş gibi bakıyorlardı.

Ayakta dikiliyordu Mahmut.

— Ey, dedi. «Parayla değil, sırayla. Hadi bakalım, bacaklarından, ayaklarından tutun. Sıkı tutun. Ha şöyle, çekin birer yana...»

El attı belindeki kuşağına, çözdü, savurdu bir tarafa.

Şeref, gözlerini yumdu.

Yüreği vurmayı unutmuştu.

Gönlü bulanıyor, fır fır dolanıyordu dünya.

Gene de açtı gözlerini.

Öylecene dikiliyordu Mahmut.

Açtı gözlerini Zarife... Açtı da açtı.

Şişti de şişti ağzındaki bez: «Uuuy... Uuuy!» diye...

— Ey... Dedi Mahmut. «Buna derler kader. Kime niyet... Kimlere kısmet! «— Güldü —» Tatlılıkla dediydik kabul etmedin. Bizden günâh gitti. De iyi say bakalım şimdi, bu daha ilk sıftah. Varan bir...»

Yürüdü kızın üzerine.

Yumdu gözlerini Şeref.

Açtı gözlerini Şeref.

Hepsini gördü.

Her bir hali gördü.

Yumdu gözlerini Şeref. Açtı gözlerini Şeref.

Zarifenin üzerine, sırayla, bir bir kapanan adamları gördü.

O sesleri duydu.

O adamları, sırtlarını, bacaklarını gördü. Bütün o hareketleri, o sıçrayıp sarsılışları gördü.

Her bir şeyi gördü.

Yumdu - açtı gözlerini Şeref.

Hep iki kişi tarafından tutulan Zarifenin ayaklarının ufak ufak havayı tekmelediğini gördü.

Sırada bekleyen dördüncü kişinin, sabırsızlığını

Açtı kapadı, açtı gözlerini Şeref.

Adamların, birer kere daha dolanıp geldiklerini gördü.

Kulaklarını hiç kapatamıyordu. Her bir şeyi... Her bir sözü... Her bir sesi işitti.

Yapabildiği tek hareket:

Yumdu, araladı, yumdu, araladı gözlerini Şeref.

En son, Zarifeyi götürdüklerini, adamlardan birinin dönüp, şalvarla donu aldığını... Kızın bacağına geçirmeye uğraştığı gördü.

Daha sonra, hiç bir şey görmedi.

Yumdu gözlerini, açmadı.

Görseydi de, ,bir şey anlamazdı zaten. Tek düşünce kalmamıştı beyninde, kafası koflaşmıştı. Gönlü bulanıyordu, bulanıyordu ama, ağzı tıkalıydı.

— 5 —

«Fır fır uçmasa yakalayacağım... Ama tam elimi atıyom, fırlıyo... Na bak gene atladı karşı ağaca... Hey.. Hey! Kış.. kış! Bir uçsa şu daldan da... Eremiyorum işte... Hey.. Hey! Kış.. kış!»

Kendi kendine konuşarak, bağırarak ağaçtan ağaca, çalıdan çalıya koşuyordu Emin.

Güneş ikindiyi boylarken:

— Boş ver, demişti kâhya. «Boş ver gayri ateşi... Zaten kimsenin gelip ısındığı yok. Eh sen de boşlamışsın bilem. Sönmüş geçmiş zaten. Külleri bile soğumuş. Ne dinelip duruyorsun öyle ise burada boş boşuna. Hay serseri...»

Ilıktı hava, yerler kuruydu.

Baktı Emin, babasının paltosu asılı, uzakta bir dalda.

«Bir dolanayım bâri...» dedi kendi kendine. «Bıktım hep ateşçilik yapmaktan... Bir dolanayım, babam görmeden. Çabucak dönüp gelirim. Ne farkedecek...»

Biraz uzaklaşınca, önündeki çalının içinden «parr» diye bir kuş fırlamıştı. Kırık ayağının birini sarkıtmış, bereli kanatları, kan dolup şişmiş gözleriyle, yorgun yorgun, en fazla on beş metre kadar uçabilen bir sığırcık.

«Besbelli, sabah kâhyanın yaraladım dediğinden...»

Koşuyordu Emin.

Kuru bir dalın üzerinde, ya da bir çalının dibinde, nefes nefese, göğsü kalkıp inerek bekliyordu kuş.

Tam geliyor, elini uzatıyordu Emin, canını dişine takmış hayvancık, en son anda gene uçuveriyordu.

«Amma da uzaklaştırdın beni... Nerelere geldik bak! Ama tutacağım seni... Hışt... Hışt oradan. İn. Yüksek orası. Eremiyorum.»

Yerden topak topak toprak alıp, atmaya başladı kuşa.

Gene uçtu sığırcık, gitti bir çalıya daldı.

Testere iniltisi gibi, demir demir gırlayan ince bir ses duydu Emin, gerilerden gıvıl gıvıl gelip vuran...

Kulak kabarttı:

«Öööl Döndü bile kamyon. Biz de dönelim bâri. Akşam düşecek neredeyse. Anladık, tutturamayacaksın kendini kuşcaaz... Dönelim. Baksana geldi döndü bile kamyon.»

Mustafacık el frenini çekip çatırdatırken, atladı Musa aşağı.

Başladı, zeytinlikte çalışılan yere doğru koşmaya. Alışıktı. Hem de toprak balçık değildi, kuruydu. Yüreğinin yükü de daha bir hafiflemişti üstelik...

Koşuyordu, çabucak bulsun kızını...

«Merakta kalmasın yavrucaaz daha fazla...»

«Merak etme gayri, anan daha bir iyi. Daha bir umutlu vazyatta.» Diyecekti.

«Hastanaya yatırdık, salmadı doktorlar, biz bakarız. Bir umudu var ki iyi edelim. Çok bir soğuklatmış kendini, su yapmış ciğerleri, ama bir umut var ki kurtarırık dediler» diyecekti.

«Bu kadar zaman nerede kaldınız yavu? Kadın erimiş bitmiş, hani daha birkaç saata ya çıkar, ya çıkmaz idi. Gene vazyatı şüphalı, bize fazla yürek bağlamayın» dediler demeyecekti.

«Böyük Mevlâm, Mevlâm böyük. Ondan umut kesilir mi? Çıkmadık canda umut vardır... Hem koskoca bir hökümetin koskoca bir hastanası ora... Helbet bir soğuklamanın çarasını bulurlar...»

Koşuyordu gene Musa.

«Ha, bir de Allah o Şeref oğlandan razı olsun, ona sebep, anan az buçuk rahata erdi...» diyecekti.

«Arayıp bulacaktı da Şerefi, ona da anlattıracaktı vazyatı, ona da sağol, senin sayanda...» diyecekti.

O hızla, hattâ «az biraz» gülerek girdi, çalışanların arasına.

Koşa koşa dolandı toplayıcı kadınları.

Herkes az çok biliyordu durumu.

Kimi baktı.

Kimi:

— Ne haber? Diye sordu.

Çoğu, hiç sesini bile çıkarmadı, başını bile kaldırmadı.

Herkesin kendi dâvası kendine, öyle ya...

Bütün toplayıcıları dolandı, Zarife'yi göremedi Musa.

Bir burkuldu yüreği.

Bir daha gezdi hepsini. Bu kere daha çok kadın başını kaldırıp baktı Musa'ya. Hattâ bir ikisi de, ters ters...

«Allah, nasıl olup da göremiyom benim kızı...»

Üçüncü dolanışına başlarken, gece işine Zarifeyle beraber giden kızlardan biri:

— Musa âbey... Musa âbey. Senin kıza mı bakınıyorsun? Öğlenden sonra ben de göremedim. Sabahtan birlikte topluyorduk. Paydostan sonra hiç görmedim. Ben de hep meraklandım, bakındım fırdolayı.. Hiç gözüme ilişmedi.

— Ne? Dedi Musa. «Ne?»

İçindeki burukluk, ağu gibi acımıştı birdenbire.

Bir sıkıntı bastı gönlüne, anlamadı nedenini.

Çaresiz çaresiz bakındı etrafa.

Bir dost... Bir yardımcı... Tutacak bir el?

Aklına Şeref geldi. Oh, parladı yüreği.

Şeref nerede?

Şeref... Şeref...

Dalların arasında kafaları, hattâ gövdeleri kaybolmuş adamları bir bir yoklamak, tanıyıp seçmek, kadınları dolaşmaktan daha da zor.

Ağaç çok, merdivenler kirpi gibi diken diken, ,adam dersen hesapsız. Dolan dur.

Ama akşam yaklaşıyor.

Dağlar tepeler, pembe pembe ışıldadı. Zeytinlerin yaprakları bile kanayacak neredeyse...

Bir fosfor akıyor gökten, her bir yana bulaşıp, her bir şeyi parıldatıyor...

«Koş Musa, koş! Koş dolan ağaçları... Şeref? Şeref? Sen de neredesin be Şeref?»

«Koş Musa, koş! En bir kenar ağaçları, en bir ırak ağaçları, fırdolayı, çepeçevre, nerede bir merdiven var ise koş, dolan yokla... Şeref?... Şeref oğlan... Şeref oğlan dost. Cevap verir Şeref oğlan. Na bu ağaçlar en son... En bir kenar... Daha yok gayri başka merdiven bu yanlarda... E, öyleyse?... A! O da ne? Ne koşuyor bu çocuk böyle, ne bağırıyor? Emin bu be! N'oluyor be?»

Ardından şeytan kovalıyormuşcasına, olânca hıziyle, uçar gibi, dosdoğru geliyordu Emin.

Az önce vızıltı kadar duyulan sesi, avaz avaz çıkmaya başlıyordu.

Sebebini tam anlayamadan, atıldı o yana Musa. Koştu, karşıladı oğlanı.

Soluksuz kalmıştı Emin. Sade koşmaktan değil, besbelli heyecandan da.

Musayı, tanıdık birini görünce, boğulur gibi hemen anlattı:

— Ah... Musa âbi.. Musa âbi.. Koş Musa âbi. Şeref.. Şeref âbi... Musa âbi... Şeref âbi... Na orada.. Orada.. Bağlamışlar.. Çok uğraştım.. Orada ... Bağlamışlar... Çözemedim... Koş... Musa âbi.

Kafası tekrar işlemeye başlar başlamaz, Eminin eline sarıldı Musa:

— Koş, dedi. Koş, nerede? Koş çabuk göster.

Etrafta, en yakındaki ağaçlarda sıyıran adamlar bile pek bir şey anlamadılar. Kafalarını salladılar.

— Bu garip de, temelli sapıttı gayri.. Dedi birisi. — Çocukla elele, yıkılırcasına, birbirini sürüklercesine koşan adamı göstererek — «Bir bildiği koşturmak be! Dur be yahu... Şimdi geldin.. Dur bi rahat nefes al bi yol...»

İç cebinden çekmeyi (1) çıkarıp, hatır hatır kesti attı Şeref'in iplerini Musa.

Koluna girip tutmaya da çalıştı delikanlıyı ama, yavaş yavaş çöktü oturdu ağacın dibine Şeref. Eminle Musayı da aldı aşağı.

Açıktı gözleri.

Donuk donuk bakıyordu.

Yaşlar sanki çoktan çekilip bitmiş gibi, sade yol yol kurumuş izler vardı suratında.

Bir eline Emin sarıldı:

— Şeref âbi... Şeref âbi...

Öbürüne de Musa yapıştı:

Anlamadan bakıyordu Şeref.

— Şeref... Şeref, ne oldu? Ne oldu söyle?

Büyük bir yorgunluktan sonra rahata kavuşmuş, dinleniyormuş gibi, bacaklarını uzatmış, ağacın dibinde oturuyordu.

— Şeref âbi, Şeref âbi anlat... Ne oldu? Kim bağladı seni?

— Anlat Şeref... Anlat oğlum. Bak akşam oluyor... Anlat. Akşam oluyor.

Bir tek çizgi kıpırdadı Şerefin yüzünde.

Sonra dudakları.

Sonra gözleri.

Sonra her şey.

Fırladı ayağa.

— Akşam oluyor ha? Diye bağırdı. Akşam oluyor...

---

(1) Çekme: Köylülerin çoğunun, hiç yanlarından eksik etmediği, testere gibi dişli, açılır kapanır, — bağda, zeytinde kullanılır — tahta saplı bıçak.

Sallandı, tekrar çöktü. «Akşam oluyor...» Kısılmıştı sesi.

— Ah Musa âbi! Dedi. «Ah Musa âbi...»

Uzamış kırmızı sakalları, yaklaşan akşamın şavkını almış, kıpkızıl parıldayan Musa'nın suratına baktı bir an, sonra sarıldı boynuna.

— Ah Musa âbi... Musa âbi!

Yeşil yeşil çakıyordu Musanın gözleri.

— Hadi, dedi Emin'e. «Hadi sen koş dön oğlum. Hadi geliyoruz biz de. Koş merakta kalmasın baban... Hadi diyom. geliyoz biz de...»

Fazla direnemedi, kalktı, uzaklaştı Emin.

— Anlat! Dedi Musa, Şerefe dimdik bakarak.

— Anlatamam... Anlatamam... Ah Musa âbi...

Musanın gözleri çelik çelik çakıyordu.

— Anlat, dedi bir daha. «Anlat diyom sana Şeref. Anlat, akşam oluyor.»

Başını kaldırdı Şeref, göğe, sonra Musaya, sonra önüne baktı. Dudakları oynadı, gitgide hızlanarak.

— Musa âbi... Dedi. «Biz Zarifeylen seviyoduk birbirimizi. Söz vermiştik birbirimize. Sana açılmak için de şu zeytinin sonunu bekliyorduk... Ah Musa âbi... Meğerkim o Mahmudun bugün seni yollamak için babasını zorlaması bile bir dolap imiş... Ah Musa âbi...»

***

«Hay namussuz kuşlar, gelmediler. Bundan sonra da mümkünü yok gelmezler. Güneş kavuşuyor neredeyse... Çoktan varıp tükenmişlerdir kamışlara... Paydos neredeyse. Ne taşıyıp duruyorum belimde bu fişekliği be... Mafetti beni. Yağlanmışız yahu bayağı... Amma da sıktı.»

Çifteyi çoktan sıyırıp bırakmıştı omuzundan, dayamıştı bir küfeye. Çozdü fişekliği de koydu astı küfenin kenarına.

Gerindi, esnedi, karnına vurdu.

— Oh be! Dünya var imiş... Daha önceden akıl edip de çıkartmadığım kabahat... Ulan ananızın bilmem nesine gidin sığırcık gibi be!

Küfelerden yana baktı.

Kamyon bekliyordu.

Bey yoktu, ikindiden sonra dönüp gitmişti.

«Hey Allahım, dedi kendi kendine. «Ben Bey olacağım da... Hizmetkârımla düşüp kalkacağım... Kendi bir aylıklı hizmatçımı, karı diye koynuma, yatağıma alacağım, başıma taç yapacağım! Hey Allahım... Para verirsin, akıl vermezsin. Akıl verirsin, para vermezsin... Bizim gibi, köpek eder, bir kapıya bağlar, süründürürsün... Şu küfelere bak bi yol. Şu mala bak... Ganimet be!»

Kızdı birden.

«Ulan nerede bu bizim deyyuslar da? Hepsi birden, söz birliği etmişler sankim, bütün gün kara kayıp oldu namussuzlar! Gene bize düştü kamyonu yüklemek... Öğlende hadi neyse dedik... Ama şimdi... Şimdiki koyar adama be... Akşam akşam...»

Seslendi:

— Hey Mustafa.. Mustafacık... Hey, Gel.. İn aşağı şu kamyondan be. Sanırsın yapışık oraya. İn hele... İn, bir kaç adam sesle de gelsin. Bıraksınlar sıyırmayı gelsinler. Başlayalım yüklemeye şu kamyonu...

«Kendin ne çağırmıyorsun? Bey gelici olmadı mı, bir adım atmaz, hep emir vermeye bakarsın, başımızda sanki bir kral kesilirsin... «Diye düşünerek, ağır ağır, isteksiz isteksiz indi Mustafacık. «Ulan beş dakka uyku bile haram be!»

Gözleri kırpış kırpış bakındı.

— Hadi git sesle, ne dikildin?

— Dur hele be kâhya. Görmüyor musun, geliyor bir iki kişi bu yana. Dur bekle bi yol. Hem de koşuyorlar bile, bak. Na geldiler bile...

Koşarak, yıkılırcasına geldi Musa.

Şaşırdı, bir adım geri çekildi kâhya; çarpacak kadar yakın, zorlukla duraladı Musa, öne arkaya bir sallanıp.

— Ne o? Demek için ağzını araladı kâhya. Kaşları çatılmaya hazırlandı.

Kan kızılı parlıyordu Musanın sakalları, diken diken kabarmış suratı. Gözlerinde, yeşil kıvılcımlar ışıyordu.

— Ne o? Ne bu geliş? Diye ağzını açmaya hazırlandı kâhya.

Dudakları oynadı, aralandı.

— Alçak! Diye bağırdı Musa, ağız dolusu, «Tuuu suratına... Alçak!»

Neye uğradığını şaşırmış, afallamıştı kâhya. Yüzünü silmeyi bile akıl edemeden bakıyordu.

Bir daha kükredi Musa, kızıl ışıkta devleşmiş:

— Alçaak! Diye bağırdı Musa, ağız dolusu, «Tuuu suratırarım bunu...

İtti kâhyayı bir yana, ağzı açık kalmış Mustafacığı savurdu öteye, koştu küfelerden yana, bir elle tüfeği kaptı, ötekiyle fişekliği.

Fırladı döndü dağlara doğru, gelişi gibi fırtına, savuştu gitti.

— Ah, dedi Şeref. Ah yetişemedim...

Soluk soluğa, yeni varmıştı arkadan.

— N'oluyor? Diye, Şerefin yakasına sarıldı kâhya. «N'oluyor?»

Var gücüyle savurdu kollarını Şeref.

— Çek ulan ellerini... Çek namussuz alçak. Musa onları bulup temizlemeden, ben geberteceğim şimdi seni...

Geriledi kâhya.

Ayakta kalakaldı Şeref. Ama çok kısa bir süre.

Eminden, haber yayılıvermişti.

Heyecanını daha fazla içinde saklayamamış, gözleri kocaman kocaman, göğsü nefes nefese, babasının ağaçtan inmesini bile beklemeden avaz avaz bağırıvermişti yukarıya, dallara doğru, olup bitenleri.

Yakında olup da ilk duyanlardan çoğu dayanamıyor, aşağı atlıyor, merdivenini yatıran, birer ikişer geliyordu kâhya ile Şereften yana.

Ağaçtan ağaca dolanıvermişti sesler:

«O delikanlıyı, Şerefi bağlamışlar...»

«Bağlamışlar bir ağaca da koyup gitmişler...»

«Kimler?»

«Ne bileyim ben... Ben sade bağladıklarını duydum, na o ufak oğlan görüp kurtarmış...»

«Deme be! Neye acep?»

«Bilmem...»

«Ya orada ne oluyor be sağdıç?»

«Birileri kâhyaya kafa tutuyor be...»

«Amma bağırdı adam be, dağlar inledi...»

«Alçak dedi, doğru dedi, aşkolsun adama ben!»

«Yürüyün arkadaşlar be...» dedi bir ses. «Yürüyün de inip bakalım, anlayalım her ne ki oluyor... Paydos demektir zaten. Kararıyor ortalık. Hem kâhyada paydos bağıracak hal mi var? Kendi derdine düşmüş baksana...»

«Hadin, biz bağıralım bâri be. Saat beş, dahası ne...»

Hep bir ağızdan yankıladı ağaçlar:

«Paydos!» Diye.

Herkes kendi «paydosunu» kendi bağırıyordu.

Duyulmuşu, görülmüşü yoktu böyle şeyin. Sanki bir mucize olmuştu da, onca zaman taştan birer heykel gibi sessiz soluksuz, kaskatı kalmış adamlar teker teker diriliyor, korkunç bir boyunduruktan kurtuluyordu:

«Paydoos! Paydoos!»

Sonra kalabalık arttı da arttı.

Kâhyayla, Şerefin, Mustafacığın ve ilk yetişenlerin durduğu yerin etrafına yığıldı.

Kim söyledi, nasıl söyledi? Hemen yayıldı haber.

Dalgalandı kalabalık.

«Na o her gün koşan adamın, Musanın kızını dağa kaldırmışlar!»

«Na bu genç sözlüsüymüş onun... Onu ağaca bağlamış,

kızı dağa kaldırmışlar!»

«Musa da kapmış kâhyanın silâhı, vurmuş dağa, heriflerİ bulup temizlemeye...»

«Dört kişiymiş adamlar... Kâhyanın oğlu, bir de arkadaşları falan...»

«Kâhyanın oğlu mu? Yapma be...»

«Valla, na kâhya kendi söylüyor, yemin billâh ediyor, valla benim habarım yok idi, ,hiç de şüpelenmedim namussuzların halinden, ama belliydi bir bokluk hazırladıkları...»

«Eh Musa bulur da temizlerse bir bir hepisini, helâldir, hiç şaşmam.»

«Garanti bıçak da varıdır yanında, horozlu çifte yetmez ise bilem...»

«Gayri Musa bulur. Bulur da temizler hepisini...»

Birden:

«Candarma...» Dedi bir ses.

Bütün kalabalık yankıladı:

«Evet, candarma. Candarma. O temizler bu işi.»

Başını kaldırdı kâhya:

— Vurur mu? Dedi Şerefe. «Bulur da vurur mu?»

— Vurur! Dedi Şeref. «Hem bulur, hem vurur. Hem de bulacak görürsün.

«Candarma...» dedi kalabalık.

«Candarma...» Dedi kâhya da, yıkılmış çökmüştü. «Candarma, evet candarma.»

Dirilir gibi oldu sesi

— Atla Mustafacık, atla arabaya. Koş haber sal Erdeğe. Candarmaya, Polise. Koş kessinler yolları. Koş... Yakalasınlar.. Bulsunlar. Koş... Musadan evvel candarma bulsun.

— Candarma, dedi Şeref de. «Evet en iyisi candarma.»

«Koş!» Dedi kalabalık.

İki-üç kişi:

«Biz de geliriz...» Dediler. Atladılar arabaya.

Yıkılmıştı kâhya.

Omuzları ufalıvermişti.

Oturdu yere. Başladı söylenmeye:

— A namussuz köpek. Nasıl da yaptın? Daha yeni çıkmıştın mapustan... Yeni çıkmıştın! Eski devirler de yok ki, şuna yalvar, buna yalvar kurtarayım, gene affettireyim seni... Nereden bulayım gene mebus idi, başkası idi... Beye de kalmadı yüzüm yalvaracak... Hay deli, hay alçak serseri! Hiç mi aklın yok idi? Artık temelli geberirsin mapusta... Ama razıyım, Musa gebertmesin de.. Mapusa gir. Razıyım gir, çürü. Belki akıllanırsın... Ama iş ki Musa...

Kamyon hareket etti. Çabucak uzaklaştı.

Az önceki bütün gücünü, dayanmasını yitirmiş gibi, yavaş yavaş çöktü yere Şeref.

Başını ellerinin arasına aldı, yumdu açtı, yumdu açtı gözlerini.

Dünyayı, ,kalabalığı, her şeyi unutmuştu.

Onun sarsılan omuzlarına, yaşlı, güleç yüzlü bir sıyırıcı dokundu::

— Ey oğlum, dedi. «Heç ağlayıp da nâfile keder etme. Olan olmuş, giden gitmiş. Biten de bitmiş ki bitmiş. Anladık, sevdalısısın. Ama nasip değilmiş. Yazı değilmiş. Başka yerde ara çaranı. Ne yaş döküyorsun nâfile yere? Olan olmuş, giden gitmiş. Tamamdır o kızcaazın hesabı. İflâh olmaz garibin kızı. Heç kimseye yaramaz gayri... Gayri kimseciklere hayır etmez...»

— 6 —

Çıtır çıtır ediyordu yıldızlar gökte.

Sivri sivri buz gibi çakıyorlardı ışıl ışıl, hep birden oynaşıyorlardı, kimi yanıyor, kimi sönüyor, sırasız, düzensiz kıpırdanıyorlardı.

Sağlı sollu yamaçlardan çakallar ağlaşıyordu... Uzun uzun, haykıra haykıra...

Don yoktu ama, soğuktu. Bayağı sertleşmişti toprak. Kütür kütür ediyordu üzerine basınca.

Paldır küldür koşuyordu Musa.

«Ataş, ah bir ataş görsem... Mutlak yakmışlardır bir ataş...»

Soluk soluğa koşuyordu Şeref de..

«Ne yana gittiler acaba? Musa ne yanda acaba? Mutlak düz yukarı vurmuştur dağa... Ateş arıyordur... Ah Allahım bir ateş... Bir yetişebilsem...»

Elindeki silâhı savura savura tırmanıyordu yamalara, bayırlara Musa. Sımsıkı bağlamıştı fişekliği beline.

«Bir ataş böyük Mevlâm, bir ataş, bir ataş, şavklat karşımda...»

Paldır küldür koşuyordu Musa.

Soluk soluğaydı Şeref. Duraklayıp dikilikaldı birden.

«Allah!» dedi. «Allah... Nah ateş. İşte ateş... İşte! Allah... Ama ne kadar uzak... Ne kadar uzak. Ah yetişebilsem. Ah gördü mü acaba Musa da? Nerede acaba Musa? Ah yetişebilsem... Ama ya oduncularsa, ateşin sahipleri... Of, amma da uzak... Dayan Şeref..»

«Ha! Diyo soludu Musa. «Ha... Ha işte ataş. İşte. Uf, ama ırak... Çok bi ırak... Sabah ağarırken anca varırım...

Ama ah ulan ah... Ah köpekler... Koş Musa... Koş işte tam sırası şimdi...»

Paldır küldür koşuyordu Musa.

Elinde buz gibi kaskatıydı tüfek. Yalnız avucunun sardığı yerde korlamıştı kara namlular.

Geceye soluk soluna alev kusarak, uzakta, çok uzakta, sönen bir kibrit alevi gibi kıpırdayan kızıllığa doğru koşuyordu Musa paldır küldür.

Çakallar ağlıyordu, yıldızlar çıtırdıyordu. Musa sade kendi patırtısını duyuyordu.

Dimdik sarpa vurmuş, tırmanıyordu Şeref.

Kütür kütür ediyordu topraklar.

Çatır çatır ayrılıyordu çalılar.

Yıldızların ince ince çatlayışını duymuyordu Şeref. Onun da adımlarının gürültüsü, her bir sesi bastırmıştı.

Ama çıtır çıtır ediyordu yıldızlar.

Öyle güzel duyuyordu onları Zarife.

İğne iğne batıp çıkıyorlardı, beyninde çıtlıyorlardı.

Ateş küllenmiş, ,bir ucundan incecik tütüyor, gitgide ferî kaçan gözlerle ak ak bakıyordu korlar.

Devrilip kalmıştı adamlar yanda. Birbiri üstüne yıkılmış, sızıp kalmış, horluyorlardı.

Saatler önce, ateşin ilk harladığı sıra tekrar tekrar tepen azgınlıkları iyiden iyiye boşanmış, sönmüştü.

En sona kalan «nöbetçi» bile, gözlerini açık tutamamış, düşmüştü başı.

Ateşe bakıyordu Zarife. Hiç kırpmıyordu gözlerini. Öyle oturmuş, ateşe bakıyordu.

Islak ıslaktı altı, toprak soğuktu.

Yıldızlar çıtır çıtır ediyordu gökte.

Bir avaza ağlaşıyordu çakallar.

İçerisi, yüreği, tüm gövdesi, yavaş yavaş soğuyor, katılaşıyordu Zarifenin...

Ağzı açıktı, sıyırıp atmışlardı ağzından bezi, «Bağır bağırabildiğin kadar gayri buralarda...» diyerek.

Bağırmıştı bağırabildiği kadar.

Ama artık «Uf!» bile demiyordu Zarife.

Etlerini parça parça doğrayan, dilim dilim kesen, gönlünü, yüreğini karıp kavuran fırtına savuşup gitmişti.

Kendi içerisinde çatırdayan direklerin sallanması da durmuştu. Hepsi yıkılmıştı, devrilmişti bir yana.

Gözleri ateşte, kulağında yıldızların bomboş çıtırdısı, yer ıslak, soğuk altında, öyle oturuyordu Zarife.

Ne midesinin döndüğünü duyuyordu, ne de yüreğinin çırpınışım artık, ne düğüm düğüm kopup deşiliyordu barsakları, ne de içinde her ne varsa kusup boşaltıyordu gönlü...

Hiç bir şey kalmamıştı.

Herşey durmuş, her şey bitmiş, her şey yok olmuştu.

Bağıramıyordu bile artık Zarife. Ağzı açıktı ama, tıkalıyken avaz avaz bağırdığı gibi «Geberteceğim sizi, hepinizi!» Diye bağıramıyordu.

Ellerini de çözmüşlerdi.

Kalkıp da boğazlarına sarılmıyordu, yatan adamların.

«Uf!» bile demiyordu artık.

Öyle oturuyordu, yer soğuk, altı ıslak.

İçinde, iyi ve güzel ne varsa, tüm inancı, sevgisi, umudu, her bir şeyi çatır çatır yarılmış, akmış, boşanıp toprağa karışmıştı.

Emip yutmuştu toprak.

Her bir şeyi.

Oturuyordu Zarife, boşalmış, sünmüş bir kılıf, kopmuş bir deri parçası gibi.

Nesi var nesi yok, yitirmişti.

Bitmişti.

Hiç kimseye, kendine bile hayır etmezdi gayri.

Yıldızlar çıt çıt batıyordu kafasına.

Ateş en son kıvılcımını da uçurmuş, kara kömür, ak kül olup kalmıştı.

Yavaş yavaş kalktı Zarife.

Ayağından tepesine, tüm gövdesi yarılmış, karnı deşilmiş gibi bir sancı dolandı gene her bir yanını.

Duymadı sanki Zarife. Yürüdü.

Çatır çatır çatlamış gönlünden, yüreğinden son damlalar sızıyordu.

Yürüdü.

Nereye, ne yana?

Yürüdü hep... Yürüdü.

İçerisi tüm kuruyup kalmadan, son bir kere kımıldadı dudakları:

«Şerefim... Yok. Hiç bir şey yok... Şerefim... Hiç bir şey kalmadı... Şerefim...»

Yürüdü, hızlandı.

Çakallar çığrışmıyordu.

Yıldızlar çıtırdamaz olmuştu.

Sabah ağarıyordu. Kara kara direniyordu tepeler, sararan göğe karşı.

Zarife birden, koşmağa başladı. O ağu acısı, yüreğinde topaklanıp kalmış tek şey hafiflemişçesine...

Koştu Zarife... Koştu...

Çalılar... Dikenler.

Koştu.

Taşlar... Çalılar... Dikenler.

Birbirine dolanmış ufak ağaçlara, bodur meşelere, kocayemişi dallarına karışmış eski sur duvarları... Horasanları oynamış koca koca taşlar.

Yüzlerce sene önce yapılmış, onca yıldır rüzgâra boraya, dimdik tepeyle birlikte kafa tutmuş, az çok yıkılmış, göçmüş, ama kaybolmamış kal'a duvarları...

Koştu Zarife.

Taşlar... Çalılar... Taşlar...

Koştu... sonra, peşinde haşır haşır çakıldan bir kuyruk sürürkleyerek yuvarlandı aşağı.

Kısacıktı iniş.

Har diye uçup gitti, ürkmüş bir çulluk.

Fırıl fırıl dönüşleri ağırladı dünyanın.

Yüzükoyun çevriliydi Zarife. Göğsünü toprak eziyordu. Ağzı yere dayalıydı. Kafasının içinde bir düşünce kımıldadı.

Bir kere daha yatmıştı yere, böyle yüzükoyun. Ama toprak canlıydı o zaman, kıpır kıpırdı, sıcaktı göğsünde, tatlıydı dilinin altında.

Toprak sadece topraktı halbuki...
Zarifenin gözünde kımıldanan tek damla yaşı da emiverdi.

***

Musanın boğazı hırıldıyordu. Bacakları bir şey değil, göğsünün, ciğerlerinin dermanı tükenmişti. Sızım sızım sızlıyordu sırtı, yanları...

«Ah köpekler... Ah koymayacam bu ettiğinizi yanınıza... Ah hepinizin canını lokma lokma burnunuzdan çıkartmassam... Ah iş ki kefşedeyim yerinizi... Bi bulayım yerinizi... Dikileyim tepenize... Ah ah... Ataş nişanı da söndü, kaybettik. Ah sabah da ağarıyor, ağarmaz olasıca... Ama ağar sabah ağar. Ağar da bak... Bak olacağlara bi yol. Geberecem, gene de bulacam sizi hayın itler... Geberecem... Bulacam... Gebertecem hepinizi... Hepinizi...»

Göğsündeki gümbürtü, boynunda, kulağında uğulduyordu Musanın.

«De döğün yüreğim, döğün. Gümle de gümle. Kopup çatlasan da bulacam onları... Bulacam. Sıraynan, birer birer dayanacam fişengi göbeklerine... Taşsın da taşsın içlerinin boku dışarı. Gömecem hepisinin karnına donğuz diremini... Yalvarın itoğlu itler, yalayın yerleri... De bir tepik tepenize, geberin kızgın donğuzlar gibi, yerleri eşe eşe... Ama dur, öyle yağma yok... Çekecem çekmeyi, bi gözel doğrayacam, ufak ufak, parmaklarınızı, ufak ufak didecem etlerinizi, kulaklarınızı, her bir yanınızı kesip de elinize verecem... Ah böyülü Mevlâm... Ah dayandır beni... Ah çatlamadan bir varıp kavuşayım, bir ereyim şu kuduzların döşeğine... Ah itler... Ah durun bekleyin.. Geliyorum...»

Yıkılacak haldeydi Musa.

Sallanıyor, düşecek gibi oluyor, sendeliyor... ama gene de dayanıyor, koşmayla-yürüme arası, hızlı, çok hızlı bir gidişle dere-tepe atlıyordu.

Kuvveti tükenir gibi oldukça, tekrar başlıyordu sövüp saymaya, daha da iyisi bir kere yakalarsa yapacaklarını sayıp dökmeğe...

Gücü tazeleniyor... Hızlanıyor... Dayanıyordu.

Gece, kısa bir süre parladığını gördüğü ateşin kımıldadığı noktayı hizalamış, yeri yurdu, izi eseri çoktan kaybolmuş bir nişana doğru, bir ardına bayırlar tepeler aşıp gidiyordu.

Gün iyiden iyiye beyazlıyordu.

Hepsi bir yana devrilip silinmiş yıldızların yol göstericiliği gerekli değildi artık.

«Tepe... Tepe... Tepe... Hay gözünü sevdiğimin Kapıdağı... Nerende yandı o ateş gece? Hem de onlar mıydı? Ya odunculars a? Ne kaptırdım gidiyorum böyle, bir tek ateş kıvılcımına... Ama nereye gidebilirim başka? Neresi var, bildiğim, umduğum başka ki gideyim... Of Musa nerede acaba şu dakka? Of yetişebilecek miyim? Nereye? Kime? Nerede? Of Allahım...»

Şeref de tüm gücünü harcıyordu.

Soluk soluğa, en dik bayırlara tırmanıyor, en sarp keçi yollarından, sel suyuyla şişmiş çağıl çağıl akan derelerden, diken diken kuşatılı kestirmelerden atlayıp geçiyordu.

«Koca dağda bir göz ataş, gece sanırsın baktın mı kim uzakta, karanlığın içinde bir dene tepe var... Vur git dosdoğru üzerine, elinle koymuş gibi bul... Bi dene tepe sanırsın.. Meğerkim tüm tepe sıra sıra, ara yerler... Neresi Hangi bir denesi? Ah namussuz köpekler... Hepisini yoklayacam bir bir... Bulacam, leşinizi devirecem... Ah ula, o ne?...»

Çatır çatır etti çalılar bir daha.

Sıktı avucunda silâhı Musa.

«Ah namussuz donğuzlar...»

Bir homurtu, çatırtı, savuştu yaban domuzu.

Musanın göğsü, daha bir gümbür gümbür ediyordu.

«De kopasıca yürek... De sırası mı şimdi böyle gümbürdemenin? De dayanmayacan mı ki, essahtan bulayım donğuzları... De koyveriyom, tamamım de de, önce sana dumanlayım şu tüfeği...»

Gene başladı yürümeğe.

Hızı azalmıştı biraz.

Hır hır ötüyordu her nefesi.

Arada sırada fırlayan çulluklara pek aldırmıyordu ama koca bir küme keklik, hep birden parlayınca irkildi Şeref.

Duraladı.

Bakındı etrafına.

Dağların rengi geliyordu, mor, yeşil. Uzaklarda, aşağıda, kırış kırış serili koca deniz, beyazdan maviye dönüyordu hafiften...

İnce bir rüzgr kıpırdanıyor, çalı-kekik kokusu üfürüyordu. Bir kerkenez gelip dikildi, var gücüyle kanat çırparak, hiç oynamadan, bir süre mıhlanmış gibi asılı kaldı havada, sonra yana devrilip, aktı gitti ilerilere.

«Allah!» Dedi Şeref. «Allah, hangi bir yere, hangi bir tarafa gitmem gerek? Of Allah...»

En yakın tepeyi nişanlayıp, dayandı gene... Biraz gitti.

Öbür yana atladı bayırı.

Mıhlandı olduğu yerde.

«Ah!» Dedi. «Ah bir adam. Adam o orada... Ufacık... Bak nasıl gidiyor. Nasıl tırmanıyor... Ah acaba o mu be?»

Koşmaya başladı.

Yüksekler, güneşi görmüş parıldıyordu. Gölgeler, boğazlardan aşağı, bayırlardan tekerlenip düşüyordu. Koyuluklar geri geri kaçıp iniyor, denize dalıp batıyordu.

Işık ışık kollarını göğe açmış güzel bir gün daha geriniyordu. Soğukların önünde her biri bir tarafa savrulmuş, rüzgârdan açlıktan kaçarken durup dinlenmeden bir o yana, bir

bu yana «koştura koştura» yüreklerinin yağı erimiş sığırcıklar, kıştan çalacakları bu ikinci günün sevinci, o bitmez tükenmez «koşuya» kısacık bir ara verebilmenin keyfiyle erkenden kalkınmışlardı bataklıklarından, küme küme fırlıyorlardı havaya.

«Koşmaları» azalmamış Musayla Şerefin üzerinden, tükenmiş sıcakların rahatlığını gagalarına takmış, harlayarak geçip gidiyorlardı.

— 7 —

— Hişt ulan, hişt Azmi...

— Ne var be?... N'oluyo be? Ha, sen misin Hayri.. N'oluyo?

— Kalk ulan, kalk! Kalk, kaçmış karı...

— Ne? Ne diyosun be?

— Şişşt! Bağırma ulan... Uyandırma ötekileri... Sıçratma hemen üzerime Mâmudu...

Azmi, gözlerini kırpıştırarak doğruldu.

— Ulan sahi yok mu kız be Hayri?

— Yok! Kaçmış namussuz karı. Bi saatten fazladır arıyorum. Yok, yok hiç bir yerde... Hiç bir yanda izi bilem yok. Savuşmuş gitmiş.

— Eyvah de eyvah! Pekey kimdi en sona kalan... akşamleyin?

— Ben be Azmi. Ondan çekiniyorum ya Mahmuttan, şimdi bir araba lâf edecek... Ne bileyim, uyumuş kalmışım be... O kadar da uğraştım uyumayım. Yıkılmış oturuyordu bir yanda, namussuz kahpe... Gebermiştir gayri dedim... Gene de açtım gözlerimi ama, geçivermiş içim...

— Çözmemek lâzımdı ellerini... Hattâ ayaklarını bilem bağlamak lâzımdı. Belli bir şey. Mâmudun aklı hep... Koyverin, kaçmaz gayri... Hiç bir yana gidemez. Ne yüzle ne suratla? Ulan yüzü suratı var mı? Boşladın mıydı kancık kısmını, çeker gider elbette... Hep Mâmudun deli aklı... Eyvah de şimdi! İyi baktın mı her bir yana? Düşüp kalmıştır bir tarafta...

— Baktım be A z m i, çalı çalı aradım na bütün buraları... Tee aşağılara kadar... Yok da yok. İzi bilem yok.

— Eyvah de... Şimdi sağlama bok oldu işimiz...

— Mâmudun aklı, hep onun deli aklına uyduk...

— N'oluyo ulan? Dedi, kalın bir ses. «Ne gevezeleniyorsunuz sabahınan?, N'oluyo be?»

Birden doğruldu Mahmut.

— Ulan nerede kız be?

— Biz de onu konuşuyorduk Mâmut...

— Biz de ayni şeyi söylüyorduk...

— Ulan nerede kız be?

— Kız gitmiş Mâmut...

— Kız kaçmış, savuşmuş...

— Ne? Diye gürledi Mahmut. «Vay ulan eşşoğlu eşşekler!»

Ayağa fırladı.

Azmiyle Hayrettin de fırlayıp kalktılar.

Sabahattin de doğruldu, gözlerini uvalayarak kalkmaya davrandı.

— Bak, dedi Azmi. «Bak Mâmut... Bak, bu işin temelli boku çıktı. Bi de birbirimize düşmeyelim şimdi bir kancık dalgasına...

— Oldu bir şey... Dedi Hayrettin. - Kardeşine bir göz attı.

Fırladı ayağa Sabahattin.

Tek lâf etmeden soluyordu Mahmut, karşısındakilere bakarak.

— Bak Mâmut, dedi Azmi.«Sana dedik şu karının eli-ayağı bağlı olsun... Dinlemedin. Uyumuş kalmış Hayri. Belli bir şey, hep uyuduk. Dokuz canlıymış, sızmamış bile kahpe...»

— Bana mısın bilem dememiş! Hepimizi uyuya koydu... Kendi kirişi kırdı... Hiç bırakılır mı yuları boş, kancık kısmının? O kadar açtım gözlerimi... dayanamamışım sabaha kadar, n'edeyim...

Sabahattin, hâlâ uykulu bir sesle, ilk defa lâfa karıştı:

— Olmuş bir şey... Olan olmuş ağalar. Şimdi olacağa bakalım biz. Birbirimize düşmenin âlemi var mı?

Sâkinleşiyordu Mahmut.

— Kaçtı ha! Dedi. «Vay ulan, nasıl da kaçtı?»

— Sabah beri arıyorum be Mâmut... Bakmadığım yer kalmadı. Ara ara, canım çıktı. Yok be... İzi bilem yok.. Yer yarıldı da içine girdi...

— Aradın ha?... Yok ha?

Azmi sırıtmaya çalıştı:

— Kabahat bizde ki, ona kaçacak derman bırakmışız? Yuf olsun hepimize...

Kimse gülmedi.

— Yahu, nereye gider bu kız? Dedi Mahmut, öfkesi iyiden iyiye geçmiş. «Nereye gidebilir ki? Gitti kendini bir uçuruma attı da canına kıydı desen, mümkünü yok. Öyle bir uçurum, kaya maya, öyle çok bir sarp yer bilem yok buralarda..»

— Ya dönmüşse meraya, aşağıya? Dedi Hayri. «Garanti döndü, belki de Erdeğe bilem vardı gitti. Haber vermeye. Temelli bok işimiz...»

— Yahu hangi suratla, yüzle döner, insan içine?

— Akşam da öyle dedin, bak bastı gitti.

— Hepimizi kaç sefer sıraya dizdi de, bana mısın demedi! Ne suratı, yüzü arıyorsun sen bu kancıkta?

— Garanti vardı Erdeğe...

— Tamamdır işimiz gayri...

— Zaten belliydi bu işin bokluğu, te başından... Besbelliydi milet düşecek peşimize... Ama böyle çabuk demediydik... Yerimizi kefşedene kadar onlar, biz çoktan tüyeriz dediydik.

Şimdi yedik ayvayı işte!

Toparlandı Mahmut.

— Kesin be! Dedi. «Kesin ulan ağlaşmayı. Gittiyse bile, ne zaman Erdeğe varacak da, ne zaman haber salacak, ne zaman ayaklanıp gelecek millet buraya? Şaşkın olmayın. Rahat rahat vaktimiz var bizim savuşmaya. - Vurdu elini beline

Na bu babamın çekmedeki paralar buradayken, ne sıkıyorsunuz canınızı? Zaten yetmişti canımıza ırgatlık be! Ben kızı düşünmüyorum, kaçırmasaydık daha bir iki sefer eğlerdik gönlümüzü. Ama ona da boş ver... Olan oldu.»

— N'apıyoruz şimdi? Diye sordu Sabahattin.

— Hiç n'apacağız? Ne yapacaksak onu. Doğru dağın ardına. Öte yana, Şeytanköye ineceğiz. Tanışlar var. Para belde. Millet kessin yolları, tutsun kavşakları, Bandırma - Erdek - Belkis... Taksilerde, otobüslerde arasın, saman arabalarını bile yoklasın isterse bir bir... Aştık mıydı şu iki tepeyi, indik mi Kapıdağın ardına, deniz kenarına, Şeytanköye... Kimin habarı var... Para belde... Atlayacağız bir odun motoruna. Çek arkadaş... Dosdoğru karşılara.. Tekirdağ.. Şarköy... Mürefte. Nereyi canın çekerse! At bizi Trakyaya, aşır şu Marmara denizini. Aç gözünü, yum ağzını, al paranı...

— Ya döner gelir anlatırsa motorcu?

— Sıkı mı? Dedi Mahmut. - Çizikleniyordu suratı - «Hem anlatamaz, kendi de girer içeri. Hem de anlatsın ister ise... Kim durur Tekirdağda? Dosdoğru İstanbul be!»

— Taşı toprağı altın...

— Karı da bol!

— Ulan burdaki kadar da mı kazanamayız...

— Burdaki kadar da mı keyf edemeyiz...

— Kum gibi karıymış her yan, seç seç al!

— Hangisini gönlün çekerse...

— Herkes kendine ayrı bir tane. Birer tane her birimize...

— Uf ulan, keyfe bak be!

— Hadin davranın... Dedi Azmi. «İki lokma ekmek yiyip toparlanalım yavaş yavaş, hazır olup yola düşelim...»

Hepsinin yüzü gülüyordu. Gene dalgınlaşmış Mahmudun, gelip omuzuna vurdular.

— Yaşşa Mâmut! Dediler. «Sayende iyi bir macera gösteriyor bu! Kaçtıysa uğur ola... Yenisine bakalım... Zaten çok kullanılmış idi...»

***

«Çıt» dedi bir ses.

«Çıt» dedi bir daha.

Hepsinin ağzında durdu lokmalar.

Ne yutabildiler, ne tükürebildiler, çenelerin oynayışı kesildi, dört çift göz, hep birden bakakaldılar.

— Heç davranmayın! Dedi Musa.

Sağ elinin baş parmağı, yeni kaldırdığı çifte horozların üzerindeydi hâlâ, işaret parmağı ise tetiklerde titriyordu.

— Heç davranmayın, heç kıpraşmayın. Oturun oturduğunuz yerde. En nihayet buldum sizi...

Derin derin soluyordu Musa.

Durmuştu.

Gelmişti. Varmıştı.

Ama ayakta sallanıyordu.

Daha bir gümbürtüyle dövünüyordu sanki yüreği...

Soluk almak istiyordu da, alamıyordu ciğerleri...

«Gelip varıp, burada mı yıkılacağım?» Dedi kendı kendine.

Tüfek, iki horozu kalkmış, kusmağa hazır, titriyordu elinde.

Sendeledi Musa.

Sallandı.

Lokmalar oynadı ağızlarda. Dört çift gözün bakışı yere indi, sonra birbirlerine kaydı.

Düzeldi Musa.

— Heç kıpraşmaym! Dedi. «Heç bir parmağınızı bilem oynatmayın. O seat dökerim barsaklarınızı itler...»

Yutkundu.

Sol eliyle, alnından akan teri sildi.

Sallandı gene ayaklarının üzerinde.

Adamlar bir daha baktılar birbirlerine...

— Kıpraşmayın diyom, öyle durun. Buldum sizi nihayet... Allah be! Geldi kayri hesap kitap seati.

Musanın gözleri, gülüyormuş gibi kısılıyordu.

Arkadan vuran güneş yalazlamıştı kızıl sakallarında.

Musa sallanmıyordu artık
Dimdikti.
Son darbeyi indirmeden, avını seyreden bir altın kartal gibi bakıyordu.
— Ey! Dedi, karşısında tekrar donup irileşmiş gözleri, hiç kımıldamadan oturan adamları seyrederek. «Ey, ne pısıp kaldınız? Ne sesiniz çıkmıyo?»

Zorlukla kıpırdattı dudaklarını Mahmut:
— Ne çıksın? Ne diyelim istiyosun?

Birden aklına geldi Musanın. Kendini, adamları aramaya öylesine kaptırmış; onları bulup temizlemek ve «temizlenmek» beyninde tek düşünce, gönlünde tek hedef olarak öylesine kök salmıştı ki, bir şeyin, yeni farkına varıyordu.
Titredi.
— Ulan kız nerede köpekler?
Adamlar birbirlerine baktılar.
— Ulan, kız nerede diyom?
Gene ses çıkmadı.

— Ulan, na iki dene donğuz fişengi var namlularda. Ulan sallayacam diremleri, soluksuz gebereceniz hepiniz bir arada... Ulan konuşun, nerede kız?
Tüfekle ,namluların ucuyla, karşısındakileri dürtüyormuş gibi bir hareket yaptı.
— Kız yok... Diye mırıldandı Mahmut.
— Ne? Ne, yok mu kız? Nerede ulan kız?
Kimseden cevap gelmedi.

— Ulan Allahınan ahdım olsun... Eğer bi saniyada çekmessem tetiklerin çiftini birden... Sizi böyle karşımda toplaşmış, bi arada, soluksuz duasız geberttirmezsem... Ulan cevaplayın it dölleri. N'oldu erliğiniz, efeliğiniz? Konuş ulan kâhyanın dölü... Çıkar sesini... Nerede kız?
— Kız gitti.
— Gitti mi? Gitti mi! Nere? Nere gitti? Nere gider? Söyle ulan...

— Bilmiyoruz. Kaçtı...

— Kaçtı.. dedi Hayri de, yüreklenip. «Kaçtı... Görmedik.»

Hepsinin dili çözüldü birden:

— Çok aradık, yok. Gitmiş...

— Geceynen gitmiş...

— Sabaha baktık, yok...

— Çok aradık... Her bir yanı yokladık. Yok.

— Köpekler! Diye bağırdı Musa. «Köpekler! Deyin şuna ki öldürdük kızı. Deyin ki öldürdük, attık bir yana. Deyin dosdoğru. Deyin.»

Acele acele cevapladı adamlar, hiç biri kıpırdamaya, ekmek yerkenki yan yana, yakın yakın toplaşıp oturuşlarını bozmaya, bir tarafa açılmaya cesaret edemeden.

— Öldürmedik.

— Valla biz bir şey yapmadık...

— Suçumuz yok bizim...

— Kendi kaçmış...

— Sabah bir baktık, savuşmuş gitmiş...

— Ne öldürelim...

— Öldürmedik biz...

— Öldüreydiniz! Dedi Musa ağır ağır. «Öldürmeden beter ettiniz. Öldüreydiniz kurtulurdu. Bi de kaçırdınız demek elinizden. Kimbilir nereye koştu savurdu kendini... Ya kıydı canına... Ya da sapıttı aklını... Dağlarda kurda kuşa yem olacak... De köpeğin dölledikleri. Keşkem öldüreydiniz... Kurtulurdu. Öldürmekten beter ettiniz. Ama geldi seat gayri be.. Ben de sizi ölümden beter edecem. Teker teker alacam canınızı sonunda, korkmayın, çok sürüdürmem. Ama önce size birbirinizin etini dattıracam köpekler. Hele bi de birbirinizin etinden dadın, Köçük köçük, lokma lokma... Hele bi de birbirinizin kanını yalayın. Görün ki yol... Eyi mi, datlı mı... Bi de it eti dadın, nasıl oluyo ilezzeti!»

Musanın elinde silâh titriyordu.

Gözlerinde mavi alevler koşuşuyordu.

Yapacağını hayaller gibi dalmıştı.

— Kalkıp atlasana şunun bacaklarına.. Diye fısıldadı Mahmut, Sabahattinle Hayrettin kardeşlere. «Fırlayın aniden, atılın üstüne. Hepimizi temizleyecek, fırlayın diyorum. Yakından tutturamaz, hem hepsi hepsi iki fişak...»

— O da bize yeter! Dedi Hayrettin.

— Çok akıllısın! Dedi Sabahattin.

— Ulan Azmi, sen davran bâri... Hadi onlarda yürek yok. Sen fırla. Fırla çabuk...

— Sen kendin ne fırlamıyosun? Dedi Azmi. «Sende yürek var ise, sen fırla emir vereceğine...»

— N'oluyor? Dedi Musa, birden ayılmış gibi. «Pek bir depreşiyonuz... Acele mi lüzum? Pekâlâ... Önce ayaklarınızdan, bacaklarınızdan mıhlayım da çok savrulmayın sonradan sağa sola...»

Daha bir sağlam tuttu tüfeği o yana.

Omuzlamaya niyetleniyordu.

— Âbi! Diye bağırdı Azmi. «Âbi.. Ağam.. Yapma dur. Dinle. Yok bizim bi günâhımız... Na bu azdırdı bizi. Her bir şeyi tertipledi. Bu yaptı... Biz bir şey yapmadık. Acı bize... Buna yap ne yapacaksan...»

Mahmudu gösteriyordu Azmi.

Sabahattinle Hayri de bağırdılar:

— Evet... Doğru. Biz yapmadık. O yaptı. Suç onun...

Birer yana çekilip, Mahmudu ortada, yalnız bırakmak ister gibi kımıldadılar.

Bağırdı Musa:

— Kıpraşmayın yerinizden... Oturun oturduğunuz yerde. Kıpraşmayın korkak köpekler.

Üzerlerine çevrili karanlık iki göze, dehşetle bakarak katılıp kaldı adamlar.

O sıra, çatır çatır yarılıp açıldı arkalarında çalılar.

Hepsi başını çevirdi geriye.

Tam karşıda durduğundan, Musa hiç oynatmadı balkışlarını.

Çalıların arasından bir an önce fırlayıp kurtulmak için ileri doğru sıçraya sıçraya hamle ederek, soluk soluğa göründü Şeref.

Bir bakındı.

— Dur! Diye bağırdı. «Dur Musa âbi, dur! Şükür yetiştim. Dur!»

Tüfeğin nişanını hiç bozmadı Musa.

Bir «milim» oynatmadı. Şaşırmadı.

— N'oluyo Şeref? Dedi. N'oluyo? Ne var, ne geldin? Sana bir lüzum yok idi burada...»

Tane tane, ağır ağır söylüyordu.

Hasta karısı için kâhyanın önünde yalvarmaya dili tutulan garip köylü ile, şu elde silâh kumanda eden, kararlı, hesaplı, dimdik yiğit aynı adam mıydı?

— Musa âbi... Musa âbi, dinle beni...

Bir el işareti:

— Geç şu yana... Geç, çekil onların yakınından... Ha, söyle ne diyeceksen...

— Musa âbi... Geceberi peşinden koşuyorum. Seni arıyorum... Seni...

— Beni ne yapacan Şeref? Ne varmış ki?

Gözlerini, öbür adamların kıpırtısız oturuşundan bir an ayırmadan, kafasını hiç çevirmeden konuşuyordu Musa.

Soruyu, soruyla cevapladı Şeref:

— Musa âbi... Ne yapıyorsun burada? Ne yapmak niyetin?

— Heç! Bilmiyon mu? Görmüyon mu? Hesap görüyom. Dişe diş, ete et, kana kan, cana can. Hepisinin üstesinde de namusun temizlendiğine bakıyom... Sen heç lüzum etmez idin burada. Göreceğini görmüşün sen. Daha doymadın mı? Bir de bu heriflerin barsaklarını mı ölçecen burada? Çekel get Şeref. Heç ardına bakmadan, uzaklaş get buradan... Benim işim bu... Sâfi bana düşer... Get sen.

İki üç adım daha attı Şeref. Musanın yanına doğru.

— Musa âbi... Dedi. «Musa âbi... Dur bi dakika, dinle beni. Ne yapacan sen bunlara?»

— Heç... Gebertecem en sonunda... Ne yapılır ki? Sen de çok iyi biliyon yapacağımı... Ne soruyon bi de?

— Musa âbi... Dinle beni. Bütün candarma, polis seferber...

— Bana ne candarmasından polisinden?

— Hepsi bunları arıyo Musa âbi... Kı bırak onlar yakalasın. Kanun var, hökümet var. Sen bulama elini bunların kanıma...

— Şeref... Dedi Musa. - Buz gibiydi sesi - «Şeref sevdim seni bir kere... Konuşma böyle. Benim namusuma kanun n'etsin, hökümet n'apsın? Çekel get...»

İki adım daha yanaştı Şeref.

— Musa âbi... Ne işte karşında adamlar. Yakalayalım. Bağlayalım. Götürelim, teslim edelim. Bulama elini kana. Öldürme sen bunları. Kaatil olup mapuslarda çürüme.

— İsterse idam versinler, öldürecem.

— Yapma Musa âbi...

— Yapacam... Get Şeref.

— Musa âbi... Dinle beni. Vurma bu adamları...

— Vuracam. Öldürecem... Get diyom sana Şeref, ne geliyosun bu yana...

— Musa âbi, dinle beni...

— Sokulma Şeref... Ne geliyon Şeref. Gelme Şeref... Uff!

«Boooom!» Dedi namlunun biri.

Dağdan dağa, tepeden tepeye, yuvar yuvar yuvarlandı bu ses.

Birbirlerine sarılmış yuvar yuvar yuvarlanıyordular, Şerefle Musa da!

— Atlayın üzerlerine... Diye bağırdı Mahmut. «Atlayın vurun...»

— Kaçalım... Diye bağırdı Azmi. «Kaçalım. Duymadınız

mı, geliyor candarma dedi, candarma... Bırakın onları şimdi, kaçalım çabuk.»

Hayrettinle Sabahattin, dağ yukarı vurmuş uzaklaşmışlardı bile.

Azmi de koştu.

Bir an şaşaladı Mahmut. Dikildi ayakta. Hâlâ alt alta, üst üsteydiler Şerefle Musa.

Hâlâ elinden bırakmamıştı silâhı Musa.

Hâlâ elinden bırakmamıştı silâhı Musa.

Yuvar yuvar yerlerde...

Fazla düşünmeli Mahmut. Döndü, fırladı, düştü ötekilerin peşine, bayır yukarı. Arkadaşlarına çabucak yetişecek, onları geçecek kadar hızlı.

Şerefle Musa, neden sonra duraladılar. Soluk soluğa, yorgun, bitkin serili kaldılar, hâlâ birbirine dolalı...

Çok geçmeden, Şeref fırladı kalktı.

Tüfeği bırakmıştı Musa.

İğildi aldı. Baktı.

İkinci horoz da düşmüştü. Açtı namluyu, kapsülü hafifçe ezilmiş, patlamamış dolu fişeği yokladı.

— Kısmetimiz varmış! Dedi. «Çakmış da, gümlememiş Allahtan. Yoksa kibilir hangimiz yanıyorduk şu sıra...»

— Uzattı tüfeği yere: - «Kalk doğrul artık be Musa âbi..»

Tuttu kolundan, oturttu Musayı.

Yeşilden kırmızıya dönüyordu Musanın gözleri. Tam gücünü yitirmiş gibi koyvermişti kendini.

Başını kaldırıp, az önce karşısında oturan adamların boşalmış yerine bakınıyordu.

— Kaçtılar mı? Diye mırıldandı. «Gittiler mi?»

— Gittiler, Musa âbi... Kaçtılar.

Şeref de çöktü yanına.

— Gittiler ha?... Kaçtılar ha? Avucumun ortasından kaçırdın ha? Senin sebebine be...

Geriye kalan son gücüyle yumruklarını sıkıp, vurmaya başladı Şerefin göğsüne.

Elini bile koymadı Şeref, siper etmedi, karşılamadı. Bıraktı Musayı vursun, hıncını alsın.

Yumrukların hızı yavaş yavaş kesildi. Zaten ilk savurdukları bile güçsüzdü...

— Ah Şeref! Şeref n'aptın, n'aptın, neden bunu ettin? Diye solukladı Musa. «Ah Şeref... Ah nasıl bakacam ben gayrı milletin suratına? Ah neye sebep yaptın bunu, ah Şeref? Ah oğlum... Neye sebep?»

— Bırak şimdi... Dedi Şeref. «Bırak artık, çok bir uzun anlatması neye sebep... Sen şuna bir bak. Bak bakalım...»

Elini cebine sokup, ufacık bir bez parçası çıkardı, allı morlu.

Dikiliverdi Musa ayağa:

— Nerede? Dedi... «Nerede buldun?»

— O yanda... Seni uzaktan gördüm, yetişeyim diye koşarak geliyordum, buna rasladım, bir baktım, önümde, çalının ucuna takılı... Aldım hemen. Oraları da bir yokladım ama, seni kaçıracam korkusuyla, aceleyle, iyi aramadım. Hadi davran Musa âbi... Oyalanmayalım. İyi bir araştıralım her bir köşeyi... Sen bu taraftan... Ben de bu yandan. Tâ o eski surların, o duvarların oralarda tekrar kavuşuruz.

Yürüdüler.

Ayrıldılar.

Yunus Beyin hurda tüfeği, serili kaldı yerde.

— 8 —

Çalıların içinden cıyak cıyak bağırarak fırlıyor, büyük bir telâşla harıldayıp uçuyor, deli deli sağa sola kaçışıyordu karatavuklar.

Tek tük de olsa, daha büyük bir patırtıyla, ansızın parlıyordu upuzun gagalı, kızıl alacalı çulluklar.

Bir de tavşan fırladı.

Yokuş aşağı vurdu korkudan. Zoruna kaçtı. Ardında, kuyruğunun beyaz topak hoplayışları dikenlerin arasından görün**dü, kayboldu.**

Her bir yanı, kuytu bucak, çalı, dal, çukur, hendek, her köşeyi dikkatle arıyordu Şeref.

Bir bir yokluyordu her tarafı.

— Allah! Dedi. «Hiç bir şey yok... Hiç bir şey, hiç bir iz yok başka... Allah!»

Yürüdü hep, iğrile doğrula, sağa sola, öne arkaya, dört **bir yana bakınarak.**

Karatavuklar, ardıçlar, cıyak cıyak fışkırıyordu çalılardan.

Koca taşın kovuğunda, sıska bir çakal dikildi ayağa.

Emzirdiği yavruları, asılı kaldı memelerine, sonra birer birer kopup düştüler. Hırıldadı, dişlerini gösterdi çakal, kuyruğu art bacaklarının arasında kısılı. Siper etti kendini enceklerine.

Vızır vızır huysuzlandı yavrular, kapalı gözlerle tokuşturdular kafalarını...

Eski, yıkık duvarın üzerine çıktı Şeref.

Daha iyi görmek için.

Fırdolayı baktı uzaklara. Elini gözünün üzerine koyup.

Güneş, binlerce ince parlak çakıntı, serilip kalmıştı tâ aşağılarda, denizin sırtına...

Zeytinlikler, meralar, birbirleriyle kaynaşmış karışmış, kıvrım kıvrım yeşil-gümüşü yatıyordu.

Sıra sıra, ya da gelişigüzel oradan buradan fışkırmış kavaklar, ince uzun, kuru parmaklar, bu düğüm düğüm yayılan sınırsız yeşilliği deliyor, dikiliyordu havaya.

Sonra bayırlar, dereler, çalı kaplı tepeler... Deniz, ova, yamaç, tırmanıyordu Şerefin bakışları.

Görebildiği kadar bakıyor, araştırıyordu aşağıları bulunduğu yüksekçe yerden; görebildiği kadar bakıyor, hiç bir şey göremiyordu.

— Allah be! Hiç bir şey yok. Hiç bir iz... Hiç bir nişan!

Harap duvarın bir taşı oynadı ayağının altında.

Sendeledi.

Ne olduğunu anlamak ister gibi, hızla öne iğdi başını.

Bastığı yere baktı.

— Ah! Diye bağırdı. «Ah... Ah!»

Savurdu kendini, yıkık sur kalıntısından aşağı. Yere düşer düşmez de, fırlayıp kalktı hemen. Toparlandı, dikildi ayağa Şeref.

Duvarın dibinden, taş kırıkları, çakıl, moloz, ufak bir bayır sarkıyordu aşağı.

Ayakları döküntülere dala çıka, şakur şukur hep birlikte kayarak, bir kaç adımda, çabucak vardı oraya.

Öyle yakındı.

Öyle kısaydı ara.

Çabucak vardı Şeref.

Bir an dikildi kaldı ayakta.

Soluksuz nefessiz, baktı.

Sonra attı kendini yere.

Kapandı Zarifenin üzerine.
Sarıldı, sımsıkı sarıldı.
Sıcaktı, sıcacıktı Zarife.

Titriyordu, sarsılıyordu Şeref. Doğruldu. Tuttu... Çeviriverdi kızı sırt üstü.

Zarifenin gözleri kapalıydı. Toza bulanmıştı suratı. Alnı çizilmişti. İnce bir kan, kurumuştu dudağından yukarı...

Deli gibi attı genç kendini kızın üzerine Şeref. Zarifenin göğsüne, ağzına dayadı kafasını kulağını.
Zarife sıcaktı.
Zarifenin göğsü oynuyordu.
Yüreği vuruyordu.

Solukluyordu Zarife, hafif hafif ah ederek, içini çekerek, yorgun uyuyormuş, ya da baygın bitkin yatıyormuş gibi...
Sıcaktı.
Solukluyordu.
Yaşıyordu Zarife.

Kalkındı tekrar Şeref, aynı çılgın hareketlerle başladı kızın elini, kolunu, bacağını yoklayıp bakmağa. kırık ezik bir şey var mı...

Elinin altında oynadı Zarifenin bacağı, havayı tepikler gibi salladı ayağını.
Derin bir soluk alarak:
— Of! Dedi Zarife.
Araladı gözlerini.
Güneş, ışık, mavi gök, mavi, masmavi!

Kıpırdadı Zarifenin gözleri. İnce bir kıvrım kıpırdadı dudağının yanında.
Yumdu açtı gözlerini Zarife.

Dudakları oynadı. Kaşları çatılır gibi oldu sonra. Alnı kırıştı. Bir sağa, bir sola oynattı başını.
— Zarife... Zarifem! Ah Zarifem...

Atıldı, sarıldı kıza Şeref.

Kollarının arasında kımıldadı, oynadı Zarifenin gövdesi. Gitgide daha hızlı... Canlandı, hareketlendi.

Başını kızın göğsüne gömmüş, sarılmış titriyordu Şeref. Zarifenin kolları da oynadı, geldi...

İki el, Şerefin boğazına sarıldı, var gücüyle itip deviriverdi bir yana genç adamı.

Fırlayıp ayağa kalkıvermişti Zarife.

Üstü başı, şalvarı toz toprak içinde, kaç yerinden delinmiş, yırtılmış sarkıyor...

Saçına çöpler, çalılar takılı, birbirine dolanmış örgülerinde koca bir diken dalı asılı...

Şaşkın, kalktı Şeref de ayağa:

— Zarife! Zarifem...

Ellerini uzattı, bir adım attı.

— Değme bana! Diye bağırdı Zarife. «Değme bana!»

— Zarifem... Zarifem... Ben'im!

Uzandı Şeref.

Hızla, iki adım geri kaçtı Zarife.

Şakur şukur etti yerde taşlar...

— Dokunma diyorum... Dokunma! Değme bana!

— Zarifem, ne diyorsun sen? Şükür Allah, buldum seni. Geldim buldum. Nasıl değmem? Nasıl sarılmam? Deli çıkıyordum, sana bir şey oldu diye... Şükür Allah sağlamsın... Nasıl sarılmam?... Ben Şerefin...

Avaz avaz çınladı Zarifenin sesi:

— Çekil! Çekil diyorum... Çekil Şeref! Değme bana...

Dinlemedi, koştu sarıldı Şeref.

Kıvranmaya başladı Zarife, kollarında.

Var gücüyle ofladı, pufladı, itti, yumruk savurdu, kurtardı kendini. Kaçtı geriye.

— Neden? Diye kekeledi Şeref. «Neden Zarife? Ben Şerefin... Ne var ki?»

Kırış kırıştı, Zarifenin alnı. Öyle bir kötü kıvrılıyordu dudakları, öyle bir kötü pırıldıyordu dişleri...

— Ne mi var? Dedi. «Hiç bir şey yok Şeref. Hiç bir şey... Anlıyor musun? Hiç bir şey kalmadı... Anlamıyor musun, hepsi bitti. Değme bana...»

— Değeceğim.. Ne varmış? Zarife... Zarifemsin sen benim...

Tekrar çınladı kızın sesi:

— Alma o Zarifenin adını ağzına. Tamam o! Yok artık Zarife diye bir kimse... Çekil Şeref. Çekil. Elleşme. Değme bana.

— Ama ben seni seviyorum Zarife...

Yürüdü Şeref.

İki adım daha geri sıçradı kız.

Hiç onun gamzelerini böylesine kötü, böylesine acı, böylesine çirkin kıvrılır görmemişti Şeref.

Duraladı.

— Seviyorsun ha? Diye güldü Zarife. «Beni mi? - İki kolunu yana açtı, sonra geen düştü omuzları - İyi bak bana Şeref. Daha hâlâ görmedinse, iyi bak. Sevilecek bir yanım kaldı mı benim? - Tükürür gibi sıraladı: - Benden adi, benden pis, benden iğrençlik bir şey daha var mı? Gördün mü hiç hayatında... benden daha bir kötüsünü?»

— Zarifem, dinle Zarifem... Böyle söyleme... Dedi, yürüdü Şeref, ancak bir adım.

— Dur, dedi Zarife. «Yerinde dur Şeref. O eski Zarifenin hatırına, dur yerinde. Dokunma bana... Değme bana. Tu de suratıma... Bas üzerime, bırak beni geç git.»

— Ama Zarife... eskiden biz...

— O eskidendi. Geçti... Bitti diyorum sana. Ne istiyorsun benden? Ne verebilirim gayrı? Ne kaldı?

— Ama Zarife, ben seni istiyorum.. Seni...

Yanaştı, elini uzattı Şeref.

Dağlar tepeler yankıladı kızın bağırışını:

— Sürme elini... Dokunma diyorum bana. Bilmiyor musun? Görmedin mi? Öğrenmedin mi daha? Değme bana Şeref. Orospunun orospusu, kahpenin kahpesi, iğrencin iğrenciyim ben. Bırak beni... Bırak... Köpekler dölledi beni!

Döndü, sendeleyerek kaçmaya, koşmaya başladı bayır aşağı.

Duraladı, baktı Şeref.

Elinde çekme, önüne dikilen çalıları dalları biçe kese, bir acele tırmanıyordu Musa, bir an önce yetişmek niyetiyle.

Dosdoğru onun üzerine inip vardı Zarife.

Yapıştı babasının bıçaklı eline.

— Baba... Diye bağırdı. «Baba... Öldüm sandımdı, ölmemişim. Baba vur beni, öldür beni, temizle beni baba!»

Yavaş yavaş, çöktü adamın ayaklarının arasına.

***

Musa kapayıp cebine soktu çekmeyi.

Oturdu oraya.

Şeref de inip geldi.

O da çöktü oturdu.

Babasının dizlerinin arasına saklamıştı başını Zarife. Omuzları, hafif hafif sarsılıyordu.

Şeref, çekine çekine elini uzattı, kızın kafasını okşadı.

Hiç bir şey demedi, hiç bir şey yapmadı Zarife.

Uzun zaman, öyle oturdular.

Epey sonra, ağır ağır bir cıgara sardı Musa. Yaktı. Savurdu dumanları göğe...

— Ey Şeref, dedi.

— Buyur Musa âbi...

— N'olacak şimdi?

— Ne n'olacak Musa âbi?

Fırlattı izmariti Musa, dumanlar kıvrıla kıvrıla kül oldu kaldı yerde.

Ardına dönüp, tükürdü Musa:

— Ey Şeref... Dedi gene. «Yâni sen... Şey... Yâni, hâlâ istiyon mu kızı?»

— İstiyorum Musa âbi... İstiyorum.

— Eyi düşündün mü Şeref? - Gözlerinin içine baktı Şerefin - «Eyi düşündün mü oğlum?»

— Ne düşünecem Musa âbi... Ben seviyorum Zarifeyi, n'olursa olsun seviyorum, istiyorum, ne düşünecem...

— Düşünmen gerek Şeref oğlan! Nasıl diyeyim... Unutabilecen mi olanları?

— Unuturum.

— Sen unutsan, sen hatırından kovsan, başkaları unutmayacak. Dayanabilecen mi milletin lâfına her daim?...

— Dayanırım.

— Ben eyi düşün derim sana Şeref. Bilip öğrendin gayrı.. ki.. Çok bi sevdim seni oğlum... Eyi düşün.

Zarifenin omuzları sarsılmıyordu, burnunu çeke çeke solumuyordu artık. Daha az sakınıyordu yüzünü, kafasını...

— Ne düşünecem? Dedi Şeref... «Ben seviyorum Zarifeyi. Her bir şeye onun için katlandım. Ne işim vardı bu merada? İlk günü teper kaçardım, hem de hiç gelmezdim. Çeker miydim bu kahrı, hem de her şeye sabır edip susarak... Seviyorum ben Zarifeyi. N'olursa olsun...»

— Eh... Dedi Musa. Hadi gayri bu adama daha bir fazla

eziyet etme sen de kız Zarife. Yetti gayri oğlana... Kalk doğrul hadi.

Yavaş yavaş doğruldu, oturdu Zarife.

Bir tek kere baktı. Şerefin yüzüne.

Şeref, gülmeye çalıştı.

Hemen iğdi başını öne Zarife. Gözlerini kaçırdı.

Mırıl mırıl bir sesle sordu: :

— Anam nasıl baba?

— Ha! Dedi Musa. «Anan mı? Ha... Ne bileyim... Salmadılar, yatırdık hastanaya... Ya ölür, ya kalır dedilerdi. Ne bileyim. Allaha kalmış gayrı...»

Az sonra kalktılar.

Dönüş başladı.

Önde Musa, onun ardında Zarife. En arkada da Şeref.

Başladılar tepe, bayır, dere aşağı yürümeye.

Bir ara duraladı, arkaya geçti, Şerefin yanına sokulup, kulağına fısıldadı Musa:

— Eyi düşün Şeref oğlan... Eyi düşün. Sen unutsan, komşun unutmaz. Komşun unutsa, düşmanın unutmaz. Düşmanını unutsa, dünya unutmaz. Çok bir ağır yökün altına girmeye niyetleniyon.

«Olur, ,düşünürüm, olur!» Gibilerden, başını salladı Şeref.

Gene öne geçti Musa.

Yürüdüler. Konuşmadan, durmadan yürüdüler, bayır aşağı.

Derelerden atladılar. Yatıp su içtiler. Elini yüzünü yıkadı Zarife.

Yürüdüler.

Düşünüyordu Şeref. Hem yürüyor, hem de düşünyordu.

Bir ağırlık çökmştü ansızın üzerine.

Sırtı, beli ağrıyordu, midesi yumruk yumruk sıkılıyordu. Gözlerinin önünde hayaller oynuyordu.

Adamlar kıpırdanıyor, koşuşuyor, bağrışıyor, sıçrıyorlardı.

Sırtına, koca kütük gibi, ağaç gibi bir sancı binmişti Şerefin, yükleniyor ha yükleniyordu.

Bir ayak, havada tepiniyordu.

«Düşün!» Diyordu Musanın sesi. «Düşün... Düşün... Eyi düşün. Sen unutsan, eloğlu unutmaz!»

Düşünüyordu Şeref.

Bakıyordu.

Tam önünde yürüyordu Zarife.

Saçları dağınık.

Şalvarı yırtık, delik. Beyazlıklar kıpırdıyor içinde...

Ne de genişmiş, kalçaları Zarifenin!

Nasıl da sallaya sallaya yürüyor...

Nasıl belli, bacaklarının kalın kalın oynadığı...

Bakıyor Şeref.

Bakmadan görüyor.

Gördüğünü düşünüyor.

Kulağında Musanın sesi, bölünüyor, dağılıyor, bin... yüzbin parça oluyor! Ayrı ayrı bağırıyor hepsi:

«Na bu var ya... bu...»

«Boynuzları kapıdan sığmaz!»

«Millet sıradan geçirdi de, gene aldı o karıyı!»

«Mide ki mide...»

«Allah bilir, kaç kişinin kam karışmış şu çocuğa...»

«Ne adamlar var birader, şu dünyada...»

«Hiç kimseye hayır etmez gayrı bu kız... Çaranı başka yerde ara!»

«Orospunun orospusuyum... Köpekler dölledi beni!»

«Değme bana... Değme!»

«Doymadın mı gördüklerinnen?»

«Ulan ne adamlar var birader!»

«Yahu, belli zaten bu herifin ne mal olduğu... Bilmiyor musun, zamanında karısını, herifin gözü önünde benzetmişler... Gene de almış, kabullenmiş!»

«Yahu herifte mide var... Ordu geçse aldırmaz!»

«Zavallı çocuk! Babası kim acaba?»

«Var mı benden bir iğrenci... pisi... kötüsü...»

«O eskidendi... Bitti. Hiç bir şey yok. Kalmadı... Kalmadı. Kalmadı!»

— Of! Dedi Şeref. «Of, amma da uzunmuş yol!»

Ne Musa, ne de Zarife, bir cevap vermediler.

Dönüp bakmadılar bile arkaya.

Yürüdüler.

Önünde sallanan kalçalara baktı Şeref.

Yumdu-açtı, yumdu-açtı gözlerini.

Nihayet ana yola çıktılar. Bir ucu Erdek, bir ucu Yunus Beyin mera.

— Ey! Dedi Musa...

— Ey. Dedi Şeref. «Var git Musa âbi, al artık neniz var, neniz yok Beyin oradan. Sen git al... Bir de biz gelmeyelim. Yavaş yavaş tutalım Erdeği biz Zarifeyle... Hastanenin orada buluşuruz.

— Eyi... Dedi Musa. «Çok bir doğru... Yalınız...»

— Söyle Musa âbi...

— Kati misin sözünde? Düşündün mü eyicene?

— Düşündüm. Dedi Şeref. «Düşündüm, çok düşündüm. Ne olursa olsun, kim ne derse desin, razıyım, hepsine razıyım. Seviyorum, istiyorum Zarifeyi...»

— Eyi... Dedi Musa, «Pekey oğlum. Mâdemkim düşün-

düm diyosun. Mâdemkim düşünmeden değil, düşündükten kere istiyom diyosun... Eyi oğlum. Eyi... Eyi... Allah...»

Devam etmedi. Edemedi.

«Allah hayır etsin, mesut etsin...» diyemedi.

— Hadi varın gidin öyleyse siz Erdeğe... Dedi. «Ben de eşyeyi toplar gelir, kavuşurum size orada...»

Döndü. Ayaklarını sürüyerek uzaklaştı.

Başını çevirdi, Zarifeye baktı Şeref.

O da Şerefe bakıyordu. Bir an, kısa bir an.

Sonra, ikisi birden gözlerini kaçırdılar, iğdiler kafalarını.

Biliyorlardı, bir daha hiç bir zaman, ne olursa olsun hiç bir zaman, eskisi gibi bakamayacaklardı birbirlerine...

— 9 —

O bir iki günlük güzel havaların ardından, büsbütün azar da gelir kuzey yelleri...

Gene savrulur, dağılır, ufalanır sığırcıklar.

Gene o dursuz duraksız koşu başları, açlığın, soğuğun önünden kaçıp savuşabilmek, kurtulabilmek için koşar ha koşarlar.

Her çalının, her ağacın dibinde bir tüfek gözler onları.

Adım adım, ses etmeden sokulur avcılar.

Bağrışa bağrışa, aceleden boğula boğula birer zeytin tanesi yutmaya çalışan kuşların üzerine çevrilir simsiyah namlular.

«Booom!»Diye fışkırır, kara barut dumanı

Patır patır yağar saçmalar.

Kaçan kaçar... Kalan kalır.

Gün geçtikçe artar yaralılar çalılarda. Kör, topal, çolak, her kuytudan bir kuş fırlar. Kediler yalanır, köpekler dalar, çakallar doyar.

Hasta, yaralı sürünür kimisi de... Kaçar sürünür, parıltılı gözlere, elleri sapanlı çocuklara yem olmadan, yaşar bir süre.

Ya soğuktan donar kalır. Ya açlıktan kurur kalır en sonunda.

Kuzey yelleri bir kere esmeye görsün!

Zeytin bitip, dönüş zamanı gelene dek, koşar da koşar sığırcıklar, geldikleri gibi gene aç, gene sıska dönmek üzere toplaşıp kalkınanadek koşarlar; kiminin yüreğine bir saçma kurşun gelir oturur, bâzan ölmez ama, hep taşır o ağırlığı içinde... kimi de en beklenmez anda vurulur, düşer ölür, belli olmaz koca sürüde.

Sayıları azalır, içleri de dışları gibi kararır, kanatlarının arasında bir-iki damla zeytinyağı, ufak, binlerce siyah nokta birleşip koca bir kara bulut halinde göğü, ufku karartarak geçip gidecekleri günü gözlerler...

***

Hava açar, hava yağar: soğuk, rahmet, ayaz, don, kar.
Hep aynı şekilde çalışılır merada. İşbaşı aynı, paydos aynı, yatış kalkış, çorba aynı.

Gene hep öyle türkü mırıldanır adamlar, yüreklerindeki yükü unuturlarsa.

Gene hep aynı gevezelenir kadınlar, fırsatını bulurlarsa.
Ahmet, Mehmet, Fatma, Ayşe...
Dilekler birdir.
Yürekler birdir.
Mideler eştir.
Sözler hep aynıdır.
Ahmet, Mehmet, Fatma, Ayşe.
İş işlerler zeytinliklerde.

Günler gelir gelir geçer. Hafta olur, ay dolar. Hesaplanır yevmiyeler. Elbet yeni bir gün doğar.

***

Aradan günler geçmişti. Hâlâ aynı şeyi konuşuyorlardı merada:

— Yahu adamlar da bulunamadı, aşkolsun nasıl da kaçtılar... diyorlardı.

— Adaletin elinden kaçılmaz... Diyordu biri. «Er geç, bugün yarın, burada olmazsa orada, bu dünyada olmazsa öbüründe mutlâkâ binerler ensene...»

— Boş ver dayı sen ne diyon! Hani neden bahsediyon? Giden gider. Bir onlar mı boşta gezen?

Kâhya gene aynı kâhyaydı, huyları değişmemişti. Gâvur Seyfiydi! Bir farkla ki, daha az bağırıyor, daha çok dalıyordu.

Çekmeden Mahmudun aldığı Yunus Beyin parasını, kendi cebinden ödemişti. Daha tam ödememişti ya, ödüyordu, ödeyecekti.

Düşüncelere dalı dalıveriyordu kâhya.

Daha rahat gevezeleniyordu millet.

Erkekler keyiflenip, türkü mırıldanıyorlardı, ister istemez yaklaşan dönüş gününü hatırladıkça. Memleketleri, ocakları, köy kahvesi gözlerinde tütüyordu gayri.

Kâhya dalıp dalıp gidiyordu, cebinden uçan paraları hayalledikçe.

Daha rahat açıyorlardı ağızlarını kadınlar.

Bir de açtılar mı...

— Kimi allanmışını sever, kimi de ballanmışım kardeş!

— Kimi de yoğurdu, kaymağı alındıktan sonra yeyip hazmedebilirmiş ancak!

— Allah mide şifalığı versin!

— Çok kaşığın girdiği tasta, bereket de çok olurmuş kız, bilmez misin...

Üç - dört gün sert sert esip, arada sırada bir - iki ince kar atıştırıp duralamıştı hava.

Yerler kuruydu, fazla soğuk yoktu, bulutlar hafif aralanmıştı gökte, yeniden harekete geçmek için emir ya da karar bekliyorlarmış gibi kolkola yatıyorlardı.

Bir kaç çizik güneş aydınlığı, saçak saçak sarkıverdi ovaya, aralıklardan...

Sebepsiz bir neş'e yayılıverdi hemen zeytinlere. Kısa, geçici, düşüncesiz bir neş'e.

— Nasıl da anlamadık... Diyordu Nesrin gülerek. «O gözden ırak olmalar... O kaçmalar...»

— Boş ver! Diyordu Çakır Ayşe. «Ne bilirsin elin köylüsünün senden baskın çıkacağını... Hem de kaç kişiyi birden idare etti!»

Yandan sesleniyorlardı:

— Üzülme kız Nesrin. «Kimisinin gönlü, bulaşık kaptan yemek ister. Gümüş çanak tutsan sen, nâfile!»

— Ne üzülecem... Dedi Nesrin. «Elimi sallasam ellisi... Kıran mı girmiş?»

Başladı yanık titrek bir sesle mâni atmaya:

«Yanağında ben olsam
Saçlarında tel olsam
Sen beni sar sevdiğim
Ben kulun kölen olsam...»

Gür, kıvrak bir nefes, avaz avaz bağırmağa başladı, karşı ağacın tepesinden. Aynı ağacın alt dalında asılıydı Câvidin kara paltosu.

«Olmuyoor... Olmuyoor
Eş eşini bulmuyor
Kara yağız genç oğlan
Neden gönlün olmuyor »

— Kız! Dedi Çakır Ayşe. «Kız bu adam sana mı çığırıyor türküyü?»

Bilgiç, gözlerini yumup, başını salladı Nesrin:

— Ne sanarsın anacığım... Temelli öksüz mü bekleşecez yâni?...

— Kız, de hele kız! Kim bu, nereden çıktı? Hay gözün körolmayasıca!

— Yeni! Diyerek, kendisini heyecanla dinleyen anasını cevapladı Nesrin. «Yeni! Beyin uzaktan akrabası mı, tanışı mı ne oluyormuş. Bandırmalıymış.»

— Şehirli ha?... Ne arıyo burada be?

— Alamanyaya gidecekmiş de... Her bir kâğıdı hazır olana kadar... Başka iş tutamadığından gelmiş buraya... Aylak durup da beklemesin...

Kaşları çatıldı Çakır Ayşenin:

— Alamanyaya gidecekmiş ha?

Bir kahkaha attı Nesrin:

— Amaan kız anne! Sen öyle san... Belki gider...

— Kız niye? O ne demek?

«Olmuyoor... Olmuyoor
Eş eşini bulmuyor...

Avaz avaz bağırıyordu adam.

Kendi görünmüyordu ama, pek sıcak, kıvraktı sesi.

Aynı ağacın öte tarafında, başka merdiven bulamadığından olacak, onüç ayak, upuzun bir merdivenin ortasında, bir eliyle dallara yapışarak dinelmiş, sıyırıyordu Câvit efendi.

Türkü onun başının üzerinden geçip de iniyordu... Sanki arkasını dönmüş de o çığırıyordu...

— Kız ne demek? Söylesene... Ne demek, belki gider?

— Eee anne! Sağır mısın, kör müsün? Gidemez gayri Alamanya malamanya! Gidemez hiç bir yana diyorum okadar.

— Yaşşaa kız! Diye bağırdı Ayşe. «Yaşşa!»

Bir keyiflenmiş, bir neşelenmişti. Fırladı ayağa. Saçını başını, şalvarının belini düzeltti.

— Şu benimkine de bakın bir... Sanırsın bu diller türküler ondan geliyor... «Ey!..» diye seslendi karşı ağaca. «Ey benim aslan Damat Beyim, davran hele, geliyorum sallamağa..»

Kâhya uzaktı, küfelerin başında taktı, ayrılamıyordu, hem de dalgındı.

— Yaşşa Çakır abla! Diye inledi etraf ağaçlar.

— Yaşşa Çakır abla!. Hadi yetiş de salla...»

— Yaşşa Damat bey! Az yüksel ama merdivende... Gene eteklerdesin.

Câvit gülerek, iki ayak tırmandı.

— Ne varmış? Diye bağırdı Çakır Ayşe. «Ayıp mı? Sözlüyüz biz. Tee ne zamandır... Zeytin bitti miydi... Ha damadım? Ne kaldı şunun şurasında...»

— Yaşşa!.. Helâl olsun Ayşe abla...

— Dayan Damat bey...

Ağaçtan ağaca koştu gülüşmeler.

Emin geldi, bir dolaştı, döndü ateşin başına.

Ateş yanıyordu iyi - kötü. Hem de ısınan yoktu pek. Bulutlar kararsız uduruyordular. Rüzgâr da...

— Ey kızlar... Diye bağırdı Çakır Ayşe, toplayıcı kadınlara. «Hadin yetişelim şu karşı ağaçtakilere. Bir gayret... Yetişelim de helva alalım...»

— Hadin, diye bağırdı Nesrin. «Hadin yetişelim adamlara, sallayalım helva alalım...»

— Durun hele... Dedi, karşı ağacın içinden bir ses. «Bir dakika...»

Dallar aralandı, kaşlı gözlü esmer bir kafa, zayıf uzun boylu genç bir adam göründü.

Bir dirsek vurdu anasına Nesrin:

— Na bu...

«Aman..» Diye sevindi büsbütün Çakır Ayşe. İçi içine sığmıyordu. «Aman, çok da bir güzel oğlan... Üstü başı da pek güzel.»

— Kız bu mu? Tamam mı işi?

— Tamam be anne...

— Na alın... Diyerek, cebinden çıkardığı yeşil bir onluğu salladı adam.

— Var mısınız bir yarış? Na böyle bir sıra ağaç sıyıracaz. Şimdi üç ağaç, aramız. Sıranın sonuna kadar, arayı beş ağaç yaparsak, helvalar sizden. Yok siz bize yetişirseniz, hem helva var bizden, hem de na bu on kâğıt helâl olsun. Var mısınız?

— Varız! Diye bağırdı kadınlar.

— Biz de varız öyleyse di mi arkadaşlar? - Sıyırıcılara döndü adam: - Tamam mıyız?

— Tamamız.

Seslendi gene toplayıcılara:

— Hadin öyleyse, en hızlınız koşsun alsın, para peşin!

Yeşil onluk, döne döne düştü yere.

Nesrin fırladı koştu, kaptı, soktu göğsüne. Dönüp geldi, kıkırdaşan kadınların arasına.

— Adı ne kız bunun? Dedi Çakır Ayşe. «Pek dilli, pek bir hoş şey!»

— Câfer! Dedi Nesrin. «Câfer. Ne durdun ana?»

— Hiç. Boş ver kız. Adını beğenmedim ama olsun, kendi güzel ya... Hadi dayanın kızlar... Hakkedelim onluğu, helvaları da alalım.

— Ben adını da beğendim... Dedi Nesrin. «Hadin kızlar, dayanın şimdi...»

Yarış başladı.

Dudaklarındaki cıgaraları, hızlı hızlı emdi adamlar. Câvitle beraber, dört sıyırıcıydılar o ağaçta.

— Hadi ağam... Dedi biri Câvide. «Damat mâmat, dayan sen de. Karılar gelip erese, onluğu da paylaşacağız, helvaların üstesine...

— Bu sıra, şu ağaçlar, bizim! Dedi Çakır Ayşe, öbür sıradan dönüp gelmek isteyen toplayıcı kadınlara. «Biz dört karı... na bu erkeklerin peşinde, bu sırayı biz çıkaracağız. Siz elleşmeyin dışardan. Yarış var.»

Hızlı hızlı sıyırıyordu adamlar.

Merdivenlerden inip, tekrar çıkıp dal değiştirerek, yer değiştirerek, ağaç değiştirerek...

Acele acele topluyordu kadınlar, eller parmaklar seçilmiyordu hızdan.

— Seçme, yağlık karışıyor, görmesin kâhya! Diye güldü kadınlardan biri.

— Boş ver! Dedi Ayşe. «Kâhya, kendi derdine düşmüş artık.»

— Ah bu, selin taşıp da getirdiği çakıllar olmasa, daha bir hızlı, çabuk toplar idik...

— Boş ver, dedi Nesrin de. «Taş, çakıl, yürüsün gider, toplarsın biter!»

Bir süre, ara hep aynı kaldı.

Derken, dört oldu, erkekler bir ağaç ilerlediler.

— Nasıl? Dedi adamlar.

— Eyvah! Dedi kadınlar.

Sonra:

— Eyvah! Dedi adamlar.

— Oh! Dedi kadınlar.

Sıranın sonuna doğru, iki ulu su zeytini (1) vardı. Tırman ha tırman...

İş ağırladı adamlarda.

Kadınlar, önce bir, sonra iki ağaç atladılar.

Adamlar, ikinci su zeytinine merdiven vururken iki ağaç kalmıştı ara, onun da birinin altı yarı yarıya toplanmıştı.

— Ah! Dedi Câfer. «Ah şu zeytinini de bitirip atlasak, öbür ufak ağaçlara. Kadınlar bu koca ağacın altına serili zeytini toplayana kadar, biz üç fidan fırlarız ileri... Bir daha da kavuşup erişemezler bize... Dayanın arkadaşlar... Tutmasın kadınlar bizi...»

— Dayanın! Diye bağırdı Nesrin. «Dayanın geliyoruz. Helvalar bizim. Onluk bizim.

— Dayan! Diye bağırdı Çakır Ayşe. «Dayan Damat beyim... Göster kendini. Yoksa - varmam sana...

— Öyle... Diye çınladı kadınlar. «Dayan Câvit âbi, vermeyiz Çakır Ablamızı...»

— Doğru, vermeyiz! Diye onayladı üç sıyırıcı.

Etraftan bile sesler geldi: «Dayan Damat... Dayan, sık dişini. Göster kendini... Vermeyiz Çakır Ablamızı...»

— Çık tırman az daha yukarı şu merdivende be Câvit âbi, dedi Câfer. «Şaka değil, geliyor kadınlar... Gidiyor onluk...»

— Çık...

— Yüksel...

— Tırman...

— Davran...

— Aslan Damat bey! Diye kadınlı erkekli sesler, dört bir yanda döndü dolandı.

Yarış hızlanmıştı.

---

(1) Bir zeytin çeşidi. Taneler iri, daha az yağlı. Ağaçlar yüksek olur.

Yan sıralar, kendi işlerini ağırlatmış seyrediyorlardı.
Keyiften taşıyordu Çakır Ayşe.

— Çok bir dilli oğlanmış... bak ne güzel keyif saldı ortalığa. Can geldi azıcık be! Âferin sana kız Nesrin...
Memnun, gülüyordu Nesrin.

— Yakalıyoruz, dedi öbür kadın. «Na bu ağaç da tamam. Bir tane kaldı ara.»
— Ah şu yerdeki taşlar, çakıllar olmasa çoktan kavramış idik merdivenlerini...
— Ah, dedi Câfer. «Ah.. Yenildik yutulduk. Daha yeni yarıladık bu koca ağacı. Geldiler dayandılar bile... Ah!»

Dört bir yandan kuşatıvermişti dört kadın, aradaki, altı zeytin serili son ağacı.
Toplaya toplaya, hızla ilerliyorlardı.
— Ah! Dedi Câfer.
— Ah! Dedi ötekisi. «Biz üç kişi sıyırıyoz be!»
— Ah Damat bey ah!... Vermeyecez sana Çakır Ablayı... Yaktın bizi...
— Yatırdın takımı! Dedi Câfer.
Bandırmalıydı, ne de dilliydi.
— Dayanın be, son bir gayret!
Câvit konuşmuyordu.
Elinden geldiği kadar hızlı sıyırıyordu.

Upuzun merdivenin de üstten bir önceki basamağına kadar tırmanmıştı birer birer, ayak ayak yükselerek.
Konuşmuyor... Sıyırıyordu.

Önündekileri toplayıp bitirip ilk kalkan, Nesrin oldu. Fırladı, geldi yapıştı Câferin merdivenine, var gücüyle sallamaya başladı.

— Yakaladım... Eriştim! Heey... Yakaladım. Helvayı isterim. Heey!
Gülüyordu Câfer. Biraz da, istediğine kavuşmuş gibi. Zaten böyle olacağını biliyormuş gibi!

— Dur kız! Peki, dur, sallama kız! Dur! Ağaç yüksek. Dur, düşüreceen... Peki tamam!

Koca ağaç sarsılıyordu, dallar haşırdıyordu... Câferin merdivenini öyle sallıyordu Nesrin.

Dallara yapışmış, gülüyordu genç adam:

— Peki kız... Tamam, alacam... Dur...

— Heey! Diye bağırdı Çakır Ayşe, çömeldiği yerden. «Ben de geliyorum, ben de na, on onbeş tane zeytin kaldı önümde... Dayan geliyorum Damat bey...»

Kimse ne olduğunu anlamadı pek.

Ufak bir dal mı kırıldı?

Önce bir çatırtı oldu.

— İ a a a h ! Diye bir ses azıcık.

Koca bir şey, uçup geldi gökten.

Pat dedi, hızla çarptı yere.

Bir an, havada sallandı bir merdiven. Sonra dönüp geldi o da, hızlana hızlana yıkıldı, çarptı yere... «aynı yerde» pek öyle fazla ses çıkarmadan.

Her şey durdu bir an, her şey.

Her hareket... Konuşmalar... Gülüşmeler... Her türlü ses.

Hâlâ yayıktı bâzı ağızlar, hâlâ kısıktı bâzı gözler gülme kırıntılariyle; kımıldamadan, inanmadan bakıyorlardı:

Câvit efendi, sırt üstü, yatıyordu yerde. Boylu boyunca.

Tam üstüne yıkılıp vurmuş merdivene sarılmış, tırmanıyormuş gibi bir hâli vardı.

Herkes koşuştu.

Merdiveni kaldırdılar, attılar bir yana.

Hiç kımıldamıyordu Câvit efendi. Öyle, sırtüstü yatıyordu. O küçük gri gözleri, açıktı, göğe dikiliydi ama, nereye baktığı anlaşılmıyordu. Ağaca mı, bulutlara mı?...

Akı karasından çok saçları, alnına savrulmuştu.

Yan sıralardan gelenler çoğaldı. Kalabalık arttı. Üst üste yığıldı.

Bir kaç kişi, fırladılar öne. Diz çöktüler, Câvidin yanına. Güleç yüzlü bir ihtiyar:

— Durun hele... Dedi. «Durun bi yol bakalım. Ne kalkmıyor bu adam yerden yavu? İlk siftah düşen, bu mu merdivenden, zeytin zamanı? Ne kalkmıyo, bayıldı mı ne?»

Soktu elini, ensesinin altına Câvit efendinin, kaldırmaya davrandı, sonra vazgeçti, yatırdı tekrar, çekti kolunu adamın boynundan.

Kıpkırmızı bir koldu bu.

— Ay! Diye bağırdı Çakır Ayşe. «Ay fena oluyorum...» Düştü bayıldı bir yana.

— Heç elleşmeyin, dedi güleç yüzlü ihtiyar. «Ben sıhhıyecilik yaptıydım askerde... Heç elleşmeyin... Bu adam ölmüş. Allah taksiratını affetsin... Ölmüş.»

— Ölmüş... Ölmüş... Ölmüş...

— Ensek ökünü çarpmış dağıtmış...

— Taşa gelmiş, beyni dağılmış...

— O ne? Dedi biri. «Bacakları da mı yara? Tüm ıslanmış pantalonu...»

Kafasını salladı ihtiyar:

— Yok! Dedi. «Yok. Kan değil o. İdirar. Düşerken işemiş herhal...»

— N'oluyor burada? Diye koşarak geldi kâhya. «A... Bu da nesi? Ne oldu bu adama?»

— Öldü... Dedi bir çok ağız. «Düştü de öldü... Öldü... Öldü... Öldü...»

— Eyvah! Diye bağırdı kâhya. «Olamaz. Ölemez.»

Geçti öne, iğildi, diz çöktü, nefesini, soluğunu, göğsünü, gözlerini yokladı Câvidin.

— Uf be! Dedi... «Uf... Uf başıma gelenler. Ne bu, bu

sene Beyin işindeki bokluk! Hep bize mi çatıyor... Gene mi sorgu sual... Uf be! Ama sahiden ölmüş be...»

Kalktı ayağa.

Birden aralandı kalabalık.

Elinde, cıyak cıyak bağırarak çırpınan yaralı bir sığırcık, geçti öne Emin.

Durdu. Baktı.

— Baba... Dedi.

Fırladı gitti sığırcık elinden.

— Baba... Baba...

Kalkmasını bekliyormuş gibi, öyle durmuş bakıyor:

— Baba... Diyordu sadece.

— Oğlum... Dedi biri, tuttu elinden. «Oğlum gel... Baban... Gel oğlum... Öldü baban...»

Döndü, adamın suratına, gözlerinin içine baktı Emin.

— Öldü mü?. Dedi. - Bir fırtına kıvrandı yüzünde - «Öldü mü? Babam... Babam öldü mü benim?»

Attı kendini yere, sarıldı kıpırtısız yatan Câvit efendinin yakasına, sarsmaya başladı olanca gücüyle:

Gel oğlum... Gel dinle bak...

— Baba... Baba...

İğildiler, omuzuna değdiler, tuttular, kaldırdılar, koparddılar Emini yerden.

— Gel artık...

Bir adam girdi araya, - gerilerde bir ağaçta, asılı kalmıştı koca kara palto boşboşuna -, onu getirmişti adam, çekip örtüverdi Câvit efendinin üzerine.

Bakışları kapandı Câvidin, dizden aşağı bacakları, ayakları kaldı sadece dışarda...

— Öldü mü? Dedi,, bir daha Emin. «Sahiden mi öldü? Babam... Benim babam... O da mı gitti oraya?»

— Gel oğlum... Gel bak, dinle...

Elinden daha sıkı tuttular oğlanın.
Çekti kurtardı elini Emin.
Kalabalığa baktı.
Hızlı hızlı, bir bir baktı hepsine.
Kalabalık başını önüne iğdi.
— Demek öldü babam... Babam da gitti...
Döndü, bir adım attı.
Kalabalık yarılıp açıldı.
Geçti Emin.
— Nereye gidiyor bu böyle? Dedi biri.
— Hiç... Nereye gidecek? Dönüp gelir.
— Zavallı oğlan... Çarpıldı ki çarpıldı!
— Hiç bir kimsesi yok galiba başka...
— Yahu koşup durdurun şu çocuğu... Nereye gidiyor be?
Emin, ardına bakmadan yürüdü çıktı kalabalıktan.
Peşinden gelenleri duyunca, hızlandı.
Koşmaya başladı.
Koştu...
İnsanlar... ağaçlar gerilediler, arkalarda kaldılar.
«Babam öldü... Öldü... Babam... Gitti.»
«— Baba, nerede benim annem?»
«— Öldü oğlum... Sen çok ufaktın.»
«— Baba, benim de kardeşlerim var mıydı?»
«— Vardı oğlum... Öldüler... Sen çok ufaktın.»
«— Baba, ölmek ne demek baba?»
«— Ölmek oğlum, uzaklara... Çok uzaklara gitmektir.»
«— Dönülmez mi bir daha baba?»
«— Dönülmez oğlum.»
«— O kadar mı uzak baba?»
«— O kadar uzak oğlum.»
«— Peki nasıl bir yer orası baba?»

«— Açıklık, bahçelik bir yer oğlum... Işıklı, güneşli, güzel bir yer...»

«— Güzel yemekler de var mı orada baba?»

«— Var oğlum.»

«— Et de mi var?»

«— Var oğlum.»

«— Peki, şimdi anam kardeşlerim orada mı benim, baba?»

«— Orada oğlum.»

«— Hiç bir daha dönmeyecekler mi?»

«— Hayır oğlum.

«— Peki sen demibir gün oraya gideceksin?»

«— Evet oğlum.»

«— Sen de mi hiç bir daha dönmezsin baba, gidersen?»

«— Evet oğlum.»

«— O kadarbir güzel yer demek ha baba?»

«— Öyle oğlum.

«— Ama çok uzak ha baba?»

«— Çok, oğlum. Çok çok uzaklarda başka bir dünya... Işıklı, güzel...

«Babam öldü, babam da gitti... Babam da gitti. Gitti. Hiç bir daha dönmeyecek...»

Zeytin ağaçları, Eminin iki yanından gerilere doğru koşuyordu.

Kuşlar fırlıyordu sağdan soldan.

Geniş, kocaman bir yola çıktı sonunda.

Ağırladı Emin.

Uçsuz bucaksız gibi görünen bir yoldu bu.

Araba yolu, kamyon yolu, köy yolu, kasaba yolu, dağ yolu... Ne olduğunu bilmiyordu Emin.

Uzun, upuzun, ıssız bir yol uzanıyordu önünde. Zeytinlikler arasından kıvrıla kıvrıla çıkıp gidiyordu.

Geniş, uzun, bomboş bir yol.

Ağır ağır yürüyordu Emin.

Nereye gittiğini bilmiyor, düşünmüyordu.

«Uzaklarda, uzaklarda bir yerde...»

«Bir başka dünya, ışık içinde.»

«Uzaklarda, uzaklarda bir yerde.»

«Bir başka dünya, ama nerde?»

Hayatının ilk türküsünü çığırıyormuş gibi bir sıcaklık vuruyordu yüreğinden gönlünden yukarı, boğazına, gözlerine doğru...

Emin yürüyordu tek başına.

Bir kaç kar tanesi, ufak beyaz sinekler gibi uçuşarak, isteksiz isteksiz indiler.

Arkası gelmedi.

Rüzgâr hafiten hışırdadı dallarda, ama tam koyvermedi.

Bulutlar kapanmıştı sıkı sıkı, hâlâ kararsızdılar.

Emin yürüyordu koca yolda, tek başına.

Zeytinler, insanlar, her şey, ardında kaldı. Ufala ufala silindi. Kayboldu.

«Uzaklarda, uzaklarda bir yerde

«Bir başka dünya, ama nerde?...

Dört tane jet uçağı, günlük manevralarına dalmış, havayı yırtıp parçalayarak, kuyruklarına takmış gürül gürül söküp götürerek, büyük bir hızla geçtiler, uzaklaştılar.

Bütün sığırcıklar ürküp, hep birden havalandılar. Kalkındılar zeytinliklerden. Yükseldiler. Kara bulut oldular.

Aşağıda, bomboş bir yol kıvrılıyordu.

Küçük bir çocuk, tek başına yürüyordu, bir kara nokta.

SON

Fiyatı 20 TL.